

Nr 169.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen,
m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1944.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523) skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

14 §.

Varder genom vattenreglering, som verkställes jämlikt denna lag, den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökad med i medeltal femhundra turbinhästkrafter, vare ägare av sådant strömfall pliktig att för nedan angivna ändamål erlægga en årlig avgift av minst tio öre och högst tre kronor för varje turbinhästkraft, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal blivit ökad. Medför vattenreglering sådan ändring av vattenföringen under året att förut uttagbar vattenkraft kan utnyttjas på fördelaktigare sätt, skall, med avseende å skyldighet att erlægga dylik avgift, så stor del av vattenkraften, som svarar mot förhöjningen av dennas värde, anses såsom ökning av den uttagbara vattenkraften.

Medför vattenregleringen sådan båtnad, som i första stycket sägs, för annat strömfall än där avses, äge vattendomstolen, på ansökan av myndighet, som Konungen bestämmer, förklara ägaren av strömfallet pliktig att gälda avgift, som nu nämnts.

Beloppet av avgiften skall av vattendomstolen bestämmas särskilt för varje strömfall; och bör härvid hänsyn tagas dels till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall.

Avgift skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då vattendomstolens tillstånd till vattenregleringen först tages i anspråk. Är fråga om företag, som avses i 3 kap. 1 §, skall dock, såvitt angår strömfall, för vars ägare enligt bestämmelserna i nämnda kap. skyldigheten att taga del i kostnaden för företaget inträder senare, avgift ej utgå förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde. Har ägare av strömfall enligt andra stycket förklarats pliktig att gälda avgift, skall den utgå från

och med kalenderåret näst efter det, då talan därom anhängiggjorts, dock ej för tid innan skyldighet att erlægga avgift skolat inträda, därest ägaren av strömfallet förklarats pliktig att taga del i kostnaden för företaget.

Vattendomstolens avgörande gälle för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, under vilket tillståndet till vattenregleringen först tagits i anspråk. Varder ej genom ansökan hos vattendomstolen under nittonde året av sådan tidsperiod ny prövning påkallad av strömfallets ägare eller av myndighet, som Konungen bestämmer, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efter rättelse jämväl för nästa period. Ålägges ägare av strömfall enligt andra stycket att gälda avgift, skall avgörandet första gången ej gälla längre än den tid, som gäller för annan avgift enligt denna §, vilken förklarats skola utgå med anledning av företaget. Varder strömfall bebyggt efter det avgift bestämts, äge vattendomstolen, ändå att tid, som nyss nämnts, ej gått till ända, för återstående tiden meddela ändrad föreskrift, när det påkallas av myndighet, som Konungen bestämmer.

Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivnas, därom förordnar Konungen.

15 §.

Influtna avgifter skola efter de närmare bestämmelser, som härutinnan meddelas av Konungen, användas dels till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, samt till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet, dels ock för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd, som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

16 §.

I fråga om vattenreglering, varigenom den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökas med i medeltal femhundra turbinhästkrafter, skall beträffande rätt att göra frågan angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen företaget må äga bestånd, till föremål för nyprövning gälla vad i 5 § är för där avsett fall stadgat.

Där till — — — blivit ökad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Har tillstånd till vattenreglering meddelats genom beslut, som givits före nya lagens ikraftträdande, skall nya lagen tillämpas å företaget, såframt regleringen medfört sådan ökning av den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utförts, att enligt äldre lag avgift skolat utgå; dock att 4 kap. 14 § nya lagen ej skall tillämpas med avseende å den tidrymd av tjugu år, för vilken vattendomstolens avgörande i fråga om avgift med anledning av företaget skall gälla.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med sär-
skilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Härigenom förordnas, att 7 § lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

7 §.

Kan vattenregleringen antagas medföra avsevärt men för den bygd, som beröres av företaget, eller är den båtnad, som vinnes, av stor betydelse, skall för tillgodoseende av sådant allmänt ändamål beträffande bygden, som avses i 4 kap. 15 § vattenlagen, avgift utgå för företaget med skäligt belopp, minst två tusen och högst femton tusen kronor för år, från och med det halvår, då tillståndet först tages i anspråk. Om indrivning och användning av sådan avgift meddelar Konungen närmare bestämmelser.

I övrigt — — — äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1943: 392.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen samt t. f. chefen för handelsdepartementet, statsrådet Quensel, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om *ändrade bestämmelser angående regleringsavgifter enligt vattenlagen* samt anför därvid följande.

Gällande bestämmelser.

Enligt vattenlagen gäller, att vid vissa större vattenregleringsföretag skola utgå regleringsavgifter. Bestämmelser härom finnas i 4 kap. 14 och 15 §§.

För att sådan avgift skall utgå förutsättes enligt 14 §, att genom vattenreglering den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilka regleringen utföres, ökas med i medeltal 500 turbinhästkrafter. Ägaren av sådant strömfall skall erlägga en årlig avgift av minst tio öre och högst tre kronor för varje turbinhästkraft, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal blivit ökad.

Beloppet av avgiften skall av vattendomstolen bestämmas särskilt för varje strömfall. Hänsyn skall därvid tagas till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållandena, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden. Vidare skall hänsyn tagas till den större eller mindre kostnad som är förenad med företaget samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall.

Avgiften skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då enligt därom meddelad bestämmelse företaget skall ha fullbordats. I fråga om vattenregleringsföretag med tvångsdelaktighet skall dock avgift för strömfall, vars ägare först sedan företaget är fullbordat är skyldig att taga del i kostnaden för detsamma, ej utgå förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde.

Domstolens avgörande gäller tjugu år i sänder. Varder ej under nittonde året ny prövning påkallad av strömfallets ägare eller av myndighet åt vil-

ken Konungen uppdragit att föra talan i förevarande hänseende, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period.

De influtna medlen skola enligt 15 § första punkten i första hand begagnas till förebyggande eller minskande av och gottgörelse för skada eller olägenhet genom företaget i sådana fall där ersättning härför icke blivit av vattendomstolen bestämd. I den mån medlen förslå därtill må de enligt samma paragraf andra punkten även användas för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

I kungörelse den 11 juni 1920 angående indrivningen och användningen av vissa enligt vattenlagen utgående avgifter har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser om bl. a. regleringsavgifterna. Dessa skola inbetalas till länsstyrelsen i det län, där det företag verkställts, varför avgift skall utgå. Angår företaget flera län, skall avgiften erläggas till länsstyrelsen i det län, där företaget huvudsakligen verkställts. Avgiften skall erläggas före varje års utgång. Vill någon utfå bidrag av regleringsavgifter till förebyggande av skada eller olägenhet, för vilken ersättning ej blivit av vattendomstolen bestämd, eller gottgörelse därför, skall han göra ansökan hos vattenrättsdomaren. Ärendet avgöres av vattenrättsdomaren och två vattenrättsnämndemän. Om användning av regleringsavgifter för annat ändamål än nyss sagts skall framställning göras hos Kungl. Maj:t.

Regleringsavgifter förekommo ej i äldre svensk rätt utan infördes först genom vattenlagen. Det av *vattenrätts- och dikningslagskommittéerna* år 1910 framlagda förslaget till vattenlag, som i väsentliga delar ligger till grund för den nu gällande vattenlagen, upptog icke heller några bestämmelser om regleringsavgifter.

Den 1 juni 1915 tillkallades *särskilda sakkunniga* att inom justitiedepartementet verkställa överarbetning av vissa delar i det av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna avgivna förslaget till vattenlag. I sitt år 1917 avgivna betänkande med förslag till vattenlag diskuterade de sakkunniga även frågan om införande av koncessionsavgifter i fiskaliskt syfte. De sakkunniga funno emellertid i likhet med kommittéerna sådana avgifter oförenliga med svensk rättsuppfattning och med grunderna för den svenska vattenlagstiftningen. Däremot ansågo de sakkunniga icke något rättsligt hinder möta att fastställa en avgift, som hade till ändamål att bereda möjlighet att vidtaga åtgärder, som avsågo att neutralisera uppkommen skada. Det låge i sakens natur, att någon absolut säkerhet icke kunde vinnas för att ej i något avseende inträffade skada, för vilken vattendomstolen vid den verkställda förundersökningen ej bestämt ersättning. Det låge nära till hands att tillförsäkra den som lede oförutsedd skada eller en skada, vars storlek först efter vunnen erfarenhet kunde fastställas, gottgörelse ur en fond, till vilken företagaren hade att erlægga viss avgift. Häremot hade emellertid anmärkts,

att grunden för avgiftens storlek bleve alltför oviss, och att det lätt skulle kunna inträffa att fonden komme att växa till ett väsentligt högre belopp än som för det därmed avsedda ändamålet vore behöfligt. Om i sistnämnda fall fondens medel användes till andra ändamål, vore det uppenbart att avgifterna åtminstone delvis komme att verka som fiskaliska. Av dessa skäl hade de sakkunniga icke funnit lämpligt att tillgripa berörda utväg för reglerandet av ovissa ersättningsfrågor. I stället hade en skadelidande lämnats rätt att under vissa år efter den medgivna vattenbyggnadens fullbordande framställa anspråk på ersättning för skada som icke vid meddelandet av tillståndsbeslutet förutsetts.

Uti en till 1917 års sakkunnigbetänkande fogad *reservation* av herrar Daniel Persson och Ingeström föreslogos emellertid mera vittgående bestämmelser till skydd för allmänna intressen. Enligt reservanternas förslag skulle ägare av strömfäll som bebyggdes enligt vattenlagen vara underkastad vissa särskilda villkor till förmån för det allmänna, såframt den vattenkraft som vid oreglerat lågvatten kunde uttagas vid byggnaden uppginge till minst 500 turbinhästkrafter. Dessa villkor inneburo dels skyldighet att tillhandahålla bygdekraft och utgiva vissa avgifter dels ock lösningsrätt för kronan. Ägare av sådan byggnad som nyss nämnts skulle sålunda erlægga en årlig avgift av lägst tio öre och högst två kronor för varje hästkraft, som i medeltal kunde uttagas vid byggnaden. Avgiftens storlek skulle inom de angivna gränserna bestämmas med hänsyn till å ena sidan företagets inverkan i nyttig eller skadlig riktning beträffande den bygd, som därav berördes, samt å den andra den större eller mindre förmån, som bereddes företaget genom rättighet att för kraftens tillgodogörande förändra förut rådande vattenstånds- och avrinningsförhållanden eller att taga annans egendom i anspråk. Avgifterna skulle avsättas till en fond för främjande av ändamål av samhällelig betydelse företrädesvis beträffande den bygd som berördes av företaget, såsom lantbrukets höjande, särskilt genom jords torrläggning, eller samfärdselns underlättande eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för lantbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

Reservanterna anförde härvid bl. a.:

Om, såsom otvivelaktigt är riktigt, samtliga de intressen, som medelbart eller omedelbart medverka till ett vattenbyggnadsföretag, betraktas såsom en enda gemensamhet, vari varje intresse äger del allt efter sin betydelse för företaget, torde det icke kunna anses obefogat, att delaktighet i denna gemensamhet jämväl tillerkännes de allmänna eller lokala intressen, som i större eller mindre utsträckning påverkas av företaget. För en dylik lösning talar särskilt den omständigheten, att det intrång, som tillfogas dessa intressen, i allmänhet icke är av beskaffenhet att utgöra grund för ett skadeståndsanspråk i egentlig mening och till följd härav i ersättningshänseende lämnas obeaktat. Även om det skulle låta sig göra att i penningar uppskatta ett sådant intrång, följer dock av dessa intressens egen natur, att ersättningen i regel icke kan utdömas till någon viss sakägare. Uppenbarligen låter det sig icke göra att på ett ens tillnärmelsevis uttömmande sätt ange de intressen, som i denna ordning böra komma i beaktande. Några antydningar må dock här göras. Redan i de sak-

kunnigas förslag hava berörts de menliga följderna av att en vattenbyggnad länder till förfång för jordbruket inom bygden och i sammanhang härmed har betonats, att dessa menliga följder icke kunna anses avlägsnade genom den ersättning, som enligt lagen skall utgå till ägarna av de ifrågavarande jordområdena. Uppenbart är, att jordbrukets tillbakagång inom bygden medför olägenheter i skilda riktningar för befolkningen. Frågan i vad mån dessa olägenheter kunna anses uppvägas av de fördelar, som den tillämnade vattenbyggnaden kan medföra för orten, äger otvivelaktigt i detta hänseende en stor betydelse. Dessa fördelar äro dock ofta, såsom då den uttagna kraften bortledes för användning på andra platser eller då med byggnaden avses reglering av vattnets framrinning och för detta ändamål uppdamning sker på de samlingsbassängen omgivande stränderna, tämligen ovissa. Därest ett dylikt företag skulle hava till följd, att den bofasta befolkningen inom en ort — om också endast till en mindre del — nödgas lämna sina hem för att söka sin utkomst i andra landsändar, måste ur samhällelig synpunkt detta helt visst betraktas såsom synnerligen olyckligt. Förebyggandet av missförhållanden av detta slag bör icke vara främmande för det ändamål, som avses med den nu ifrågavarande avgiften. Detta kan ske därigenom, att densamma kommer till användning för att ekonomiskt stödja sådana företag, varigenom jordbrukets ställning inom orten förbättras, såsom för jords torrläggning, för jordbrukets elektrifiering, för nya vägars anläggande o. dyl. De genomgripande förändringar i avseende å den yttre naturen, som ofta åstadkommas av en modern vattenbyggnad, giva understundom åt landskapet ett annat utseende än förut. Därest dessa förändringar, såsom merendels torde vara händelsen, gå i den riktningen, att naturskönheten förminskas, kan härigenom vållas ekonomiska förluster, i det att bygden måhända förlorar den dragningskraft, den förut ägt såsom turistort, liksom också minskad trevnad för dem, som där hava sitt uppehälle. Möjligen kunna de ifrågavarande förändringarna, såsom vid större vattenuppdamningar, förorsaka klimatiska rubbningar, som menligt återverka på allmänna hälsotillståndet i orten. Bortsett härifrån tillhöra de naturvärden, varom här är fråga, i en särskild mening den omgivande bygden. I sitt orörda skick hava de under generationer kommit att ingå i befolkningens föreställningsliv, och det är otvivelaktigt, att deras förändring eller förstörande hälsas med allt annat än tillfredsställelse. Vid avgiftens bestämmande bör skäligen hänsyn tagas jämväl till nu berörda förhållanden. Till sist må i detta sammanhang erinras om de olägenheter av skilda slag, som uppenbarligen måste bliva en följd av de bestående förhållandenas förändring, olägenheter, som dock svårligen torde kunna göras till föremål för en riktig värdering. Sålunda kan, för att anföra några exempel, genom de stora variationer i vattenstånd, som sammanhänga med en reglering, omöjliggöras eller försvåras samfärdseln å sjöar och vattendrag, liksom ökade kostnader kunna föranledas i avseende å hägnader, varjämte till följd av strandbäddens förändring eller försumpning svårigheter kunna uppstå för vattning av kreatur. I detta sammanhang lämnas ur räkningen de skadliga verkningarna för fiskets bestånd, som merendels vållas genom en vattenbyggnad, verkningar, vilka föranlett införande av en avgiftsskyldighet för byggnadens ägare, väsentligen byggd på enahanda grunder som den nu avhandlade.

Förslaget till vattenlag remitterades den 20 mars 1917 i den av de sakkunnigas majoritet föreslagna lydelsen till lagrådet efter anmälan av statsrådet Hasselrot såsom chef för justitiedepartementet.

Sedan lagrådet avgivit utlåtande i ärendet, därvid lagrådet anslutit sig till principerna i förslaget, anmäldes utlåtandet den 15 februari 1918 i statsrådet

av dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Löfgren. Denne uttalade, att den nya vattenlagstiftningen enligt hans mening borde i väsentliga avseenden bygga på andra synpunkter än dem som vunnit tillämpning vid utarbetandet av det remitterade sakkunnigförslaget. Departementschefen framlade i samband härmed nytt förslag till vattenlag för remiss till lagrådet. Vid den omarbetning av de sakkunnigas förslag som sålunda ägt rum inom justitiedepartementet hade såsom 4 kap. upptagits bestämmelser om särskilda villkor beträffande större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar. I kapitlet hade sålunda införts bestämmelser om bygdekraft och om Konungens prövningsrätt samt föreskrifter om nyprövning, kronans lösningsrätt och avgifter.

Beträffande regleringsavgifterna anförde departementschefen följande.

Vad i denna fråga från reservanternas sida anförts anser jag mig i huvudsak kunna biträda. Dock har jag ansett det riktigast att låta ifrågavarande avgift utgå allenast vid regleringsföretag. Beträffande företag av annat slag torde allenast i undantagsfall föreligga sådana förhållanden, att en dylik avgift kan anses berättigad. Däremot intaga regleringsföretagen en särställning. Ej utan fog har det sagts, att de värden, som skapas genom ett dylikt företag, ligga utom gränserna för strömfallsägarens vattenrätt. I varje fall hava de åstadkommit genom en samverkan, frivillig eller tvungen, mellan en mångfald av intressen. Vattenkraftintresset förfogar över den för regleringsvinstens tillgodogörande oundgängliga fallhöjden. Men av icke mindre betydelse för företagets genomförande är rätten till själva regleringsbassängen. Då lagstiftaren tillerkänner vattenkraftintresset tvångsrätt i sistnämnda hänseende, kan det enligt min mening icke anses obilligt, att samtidigt åt de intressen, som härigenom utsättas för intrång, tillförsäkras ett skäligt vederlag. Vidare har jag ansett det vara av vikt att något närmare precisera de ändamål, för vilkas tillgodogörande avgiften må tagas i anspråk. I överensstämmelse med vad i en inom riksdagen väckt motion framhållits, har jag sålunda föreslagit, att avgiften i första hand skall användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke bestämts att utgå i samband med domstolens medgivande till företaget, ävensom till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. I den mån influtna avgifter därtill lämna tillgång, kunna de därefter användas för tillgodoseende av allmännyttiga ändamål beträffande den omgivande bygden, såsom jordbrukets främjande särskilt genom torrlägningsföretag, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

Avgiftsskyldigheten är oberoende av, huruvida regleringen kommit till stånd med stöd av bestämmelserna i 3 kap. om tvångsdelaktighet eller icke. Däremot inverkar denna fråga på beräkningen av den krafteffekt, som vinnes genom regleringen. Till grund för denna beräkning skall ligga den genom regleringen vunna ökningen i uttagbar vattenkraft i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres. Vid en tvångsreglering komma härvid i beaktande samtliga de till regleringssamfälligheten hörande strömfallen eller med andra ord varje strömfall, som har båtnad av regleringen. Är det fråga om ett företag utan tvångsdelaktighet, skall däremot hänsyn tagas allenast till båtnaden för de strömfall, vilkas ägare varit sökande till eller eljest frivilligt anslutit sig till företaget. Denna olikhet är visserligen ur praktisk synpunkt mindre tillfredsställande men synes, ej minst av formella skäl, vara ofrånkomlig. Någon större betydelse torde i varje fall icke böra tillmätas den-

samma. Det belopp, som skall erläggas i årlig avgift, skall fastställas särskilt för varje strömfall.

Enligt departementschefens förslag förutsattes en ökning i uttagbar vattenkraft av i medeltal 1 000 turbinhästkrafter för att regleringsavgift skulle utgå, men denna bestämmelse skärptes av *riksdagen*, så att avgift skulle utgå redan vid en ökning med 500 turbinhästkrafter.

Utländsk rätt.

I detta sammanhang må i korthet beröras vattenlagstiftningen i Finland och Norge. Vattenrätten i dessa länder vilar på liknande grundprinciper som den svenska och erkänner i allmänhet enskild äganderätt till vattenområdena. I de central- och sydeuropeiska länderna däremot äro alla vattenområden av större allmän betydelse undandragna enskild äganderätt.

I *Finland* gäller lag om vattenrätten av den 23 juli 1902. Denna lag innehöll i sin ursprungliga lydelse icke några bestämmelser om vattenreglering liksom bestämmelser därom saknades i dåtida svensk lagstiftning. De regleringsföretag, som utfördes, grundades på inbördes överenskommelse mellan delägarna i vattendraget. Genom en år 1934 verkställd lagändring bereddades möjlighet att erhålla tillstånd till vattenreglering utan enhälligt samtycke av sakägarna, därest det kunde ske utan att men å strömfall av värde eller eljest nämnvärd skada tillskyndades någon. Staten fick rätt utföra reglering, även om dylikt men eller sådan skada uppstode, om företaget medförde nytta, vars värde vore åtminstone dubbelt större än värdet av skadan och olägenheten. Ersättning skall utgivas till skadans fulla värde och hälften därutöver. Regleringsavgifter utgå icke.

År 1939 framlades i *Finland* ett kommittébetänkande med förslag till ny lag om vattenrätten m. m. I förslaget finnas intagna bestämmelser om vattenreglering med tvångsdelaktighet. Förslaget innehåller icke några bestämmelser om avgifter, motsvarande de i den svenska lagen stadgade regleringsavgifterna. Däremot har man föreslagit införande av bygdekraftsinstitutet.

I *Norge* har på senare tid antagits en ny vattenlag, lov om vassdragene av den 15 mars 1940. I denna lag äro emellertid icke upptagna bestämmelser om vattenregleringar, utan dessa återfinnas i lov om vassdragsreguleringer av den 14 december 1917.

Enligt sistnämnda lag kunna vattenregleringar, som främja industriella ändamål, endast utföras av staten eller den som får tillstånd av Konungen (koncession). Vid dessa stora företag skall vattenregleringsfrågan även föreläggas stortinget. Vid en del företag av mindre omfattning, vilka icke medföra större skador, är koncession icke nödvändig. Koncession gives för bestämd tid intill femtio eller mer med stortingets samtycke intill sextio år. Kommun kan få koncession för obegränsad tid. Vid koncessionstidens utgång har staten rätt att utan gottgörelse övertaga anläggningen. Är koncessionstiden kortare än femtio år, kan dock viss ersättning utgå. Staten har alltid rätt inlösa anläggningen efter trettiofem år.

I koncession för vattenreglering skall föreskrivas att en årlig avgift skall erläggas dels till staten och dels till de amts-, herreds- och bykommuner, som Konungen bestämmer. Avgiften till staten skall icke understiga tio öre och i regel icke överstiga tre kronor per naturhästkraft av den genom regleringen vunna ökningen av vattenkraften. Avgiften till kommunerna återigen skall utgå med belopp icke under tio öre och i regel icke över fyra kronor för naturhästkraft efter samma beräkningsgrund. I särskilda fall kan högre avgift bestämmas.

Avgiften skall erläggas av de särskilda strömfalls- eller kraftanläggningsägarna. Skyldighet att erlägga avgift inträder allt eftersom den vid regleringen kunna vattenkraften tages i bruk. Om en sammanslutning av strömfalls- eller kraftanläggningsägare (brukseierforening) har erhållit koncessionen, är sammanslutningen ansvarig för de avgifter, som åvila dess medlemmar.

Från skyldighet att erlägga avgift kan Konungen meddela befrielse, när det gäller strömfall, som nyttjas av kommuner för deras eget behov eller till befolkningens förseende med kraft till belysning, värme, jordbruk, hantverk eller småindustri.

Den avgift som tillfaller staten lägges till en för hela landet gemensam fond som användes efter närmare bestämmelser av stortinget. Avgiften till kommunerna fördelas mellan dessa inbördes enligt bestämmelser som meddelas av Konungen för tio år i sänder.

Vid reglering av större sjöar, som icke i sin helhet äro föremål för enskild äganderätt, skall även såsom villkor för koncessionen gälla att till staten erlägges en engångsavgift av tre kronor för varje vid regleringen vunnna naturhästkraft. Denna avgift skall läggas till den nyssnämnda statliga fonden, men stortinget kan även bestämma att beloppet skall överlämnas till de kommuner, vilkas intressen beröras av regleringen.

Tillämpningen av bestämmelserna om regleringsavgifter.

Från länsstyrelserna ha införskaffats uppgifter om de belopp som under tiden från vattenlagens ikraftträdande till och med den 30 juni 1943 inbetalats i regleringsavgifter samt om de belopp som av dessa medel under samma tid utbetalats för de med regleringsavgifterna avsedda ändamålen. I följande tabell äro dessa belopp sammanställda.

	Avgifter	Räntor	Utgifter	Behållning ^{50/6} 1943
Östergötlands län	58 125: —	8 707: 75	—	66 832: 75
Jönköpings län	60 649: —	7 142: 33	—	67 791: 33
Älvsborgs län	9 809: —	104: 23	—	9 913: 23
Kopparbergs län	100 246: 45	12 594: 53	—	112 840: 98
Västernorrlands län	21 888: —	3 133: 19	—	25 021: 19
Jämtlands län	13 764: —	146: 25	—	13 910: 25
Norrbottnens län	397 620: 06	16 582: 91	245 637: 26	168 565: 71
	S:a kr. 662 101: 51	48 411: 19	245 637: 26	464 875: 4

En inom riksräkenskapsverket upprättad sammanställning över influtna regleringsavgifter, upplupna räntor samt utbetalda medel under tiden den 1 juli 1941—30 juni 1942 visar följande.

	Avgifter	Räntor	S:a inkomster	Utgifter
Östergötlands län	3 875: —	1 503: 79	5 378: 79	—
Jönköpings län ¹	4 503: 50	1 533: 93	6 037: 43	—
Kopparbergs län	9 573: 15	2 364: 82	11 937: 97	—
Västernorrlands län	1 581: —	407: 16	1 988: 16	—
Norrbottnens län	46 000: — ¹	2 210: 55	48 210: 55	50 892: 68
	S:a kr. 65 532: 65	8 020: 25	73 552: 90	50 892: 68

¹ Härav 20 860 kr. av misstag erlagt först under budgetåret 1942/43.

Motsvarande uppgifter för tiden den 1 juli 1942—30 juni 1943 framgå av följande sammanställning.

	Avgifter	Räntor	S:a inkomster	Utgifter
Östergötlands län	3 875: —	2 310: 75	6 185: 75	—
Jönköpings län	4 503: 50	1 546: 52	6 050: 02	—
Älvsborgs län	9 809: —	104: 23	9 913: 23	—
Kopparbergs län	9 252: 55	2 672: 22	11 924: 77	—
Västernorrlands län	1 581: —	670: 57	2 251: 57	—
Jämtlands län	13 764: —	146: 25	13 910: 25	—
Norrbottnens län	45 775: — ¹	3 172: 56	48 947: 56	8 654: 11
S:a kr.	88 560: 05	10 623: 10	99 183: 15	8 654: 11

En undersökning av de enligt vattenlagen genomförda regleringsföretagen visar, att regleringsavgift endast sällan fastställts till så högt belopp som 2 kronor eller därutöver för varje i medeltal vunnen turbinhästkraft. I ett fall har utdömts 2 kronor 50 öre för turbinhästkraft. Detta företag har emellertid icke utförts.

Såsom framgår av det föregående är det endast i Norrbottens län som regleringsavgifterna kommit till användning. Där har under tiden till den 1 juli 1942 utbetalats omkring 250,000 kronor, som gått till lappväsendet.

Angående regleringsavgifterna m. m. ha införskaffats vissa ytterligare uppgifter avseende förhållandena hösten 1942. Sammanställningar härav torde få såsom bilagor (*Bilaga A—E*) fogas vid statsrådsprotokollet.

Beträffande tillämpningen av vattenlagens bestämmelser om regleringsavgifter kan även följande framhållas. Vid utbyggnad av olika vattenkraftsverk i ett vattendrag sker ofta indämning av mellanliggande forssträckor, varigenom mindre fallsträckor sammanföras till lämplig fallhöjd. På detta sätt bildas på olika nivåer lugnvattenbassänger, från vilka vattnet avtappas genom anläggningarnas turbiner eller dammluckor. En dylik så kallad profilreglering medför utom ökad fallhöjd även den fördelen att vattnet bättre kan utnyttjas i överensstämmelse med kraftverkens belastningsförhållanden. Enligt rättspraxis (N. J. A. 1926 s. 356) medför profilreglering icke skyldighet att utgiva regleringsavgift.

Det kan anmärkas att frågan om regleringsavgifterna varit föremål för uppmärksamhet av *riksdagens revisorer* i deras berättelse till 1938 års riksdag, därvid revisorerna ifrågasatt lämpligheten av att under en lång följd av år fondera regleringsavgifterna på sätt som i de flesta fall skett. Då medlen fonderades för att i en obestämd framtid användas för ett ändamål, som icke angivits närmare än i 4 kap. 15 § vattenlagen, komme avgifterna för de avgiftspliktiga företagen lätt att framstå såsom en skäligen onödig pålaga. Det syntes med hänsyn härtill angeläget, att en utredning komme till stånd, huru de fonderade avgifterna lämpligen borde nyttiggöras.

¹ Härtill kommer 41 720 kr., utgörande avgifter för åren 1940 och 1941, vilket belopp av misstag erlagts först under budgetåret 1942/43. Jfr not 1 å föreg. sid.

Framställningar om lagändring.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i skrivelse den 19 januari 1942 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma en riktig och rättvis reglering av ersättningsfrågor i samband med de särskilt inom Jämtlands län pågående stora sjöreglerings- och kraftanläggningarna.

Länsstyrelsen anförde därvid, att sjöregleringsföretag dittills hade genomförts i sjön Torrön och påginge eller planerades, tills vidare med stöd av 1939 års lag med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering, i sjöarna Juveln, Storrensjön, Anjan, Kallsjön, Näckten, Storsjön, Hotagsjön och Gesunden. Dessa regleringar bleve av utomordentlig betydelse för kraftproduktionen. Genomförandet av de nu påbörjade eller planerade regleringarna av samtliga dessa sjöar komme att giva en energivinst i storleksordningen 1 000 miljoner kWh. Regleringskostnaderna bleve i förhållande till den energivinst som uppstode jämförelsevis obetydliga. Fördelarna av regleringen vore för intressenterna så mycket större som den därigenom ökade råvarukraften i regel icke syntes ha betalats i form av förhöjd köpeskilling till respektive fallägare eller på annat sätt. Den utvunna kraften vore så gott som uteslutande avsedd att transporteras till och utnyttjas i sydligare trakter av landet och endast en ringa del därav skulle komma länets befolkning till godo. De fördelar, som uppstode för den bygd, där dessa stora värden uttoges, inskränkte sig i stort sett till de arbetstillfällen som bereddes befolkningen under en jämförelsevis kort byggnadstid samt till de i och för sig betydande skatteobjekt som de stora kraftverken och i viss mån även regleringsdammarna utgjorde för de särskilda kommuner dit de förlades. För bygden och länet i övrigt kunde några väsentliga fördelar av företagen eljest icke sägas uppstå. Däremot kunde genom dessa anläggningar och åtgärder i vissa avseenden stora skador och olägenheter uppkomma, vilka berörde såväl enskilda rättsägare som mera allmänna intressen liksom även den jordbrukande befolkningens och andra befolkningsgruppers trevnad och levnadsförhållanden.

Länsstyrelsen framhöll vidare, att inom länet gjorts gällande att den nuvarande lagstiftningen icke gäve tillräckliga möjligheter till beredande av ersättning och kompensation för skador av mera allmän natur. Sålunda hade bland annat såsom anmärkningsvärt framhållits att, trots de 100-tals miljoner kWh som komme att uttagas ur Indalsälven, åtskilliga bygder som vore belägna vid älven eller kring dess reglerade källsjöar saknade elektrisk belysning och ej heller hade utsikter att med stöd av vattenlagen erhålla sådan eller elektrisk kraft för jordbrukets behov utan att därför nedlägga kostnader och avgifter som vida överstege vederbörandes bärkraft. Från turistintresserat håll hade bl. a. framhållits att genom kraftverksbyggen och regleringsåtgärder de för turisttrafiken synnerligen värdefulla tillgångar som bestode i ställiga och vackra vattenfall och forsar försvunne och lämnade efter sig skrämmande raviner och tomma flodfåror som vore allt annat än lockande för turisten. En minskad turistfrekvens kunde därför med fog befaras. Att detta betydde förluster för de bygder, där relativt stora kapital nedlagts i turistanläggningar, vore uppenbart, men någon ersättning härför kunde med gällande lagstiftning ej förväntas. Vidare hade framhållits, att den jordbrukande befolkningen, som vintertid i brist på plogade vägar i stor utsträckning förlagt sina färdevägar till sjöarna, vållades stora olägenheter därav att de reglerade sjöarna på grund av låta variationer i vattenstånd vintertid bleve ofarbara eller i varje fall svårframkomliga. Ett annat förhållande förtjänade jämväl beaktande, nämligen att vid dessa variationer istället brötes och vatten trängde upp på isen, varefter, sedan detta vatten ovan isen frusit,

timmer som upplagts på isen fröse in och kunde skadas. För virkesavläggning på isen kunde alltså en sjöreglering medföra olägenheter. Måste av denna anledning timmer läggas på land och vräkas i sjön först när vattnet bleve isfritt, uppstode ökade kostnader för virkesägarna. De närmast sjön boende markägarna kunde antagas i regel få ersättning för berörda olägenhet, men så vore ej förhållandet med de mera avlägset boende virkesägarna, vilka plägade forsla sitt virke till sjön för att därifrån nyttja flottleden. Även fisket ginge på många håll helt förlorat genom ändrade vattenförhållanden. För lusten härav kunde i åtskilliga fall på lång sikt ej uppvägas av utgående engångsersättningar. Att avgifter årligen utginge till befrämjande av fisket inom landet hade för den enskilde fiskerättsägaren, som för alltid förlorat sitt fiskevatten, givetvis ej betydelse. Farhågor hade också uttalats för att genom regleringarna kunde uppstå klimatiska förändringar som bleve till skada för jordbruket och otrevnad för befolkningen. Från andra håll hade slutligen uttalats, att med hänsyn till de stora värden i kraft, som från vissa i många avseenden mindre lyckligt lottade trakter av landet uttogos till förmån för de stora städerna och bättre belägna landsdelar, regleringsavgiften borde ersättas med en respektive län tillfallande, på väsentligt högre avgifter grundad accis att tagas i anspråk för ungefär samma ändamål, som den nu gällande lagstiftningen i mån av medelstillgång gäve möjlighet att tillgodose beträffande de av företaget närmast berörda bygderna, såsom för jordbrukets främjande, för beredande av tillgång till elektrisk kraft eller eljest för befolkningens behov. De sålunda såväl i pressen som direkt hos länsstyrelsen framförda synpunkterna hade länsstyrelsen funnit värda övervägande, även om åtskilligt av vad som under diskussionen härom framförts och påståtts måste betecknas såsom överdrift eller orealiserbart. Man behövde ej tänka sig ett så exceptionellt fall som skövlandet av Tännforsens skönhetsvärde genom fallets utbyggnad eller vattnets avledande därifrån på andra vägar för kraftändamål för att förstå vilka olägenheter en kraftanläggning eller en vattenreglering kunde förorsaka ett så turistbetonat län som Jämtlands, även om dessa olägenheter svårigen kunde uppskattas i penningar. Länsstyrelsen hade därför kommit till den uppfattningen att en utredning kunde vara påkallad för utrönande av huruvida den nuvarande lagstiftningen kunde anses tillfredsställande i vad den avsåge att tillgodose berättigade anspråk på ersättning och kompensation för skador och olägenheter m. m. av den art som av länsstyrelsen berörts.

Länsstyrelsen uttalade sig därefter angående vattenlagens bestämmelser om bygdekraft, vilka enligt länsstyrelsens uppfattning borde bliva föremål för en översyn för att bereda möjligheter till billigare bygdekraft, varefter länsstyrelsen gjorde gällande, att även bestämmelserna i 4 kap. 14 och 15 §§ vattenlagen om regleringsavgifter syntes tarva granskning.

Härom anförde länsstyrelsen, att paragrafernas nuvarande materiella innehåll och utformning enligt länsstyrelsens uppfattning icke gäve de möjligheter till kompensation för skador och olägenheter, som vore önskvärda och berättigade. Det vore uppenbart, att stora svårigheter måste möta då det gällde att bedöma de omständigheter, som skulle konstituera avgiftsbeloppet. Detta vore så mycket mer betänkligt, som avgörandet skulle gälla så lång tid som 20 år. Som exempel härpå kunde nämnas förhållandena beträffande Torröns första och andra reglering. Vattendomstolens utslag beträffande dessa regleringar meddelades år 1935 respektive år 1940 och därvid fastställdes högre avgifter för vid tiden för utslagen utbyggda än för då outbyggda strömfäll. Sedan dess hade ett flertal stora utbyggnader av sistnämnda fall ägt rum men den lägre avgiften komme att under hela 20-årsperioden gälla

även för dessa numera utbyggda fall. Det syntes länsstyrelsen skäligt, om sådan ändring av gällande lagbestämmelser i ämnet genomfördes, att en omprövning av regleringsavgifternas storlek finge ske tidigare än vad nu vore fallet, därest under 20-årsperioden nya kraftföretag av viss storleksordning tillkomme. I detta sammanhang erinrade länsstyrelsen om det tillägg till vattenlagen beträffande åtgärder till förhindrande av vattenföroreningar, som trätt i kraft den 1 januari 1942. Där stadgades (8 kap. 40 §) om rätt till omprövning av meddelade föreskrifter angående villkoren för utsläppande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde efter tio år eller när eljest väsentligt ändrade förhållanden inträtt. Här tillämpades alltså en annan princip beträffande omprövning än då det gällde regleringsavgifterna. Även en annan omständighet förtjänade i detta sammanhang beaktande. Enligt bestämmelse i 4 kap. 15 § skulle influtna regleringsavgifter i första hand användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållades genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, så ock till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. Då emellertid skador och olägenheter kunde yppa sig först efter många år, syntes svårigen, i synnerhet om avgifterna vore knappt tillmätta, med nuvarande bestämmelser några medel inom rimlig tid kunna påräknas för andra i paragrafen omnämnda ändamål, d. v. s. sådana som avsåge bygdens allmänna behov, jordbrukets förbättrande, elektrifiering m. m. Lagen erkände dock i princip det berättigade i tillgodoseendet av dylika behov och vore dessa av skäl, som länsstyrelsen framhållit, särskilt inom Jämtlands län framträdande.

Länsstyrelsen uttalade vidare, att med hänsyn till det anförda större möjligheter syntes böra beredas för tillgodoseende av behov, som avsåges i 4 kap. 15 andra punkten.

Dessa behov borde skäligen tillmätas samma betydelse som reservationerna för de direkta skadeersättningarna, varjämte avgifterna borde tilltagas så att medel för ändamålet också funnes att tillgå i rimlig utsträckning. 4 kap. 15 § gäve icke full klarhet, huruvida användningen av däri avsedda avgifter vore begränsad enbart till bygden kring den reglerade sjön eller om dessa avgifter kunde utnyttjas även i vidare omfattning. Uttrycket i 14 § tredje stycket »den kringliggande bygden» vore oklart och såvitt för länsstyrelsen vore bekant hade detta uttryck åtminstone av regleringsintressenterna i Indalsälven, där de stora regleringsarbetena hittills i huvudsak förekommit, uppfattats så att avgifterna skulle få användas till beredande av ersättning för skador och olägenheter uteslutande vid de reglerade sjöarna. Klarhet i detta stycke vore en given förutsättning bl. a. för en i möjligaste mån riktig avvägning av avgiftsbeloppen. Enligt länsstyrelsens uppfattning borde avgifterna, i den mån de ej enbart avsåge ersättning för direkta lokala skador, få tagas i anspråk för kompensation av olägenheter av mera allmän art eller till gagn för hela den bygd som berördes av det reglerade vattendraget i dess helhet, och bestämmelserna i sådant hänseende förtydligas. Därigenom finge man större möjlighet att tillgodose bl. a. det allmänna elektrifieringsbehovet, att kompensera skövlade skönhetsvärden genom skapande av andra för turistväsendet viktiga tillgångar, t. ex. nya färdleder, understöd till lokala turistföreningars verksamhet o. s. v. I samband härmed ville länsstyrelsen framhålla, att det allmänna elektrifieringsbehovet i länet ej avsåge allenast elektrifiering av bygder, som nu saknade elektrisk kraft, utan jämväl förbättring av förhållandena i vissa redan elektrifierade trakter. I sistnämnda hänseende kunde nämnas att utefter Storsjön och vissa andra

av vattenregleringar berörda sjöar och vattendrag funnos åtskilliga mindre kraftverk, vilka betjänade den närmaste bygden. I regel måste dessa på grund av dyra anläggningskostnader och ogynnsamma driftförhållanden hålla höga taxor, varjämte i ett flertal fall vattentillgången vore ojämn och tidvis otillfredsställande. Tanken på en förbättring av förhållandena för dessa mindre kraftverk och den omgivande bygden genom anknötning till det stora ledningsnät, som matades av vissa större kraftverk, hade därför diskuterats. Vissa tidigare föreliggande tekniska hinder för en dylik åtgärd vore numera undanröjda, och länsstyrelsen hade jämväl för avsikt att låta utreda, huruvida och i vad mån berörda anknötning skulle kunna genomföras. Redan på förhand kunde man emellertid förutse att en tillfredsställande lösning av sagda problem, som krävde dyra ledningsanläggningar, icke kunde vinnas utan stöd av allmänna medel. Även för ett dylikt ändamål kunde i mån av tillgång regleringsavgifterna tänkas bliva använda.

Bestämmelserna om regleringsavgifter i 4 kap. 14 och 15 §§ vattenlagen borde enligt länsstyrelsens mening ändras i syfte att tillgodose såväl behovet av en reserv för oförutsedda lokala skador som ock önskemålet att medel borde stå till förfogande för kompensation i skälig omfattning av olägenheter av mera allmän natur av berörd art. Kunde detta ske genom fastställandet av en fast avgift för varje i visst vattendrag genom regleringen vunnen turbinhästkraft eller i varje fall fastställandet av närmare normer för en dylik avgift, skulle man komma ifrån de nuvarande svårigheterna att i varje fall med någon grad av säkerhet bedöma skäligheten av regleringsavgifterna.

Jämväl inom *riksdagen* har under år 1942 väckts fråga om vissa ändringar i 4 kap. vattenlagen, nämligen i motion av herr Hedlund i Östersund m. fl. (II: 74).

Motionen överensstämmer i allt väsentligt med länsstyrelsens i Jämtlands län skrivelse den 19 januari 1942. Efter att ha redogjort som länsstyrelsen för erfarenheterna av de genomförda vattenregleringarna i Jämtland uttalade motionärerna, att de funne en utredning påkallad för utrönande av huruvida den nuvarande lagstiftningen kunde anses tillfredsställande i vad den avsåge att tillgodose berättigade anspråk på ersättning och kompensation för skador och olägenheter, som drabbade mera samhälleligt och allmänt. Bestämmelserna om bygdekraft, vilka uppenbarligen icke tillgodosåge det avsedda syftet, borde bliva föremål för översyn och föreskrifterna om regleringsavgifter borde omarbetas så att avgifterna i vidgad utsträckning kunde tagas i anspråk för allmänna ändamål.

Motionen behandlades av *andra lagutskottet*, som däröver avgav utlåtande (nr 35). Beträffande önskemålet om ökad hänsyn till vissa för den omgivande bygden gemensamma intressen erinrade utskottet, att dessa intressen helt naturligt komme i viss motsatsställning till sådana med vattendragen förbundna offentliga intressen, vilka mera allmänt anknöte sig till riket i dess helhet. Vidare kunde i fråga om utnyttjande av vattenkraft ekonomiska och ideella krav göra sig gällande mot varandra. Såsom exempel på behov, vilka särskilt borde tillgodoses, hade nämnts behovet av allmän elektrifiering samt

av kompensation för genom kraftföretag skövlade skönhetsvärden. De med bygden sammanhängande intressena hade vunnit visst beaktande i vattenlagen genom bland annat bestämmelser om bygdekraft och regleringsavgifter. Mot sistnämnda bestämmelser sådana dessa för närvarande vore utformade hade i vissa till utskottet inkomna yttranden riktats anmärkningar, delvis ur andra synpunkter än dem motionärerna anlagt. Vad särskilt anginge stadgandena om regleringsavgifter hade dessa givit anledning till erinringar såväl beträffande grunden för avgiftsskyldigheten som i fråga om avgifternas storlek och användning. I förstnämnda hänseende hade bland annat framhållits, att beloppet av ifrågavarande avgifter icke, såsom skäligt vore, bestämdes i förhållande till båtnaden av det regleringsföretag, som komme i fråga, utan i stället anknutits till ökningen i vattenkraft. På detta sätt undginge de regleringsföretag helt avgiftsplikt, vid vilka båtnaden utgjordes av en lämpligare fördelning till olika perioder av tillgänglig kraft.

Utskottet förklarade vidare, att ett närmare ställningstagande till det komplex av frågor, som i anslutning till det sagda framställde sig för besvarande, icke vore möjligt utan en ingående och allsidig utredning av de berörda instituten angående bygdekraft och regleringsavgifter. Med hänsyn till vikten av de intressen som komme i fråga samt till arten av de anmärkningar som riktats mot nu gällande bestämmelser på området ville utskottet för sin del föreslå, att en dylik utredning snarast komme till stånd.

Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Konungen anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta snarast möjligt verkställa bl. a. utredning av frågan huruvida de i vattenlagen upptagna bestämmelserna om bygdekraft och regleringsavgifter kunde anses tillfyllest för det med dem avsedda syftet samt för riksdagen framlägga det förslag vartill denna utredning kunde föranleda. Denna hemställan bifölls av riksdagen som därefter avlät skrivelse i ämnet den 6 juni 1942 (nr 312).

Kammarkollegiet, som avgav yttrande till andra lagutskottet, uttalade, att dess erfarenheter rörande tillämpningen av de nuvarande lagbestämmelserna om regleringsavgifter bestyrkte, delvis ur andra synpunkter än dem som i motionen anlagts, behovet av en revision av dessa bestämmelser.

Kollegiet anförde vidare, att vad först beträffade grunderna för avgiftsskyldigheten hade de nuvarande bestämmelserna i vissa hänseenden visat sig mindre tillfredsställande. För att avgiftsskyldighet skulle inträda fordrades enligt 4 kap. 14 § första stycket vattenlagen, att vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utfördes, ökades med i medeltal 500 turbinhästkrafter. Denna bestämmelse toge endast sikte på det överskottsvatten, som före regleringen icke kunnat nyttiggöras vid de av företaget berörda strömfallen men som genom regleringen komme dessa till godo i form av ökning av den totala vattenkrafttillgången. En väsentlig del av nyttan av en vattenreglering låge emellertid däri, att flöden, som förut kunnat tillgodogöras endast under en del av året, genom regleringen utjämades under hela eller större delen av året och därmed kunde ekonomiskt nyttiggöras eller bättre nyttiggöras än förut, med andra ord att sekunda kraft omvandlades till prima kraft. Ju högre utbyggnadsgraden vore vid de av regleringen berörda strömfallen, desto större del av båtnaden fölle på en ökning av den ut-

tagbara kraftens värde genom dess omvandling från sekunda kraft till prima kraft. Till en sådan båtnad av regleringen kunde emellertid enligt de nuvarande bestämmelserna om regleringsavgifter hänsyn icke tagas. Såsom exempel kunde anföras Bolmens reglering, där enligt vattendomstolens nyligen meddelade dom fyra av de största kraftanläggningarna, representerande ungeför 46 procent av företagets båtnad, blivit fria från regleringsavgifter, enär de vore utbyggda för tillgodogörande av så stora vattenmängder, att regleringen icke kunnat beräknas medföra någon ökning av den i strömfällen redan i medeltal uttagbara vattenkraften; vidare Dellensjöarnas reglering, där den tidigare höga utbyggnadsgraden vid de av regleringen berörda strömfällen medfört, att företaget i sin helhet undgått avgiftsskyldighet. En ändring syntes jämväl kunna ifrågasättas beträffande kortlidsregleringar (dygns- och veckoregleringar), vilka för närvarande ginge fria från regleringsavgifter, då de icke medförde ökning i medeltal av uttagbar vattenkraft, men vilka till sina verkningar stundom vore jämförbara med årsregleringar. I detta sammanhang borde vidare uppmärksammas de s. k. profilregleringarna. Då de senare icke betraktades som egentliga vattenregleringar, utdömdes icke regleringsavgifter, ehuru de på ett ganska ingripande sätt kunde beröra stora sjömagasin (exempelvis Gesunden i Jämtland).

Ytterligare anförde kammarkollegiet i denna del, att enligt 4 kap. 14 § första stycket vattenlagen den ökning i vattenkraften, som utgjorde grunden för avgiftsskyldigheten, skulle avse det eller de strömfall för vilkas räkning regleringen utfördes. Enligt kollegiets mening borde frågan om avgiftsskyldighet beträffande regleringsföretag utan tvångsdelaktighet tagas under omprövning.

Beträffande regleringsavgifternas storlek och användning anförde kammarkollegiet vidare följande. Erfarenheten hade visat, att regleringsavgifterna inom den fastställda latituden i allmänhet fastställts till låga belopp. Följden hade blivit, att de vid olika regleringsföretag utdömda regleringsavgifterna i allmänhet representerade en mycket obetydlig del av regleringsvinsten. Såsom exempel kunde nämnas Vänerens reglering med en beräknad regleringsvinst av 11,8 milj. kr. och årliga regleringsavgifter å 9 809 kr. samt Bolmens reglering med en regleringsvinst av omkring 4 milj. kr. och årliga regleringsavgifter å 1 130 kr. De jämförelsevis låga summorna syntes i sin tur ha lett till ringa intresse för deras utnyttjande. Man kunde icke undgå intrycket, att de hittills utdömda avgifterna låge på för lågt plan och skulle kunna icke oväsentligt ökas, varvid eventuellt en förhöjning av lagens nuvarande maximum komme i fråga. I detta sammanhang borde beröras det förhållandet, att i vissa utslag rörande vattenregleringar stadgats lägre avgifter för vid tiden för utslaget utbyggda än för då utbyggda strömfall samt att under löpande avgiftsperiod om 20 år de lägre avgifterna utginge för de förstnämnda fallen sedan de blivit utbyggda. Det kunde ifrågasättas, om en sådan ordning vore tillfredsställande.

Kammarkollegiet anförde slutligen, att ett närmare ställningstagande till de vittgående reformförslag, som framlagts i fråga om regleringsavgifterna, förutsatte en allsidig utredning av hela detta institut.

I yttrande till utskottet uppgav *vattenfallsstyrelsen*, att sedan vattenlagen trädde i kraft den 1 januari 1919 icke oväsentliga belopp influtit i regleringsavgifter, som till en del fonderats. Styrelsen ville påpeka, att avgifterna från de flesta större regleringar ännu ej börjat inflyta. Det rådde intet tvivel därom att med den tillämpning lagens bestämmelser vunnit de avgifter som komme att inflyta bleve mycket betydande. Man kunde gott räkna med en

mångdubbling av dessa årligen inflytande avgifter inom en närliggande framtid.

Beträffande regleringsavgifter för outbyggda fall erinrade styrelsen, att regleringsavgifterna i anledning av en sjöreglering för ett utbyggt vattenfall fastställdes för hela 20-årsperioden, även om vattenfallet utbyggdes under perioden. Då regleringsavgifterna för outbyggda fall utmättes lägre än för utbyggda, komme trots fallets utbyggnad fortfarande även under återstoden av 20-årsperioden endast den lägre avgiften att belasta anläggningen. Härvid vore emellertid att märka, dels att regleringsavgift erlades även under den del av 20-årsperioden, under vilken fallet var utbyggt, dels att sådan avgift erlades även för fall, som förbleve outbyggda under hela 20-årsperioden; detta under förutsättning att fallets ägare vore medsökande till regleringen. Givet vore, att en avkortning av den nu till 20 år fastställda regleringsperioden kunde medgiva en likformigare fördelning av dessa avgifter, men en sådan medförde en icke önskvärd ökning i arbetsbördan för vattendomstolen och kraftindustriens män.

Vidkommande regleringsavgifternas användning uttalade styrelsen, att avgifterna enligt 4 kap. 15 § vattenlagen i första hand skulle användas till förebyggande av eller gottgörelse för skador genom regleringen, vilka ej bleve genom vattendomstolens utslag gottgjorda. Avgifterna för Suorvaregleringen hade exempelvis enligt vattendomstolens uttryckliga hänvisning använts till avhjälpan av skador och intrång för lapparna, vilka ej personligen tillerkänts några skadestånd. Detta vore anledningen till, att regleringsavgifterna för Norrbottens län vore betydande och jämväl till stor utsträckning blivit tagna i anspråk. — Med hänsyn till den marginal, med vilken regleringsavgifterna måste utmätas, bleve medel i betydande utsträckning tillgängliga för det ändamål, som lagen i 4 kap. 15 § nämnde såsom ändamål i andra hand. Dessa medel räckte för täckande av omfattande behov, om man blott gäve »den bygd, som beröres av företaget», en rimlig utsträckning. Begreppet »bygd» finge enligt vattenfallsstyrelsens mening ej fattas alltför vidsträckt. Det vore ej i enlighet med lagens föreskrift, att man till bygden skulle hänföra någon del av länet, som låge utanför det vattenområde, som påverkades av regleringen. Sålunda borde regleringsavgifter, som tillkommit på grund av regleringar inom Kallsjögruppen, icke kunna användas till främjande av allmänna ändamål inom exempelvis Åreälvens, Långans eller Härkans vattenområden. Den bygd, som skulle främjas genom regleringsavgifterna, borde naturligtvis hava ett intimt samband med den sjö, som reglerades, så att icke avgifterna från Kallsjögruppen användes t. ex. för elektrifieringsåtgärder i Storsjöbygden.

I fråga om en höjning av regleringsavgifterna anförde vattenfallsstyrelsen härefter, att om man skulle vidtaga en höjning av regleringsavgifterna för att främja allmänna intressen eller ersätta dessa avgifter med en respektive län tillfallande, väsentligt högre accis, borde man betänka, att bygden redan åtnjöt stora fördelar genom de avsevärda medel, som i form av arbetsförtjänster vid kraftverkens tillkomst, drift och underhåll ävensom skatter tillfördes bygden. De allmänna motiv, som anförts för ökning av avgifterna, vore enligt styrelsens mening mindre lyckligt valda. Föreställningen, att regleringarna inom Indalsälvens flodområde skulle verka skadliga för turistattraktionerna, vore säkerligen oriktig. Överdrivna vore även farhågorna, att vintervägarna över isarna skulle i någon nämnvärd grad påverkas av regleringarna; i vissa fall komme tvärtom kommunikationsmöjligheterna över isarna att avsevärt förbättras och, i den mån de bleve försämrade, gäves genom vattendomstolen ersättning för intrång och besvär vid målets slutliga av-

görande. Även om fisket på sina håll skulle gå helt förlorat, för vilket då ersättning till den enskilde fiskerättsinnehavaren lämnades, kunde likväl fisket för det reglerade sjö- och flodsystemet i dess helhet giva i stort sett oförändrat resultat. Erfarenheterna från Suorvaregleringen i Lule älv, som varit i gång i 15 år, gåve icke fog för annat påstående. Utöver ersättningar till enskilda för skada och intrång i fisket skulle kraftföretagen därjämte dels erlagga fiskeavgifter till främjande av fisket inom landet, dels vanligen i stor omfattning bekosta anläggandet och driften av fiskodlingsanstalter till fromma för fisket i orten. Det samarbete, som genom dessa anstalter kommit till stånd mellan kraftverksintresset och fiskeintresset, hade ofta varit givande och hade såsom en positiv åtgärd till näringslivets förbättrande i allmänhet beredvilligt understötts av kraftverksintresset. — Vid övervägande av eventuella höjningar i regleringsavgifterna borde man framgå med varsamhet, ty en ökning av kraftverkens omkostnader ledde ofrånkomligen till en höjning av kraftpriset. Sedan de billigast utbyggbara och bäst belägna vattenfallen tagits i anspråk, bleve kraftanläggningarna allt dyrare att bygga och krävde allt längre och dyrbarare överföringsledningar för kraftens tillgodogörande. De anläggningar, som just nu utfördes, bleve på grund av den allmänna fördyringen mycket svåra att nöjaktigt förränta. Statsmakterna sökte å andra sidan under nu föreliggande tidsförhållanden att få till stånd anläggningar för tillverkning av vissa för landet behövliga förnödenheter, vilka i flera fall krävde stora energimängder till särskilt lågt pris. Dessa anläggningar, som toge i anspråk betydande kapital, vore avsedda att även i framtiden bestå, men en nödvändig förutsättning härför vore bibehållandet av det låga kraftpriset. En höjning av kraftkostnaden genom belastningar av det ifrågasatta slaget kunde äventyra framgången av dessa strävanden.

Slutligen uttalade vattenfallsstyrelsen, att inför de enligt styrelsens mening överdrivna klagomål, som framställt i anledning av pågående eller planerade regleringar i Jämtland, kunde det vara skäl erinra sig, att i Dalälvens flodsystem genomförts betydande regleringar utan att efteråt kunnat påvisas sådana skador och olägenheter som molionärerna åberopat.

Vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol anförde i yttrande till utskottet, att vattenlagens bestämmelser om regleringsavgifter i första hand avsåge att reservera medel för gottgörande av sådana skador, som ej blivit ersatta, oaktat möjlighet funnes att jämlikt 2 kap. 24 § vattenlagen få ersättning för oförutsedda skador. Sannolikt bleve oförutsedda skador — i den mån sådana förekomme — i allmänhet reglerade i den ordning som stadgades i sistnämnda lagrum. Det förefölle därför antagligt, att regleringsavgifterna huvudsakligen komme att användas till fördel för den bygd som berördes av företaget på sätt angäves i 4 kap. 15 § andra punkten vattenlagen. Den omständigheten att regleringsavgifterna i första hand avsetts för att motverka oförutsedda olägenheter invercade onekligen därhän att en jämförelsevis lång tid komme att förflyta, innan dessa medel kunde tillgodoföras bygden.

Vidare anförde vattenrättsdomaren, att vid bestämmandet av regleringsavgifternas storlek domstolen syntes ha att tillse att det belopp, vartill regleringsavgifterna sammanlagt uppginge, kunde anses skäligt med hänsyn till de ändamål, för vilka avgifterna finge användas. Man kunde därför icke utan vidare taga för avgjort att vid ny prövning av avgifternas storlek dessas sam-

manlagda belopp komme att ökas i anledning av att vid tiden för den nya prövningen en del förut icke utbyggda strömfall blivit utbyggda.

Även *svenska vattenkraftföreningen* avgav yttrande till utskottet och anförde därvid beträffande särskilt förhållandena i Jämtland att någon oelektrifierad bygd ej funnes vid den egentliga Indalsälven, där storkraftverken vore belägna.

Föreningen framhöll, att älvdalen elektrifierats från dessa eller i allmänhet redan före dessas tillkomst genom lokala mindre kraftföretag, som nu genom tillskottsleveranser från storkraftverken funne möjligheter till ökad kraftavsättning. Däremot funnes på sina håll i de stora skogsområdena på ömse sidor om älven oelektrifierad spridd bebyggelse, som med hänsyn till sitt ringa kraftbehov ej kunde bära kostnaderna för erforderliga ledningar från älvdalen. Vid ett par av de nu reglerade källsjöarna funnes också oelektrifierad bygd. Denna läge ännu på betydande avstånd från färdiga storkraftverk, men det torde icke vara uteslutet att det största området, som vore beläget vid Kallsjön, skulle kunna erhålla kraft från det under utförande varande storkraftverket i Järpströmmen. Föreningen ville icke bestrida, att vattenkraft-industrin i Indalsälven och avnämarna av kraften hade betydande fördelar av genomförda regleringar. Däremot kunde föreningen icke dela den uppfattningen, att den genom regleringarna ökade krafttillgången i regel kunnat förvärfvas utan förhöjd köpeskillning för naturkraften. De latent möjligheterna vore säkerligen en bidragande orsak till att kraftintresset tidigt inriktades på Indalsälven med förbigående av den ur regleringssynpunkt väsentligt sämre Ljusnan. Naturkraften i Indalsälven hade på detta sätt tidigt fått ett högt penningvärde just beroende på att tidpunkten för dess utnyttjande legat relativt nära i tiden på grund av de goda regleringsmöjligheterna. Tidigare köpeskillningar vore visserligen oftast nominellt lägre än de nuvarande, men inräknade man räntekostnaderna under de år de inköpta fallen legat oanvända skulle man för många av dem finna, att de i dag stode köparna till ungefär samma höga pris per hästkraft som senare inköpta vattenfall, vilkas prissättning ännu mera markant påverkats av de goda sjöregleringsmöjligheterna. Föreningen ville även erinra om att vinsterna av de norrländska sjöregleringarna, när de t. ex. angåves i så och så många milj. kWh, icke vore några nettovinster. Betydande kapital hade måst nedläggas i form av höga naturkraftpris, kostnader för regleringsdammar och rensningar, skador och intrång av olika slag, fiskeavgifter, regleringsavgifter samt kostnader för kraftverksbyggnader för att taga hand om de genom regleringarna ökade vattenmängderna. På grund av Jämtlands läns läge i det inre av landet och därav belingade höga fraktkostnader hade den industriella utvecklingen i länet varit svag. Industrien svarade i Sverige normalt för omkring tre fjärdedelar av den totala kraftförbrukningen, men i Jämtland vore behovet av industrikraft jämförelsevis obetydligt och länets rika krafttillgångar måste för att överhuvudtaget bli utnyttjade överföras antingen till det industriellt mera utvecklade kustlandet eller till sydligare kraftfattiga provinser. Icke ens länets största industri hade behov av mer än en del av sin krafttillgång utan försålde kraft söderut. I Östersund, som i jämförelse med flertalet svenska städer hade en mycket stor energiförbrukning per invånare för borgerliga behov, hade energiförsörjningens utveckling tryggats genom att Östersunds Elektriska AB vore delägare i kraftverket vid Kattstrupeforsen. Denna utbyggnad hade genom vattenfallsstyrelsens medverkan kommit till stånd väsentligt mycket tidigare än eljest hade blivit fallet, vilket enbart hade varit

till gagn för staden och länet. Från det under byggnad varande kraftverket i Järpströmmen hade upplåtarna av vattenkraften utöver betydande kontant köpeskilling betingat sig ersättningskraft till ett värde av omkring två milj. kr., vilken kraft stode till förfogande, så snart kraftverket, vilket de säkerligen icke själva mäktat utföra, blivit färdigt. Vad anginge farhågorna att Jämtlands län skulle bliva mindre lockande för turismen genom att sjöarna bleve reglerade och vattenfallen utbyggda ville föreningen erinra, att även kraftverken hade visat sig vara stora turistattraktioner innan i nuvarande situation och av skyddshänsyn besök ej kunde tillåtas. Jämtlands län tillfördes tack vare kraftverksindustrien ekonomiska värden i en omfattning som för länet som helhet vore av väsentlig betydelse.

Föreningen åberopade i detta sammanhang en av *civilingenjören Erik Upmark* verkställd utredning, vari denne framhöll bland annat, att vid byggnadsplatser för större vattenkraftverk och sjöregleringar i Jämtlands län under år 1940 utbetalats i arbetslöner samt för körslor och virke 6,5 miljoner kronor. För fullföljd av den återstående delen av byggnadsprogrammet under åren 1941—1944 beräknades i medeltal 7 miljoner kronor per år. Avlöningen till driftspersonalen vid de åtta storkraftverken i Jämtlands län beräknades 1944 komma att uppgå till 1 miljon kronor per år och avlöningen till den för reparations- och underhållsarbeten erforderliga personalen till ytterligare 1 miljon kronor per år. Tre av storkraftverken betalade år 1940 245 000 kronor i skatt till kommuner och landsting och till vägar. På grund av verksamheten med kraftverksbyggnaderna kunde den till kommunal inkomstskatt taxerade inkomsten i länet beräknas öka med 3—4 miljoner kronor per år under perioden 1941—1944, motsvarande 3—4 % av hela den till inkomstskatt taxerade inkomsten i länet. De åtta storkraftverkens sammanlagda taxeringsvärde kunde förväntas år 1944 uppgå till 103 miljoner kronor, motsvarande 26,5 % av det totala fastighetstaxeringsvärdet för länets fastigheter år 1940.

Vid 1942 års riksdag var även den större frågan om tryggandet av landets kraftförsörjning i framtiden föremål för behandling. I anledning av två vid riksdagen väckta likalydande motioner (I: 5 av herr V. Andersson m. fl. och II: 13 av herr Pettersson i Dahl) hemställde sålunda *statsutskottet* i utlåtande (nr 86), att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än dittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft. I enlighet härmed avlät riksdagen skrivelse i ämnet den 12 maj 1942 (nr 199).

Vid anmälan av riksdagens skrivelse i statsrådet den 18 december 1942 framhöll chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson, att en utredning med det av riksdagen angivna syftet syntes böra verkställas.

Departementschefen anförde bl. a., att utredningen i första hand borde avse att klargöra, i vilka hänseenden missförhållanden rådde beträffande produktionen och distributionen av elektrisk kraft samt vilka orsakerna till dessa missförhållanden vore. En av utredningens första uppgifter bleve alltså att vinna överblick över de redan i anspråk tagna eller för utbyggnad

lämpade kraftkällorna, de redan utförda stamlinjerna för överföring av kraft från Norrland till konsumtionscentra i mellersta och södra Sverige, de elektriska kraftledningsnäten inom skilda delar av landet och deras utnyttjande för olika ändamål samt föreliggande utbyggnadsprogram. I den mån det därvid visade sig, att kraftförsörjningen inom vissa landsdelar blivit i anmärkningsvärd grad eftersatt, borde orsakerna därtill utrönas. De villkor, på vilka kraften tillhandahölls konsumenterna, borde även göras till föremål för studium. — Då det gällde att överväga åtgärder för att avhjälpa förekommande missförhållanden torde det vara lämpligt att i första hand inrikta uppmärksamheten på åtgärder av mera begränsad räckvidd för att få utrönt, om man enbart genom dylika åtgärder kunde tillgodose de önskemål, som låge till grund för riksdagens skrivelse. Sålunda borde prövas, huruvida det borde givas fastare former än dittills åt den samverkan vid kraftproduktionen, som redan nu upprätthölls mellan statliga och enskilda kraftintressenter, samt om staten borde genom en vidgad egen insats eller särskilda kontrollåtgärder förskaffa sig ökat inflytande över de viktiga stamlinjerna från Norrland till mellersta och södra Sverige. Måhända kunde det komma att visa sig, att kraftförsörjningen inom vissa delar av landet skulle kunna avsevärt förbättras genom en skärpning eller utvidgad tillämpning av vattenlagens bestämmelser angående skyldighet för kraftverksägare att tillhandahålla s. k. bygdekraft. — Riksdagen hade uttalat sin anslutning till det i motionerna angivna syftet att uppnå en mera enhetlig ledning av kraftförsörjningen i landet och därvid även godtagit tanken att i den mån så visade sig nödvändigt till förverkligande av detta syfte gripa till ett förstatligande av produktion och distribution på detta område. Dithörande spörsmål borde i enlighet med riksdagens önskan upptagas till behandling och därvid underkastas en ingående och sorgfällig utredning och prövning. Därvid borde icke minst kostnadsfrågorna beaktas. Om utredningen ledde till att inlösen av enskilda anläggningar förordades, borde förslag till inlösenbestämmelser upprättas och beräkning verkställas rörande kostnaderna för inlösningen och för de nya anläggningar, som kunde behöva utföras av statens vattenfallsverk för att inlösta anläggningar skulle kunna på lämpligt sätt utnyttjas i samarbete med de statliga kraftverken.

I enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för handelsdepartementet den 23 januari 1943 sakkunniga för utredning rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft (Elkraftutredningen av år 1943).

Promemoria med förslag i ämnet.

Med anledning av riksdagens förenämnda skrivelse nr 312/1942 upprättades i justitiedepartementet en den 28 december 1942 dagtecknad promemoria angående ändring i vattenlagens bestämmelser om regleringsavgifter.

Efter en historisk översikt samt redogörelse för gällande bestämmelser och deras tillämpning m. m. framhölls i promemorian, att genom vattenlagen infördes i flera hänseenden vittgående befogenheter för ägare av strömfäll. Syftet med de bestämmelser som meddelades härom vore givetvis icke att gynna

de enskilda strömfallsägarna utan att till hela landets bästa främja ett rationellt utnyttjande av vattenkraften. Bland nämnda befogenheter märktes särskilt det vitsord som tillerkänts strömfallsägare att verkställa reglering av vattnets avrinning ur uppströms befintliga sjöar. Med hänsyn till de förmåner som den nya lagstiftningen innebure infördes även en grupp bestämmelser som avsåge att tillvarataga allmänna intressen. Till denna grupp hörde stadgandena om bygdekraft och regleringsavgifter.

Därefter anfördes i promemorian angående vattenregleringarnas betydelse och verkningar följande.

Den utomordentligt starka ökning i kraftproduktionen som särskilt under de senaste åren ägt rum har till stor del möjliggjorts genom vattenregleringarna. Framför allt gäller detta i fråga om de norrländska älvarna, där den naturliga vattenföringen företer så starka variationer att vattenkraften icke med fördel kan tillvaratagas i större skala utan reglering. En i hög grad bidragande orsak till regleringarnas ökade betydelse är den utveckling som kraftöverföringstekniken undergått och som möjliggör att kraft överföres från norra Sverige till de södra delarna. För att belysa utvecklingen må nämnas, att den totala kraftproduktionen i landet utgjorde år 1920 ca 2,6 miljarder kWh, varav ca 2,4 miljarder belöpte på vattenkraften. För år 1942 beräknas kraftproduktionen till ca 9,7 miljarder kWh, varav ca 9,1 miljarder belöper på vattenkraften. Den i regleringsmagasinen tillgängliga volymen motsvarade, räknat efter utbyggd fallhöjd vid normal verkningsgrad, år 1920 ca 0,25 miljarder kWh och motsvarar för närvarande ca 3 miljarder kWh.

Genomförandet av regleringsföretagen har ej kunnat undgå att spoliera såväl ekonomiska som estetiska och kulturella värden, vilket för befolkningen ofta varit en kännbar förlust. Det ligger i sakens natur, att gottgörelse i form av skadestånd icke kan givas för alla de olägenheter som kanske framför allt under en övergångstid vållas bygden, och även om skadan skulle kunna värderas i pengar, försvinner ofta en mer eller mindre högt skattad nyttilighet utan någon säkerhet att förlusten för bygdens del uppväges av ett nyttillskott i annan form. Det torde därför vara synnerligen välgrundat att söka tillföra en bygd, som drabbas av mer eller mindre våldsamma ingrepp i naturförhållandena, en kompensation som blir av bestående värde. Såväl bygdekraftinstitutet som bestämmelserna om regleringsavgifter synas ur dessa synpunkter vara av stor vikt. Frågan om en revision av bestämmelserna angående bygdekraft har funnits äga ett intimt samband med en mera omfattande utredning angående kraftproduktionens organisation som riksdagen innevarande år begärt, efter hemställan av statsutskottet, och har därför icke här kunnat upptagas till undersökning. En omarbetning av bestämmelserna om regleringsavgifter torde däremot kunna ske utan att resultatet av nyssnämnda utredning behöver avvaktas.

Beträffande frågan huruvida det ur principiell synpunkt möter hinder att skärpa vattenlagens bestämmelser om regleringsavgifter uttalades i promemorian följande.

De befogenheter att göra intrång i annans rätt, som vattenlagen tillerkände strömfallsägaren, ansågos böra givas honom allenast för att det allmännas intresse av att strömfallen rationellt utbyggdes skulle bli tillgodosett. De tillkommo honom alltså icke i nuvarande omfattning på grund av den rätt till strömfall som historiskt vuxit fram för strandägaren. Att befogen-

heterna efter vattenlagens tillkomst stått strömfallsägaren till buds kan icke anses medföra, att det allmänna skulle ha berövats möjligheten att göra en annan avvägning mellan strömfallsägarens och andra intressen. Möjlighet att ändra vattenlagstiftningen till strömfallsägarens nackdel förutsättes t. ex. i vattenlagens bestämmelser om nyprövning. Det är emellertid tydligt, att i vattenlagens hägn skett ett stort antal köp av strömfall, vid vilka köparen utgått från att fallet skulle få utbyggas enligt vattenlagens villkor, därvid även möjligheten till vattenreglering särskilt på senare tid kommit att inverka på bedömningen av strömfallens värde. Man kan fördenskull icke utan att framkalla rättsosäkerhet göra så ingripande ändringar i vattenlagstiftningen, att strömfallens värde i innehavarens hand nedgår i väsentlig mån. De ändringar i intresseavvägningen som kunna vidtagas utan obillig verkan inskränka sig till sådana jämkningar som ej väsentligt nedsätta nämnda värde. Något hinder att genom nya eller ändrade bestämmelser inom ifrågakarande område tillförsäkra det allmänna del i det *ökade* värde som väntas följa av teknikens utveckling eller andra förändringar i samhällsstrukturen kan naturligtvis icke föreligga.

Härefter behandlades i promemorian frågan om de synpunkter som borde läggas på en reform av bestämmelserna om regleringsavgifter.

Frågan, huruvida regleringsavgifter böra utgå i större omfattning än nu, är naturligtvis beroende av det syfte som regleringsavgifterna huvudsakligen böra tjäna. I detta hänseende torde med fog kunna anmärkas, att önskemålet om bygdens tillgodoseende på ett sätt, som medför varaktig nytta, i lagens nuvarande bestämmelser kommit att intaga en alltför undanskymd plats. Ett förnyat övervägande av frågan om ändamålet med regleringsavgifterna synes därför påkallat. Av betydelse är naturligtvis även den inverkan på kraftpriset som en skärpning av bestämmelserna om regleringsavgifter kan medföra. Att, såsom blivit ifrågasatt, helt frångå det nuvarande systemet, enligt vilket avgiften och den av företaget berörda bygden sammanknutits, och i stället införa ett slags accis t. ex. till förmån för länet synes icke tillräckligt motiverat. En lösning som kan sägas utgöra en utveckling av den tankegång som kom till uttryck vid vattenlagens genomförande torde i stället vara att föredraga.

I samband med en omprövning i dessa hänseenden torde stadgandena om regleringsavgifter jämväl i övrigt böra underkastas vissa ändringar. Mot de nuvarande bestämmelserna har anmärkts, att grunden för avgiftens beräkning är otillfredsställande. Avgift utgår nämligen allenast för ökning av den i ett strömfall uttagbara vattenkraften, medan däremot en förhöjning av den förut uttagbara kraftens värde icke föranleder skyldighet att utgiva regleringsavgift. Anmärkningen synes befogad. En annan brist i gällande bestämmelser, vilken numera fått ökad betydelse, är att de betydande förändringar i vattenståndsförhållandena som kunna förorsakas genom s. k. profilreglering icke medföra skyldighet att utgiva någon sådan avgift som här är i fråga. Med profilreglering avses att möjliggöra utnyttjandet av större *fallhöjd*, under det att egentlig vattenreglering åsyftar att reglera vattnets *avrinning*. Såsom mindre tillfredsställande får vidare anses, att om ett strömfall utbygges sedan regleringsavgift fastställts för en period av tjuu år, ändring av avgiftens belopp icke kan påkallas förrän vid utgången av denna tid. Slutligen har med fog framhållits, att regleringsavgifterna icke, såsom nu kommit att ske, böra fonderas under en längre tid. Denna fråga sammanhänger givetvis med frågan om det ändamål som regleringsavgifterna skola tjäna.

I promemorian upptogs härefter frågan om ändring i vattenlagens bestämmelser om regleringsavgifter till närmare behandling. Härvid anfördes till en början följande beträffande ändamålet med avgifterna.

I de sjöar, där vattenregleringarna utföras, har ägaren till ett nedströms liggande strömfall icke någon vattenrätt i egentlig bemärkelse. Denna tillkommer strandägarna vid sjön, i den mån vattnet överhuvud är föremål för enskild rätt. Det har likväl icke ansetts möjligt att giva strandägarna vid sjön direkt del i den vinst som strömfalllets utbyggande och sjöns reglering medför. De skadestånd som utdömas skola väl i viss utsträckning utgå med 50 procents förhöjning. Men denna gottgörelse avser närmast att giva ersättning för utebliven möjlighet att förkovra den skadade egendomen, varjämte den tjänar som en säkerhetsmarginal. Icke heller regleringsavgifterna äro direkt avsedda att åstadkomma en fördelning av vinsten. Av den redogörelse som förut lämnats framgår nämligen, att de enligt lagens ord i första hand skola användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, så ock till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. Först i andra hand må avgifterna användas för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov. Den omständigheten att avgifterna i första hand skola användas för att förebygga eller gottgöra skador torde i hög grad ha medverkat till att regleringsavgifterna, fränsett dem som utgå i Norrbottens län, ännu icke — tjugutre år efter vattenlagens ikraftträdande — kommit till praktisk användning. Vidare bör framhållas, att vid angivande av de omständigheter, som vid regleringsavgifts bestämmande skola beaktas, lagen icke upptager något moment som understryker att avgiften skall bestämmas med hänsyn till bygdens behov. Hänsyn skall enligt gällande bestämmelser tagas dels till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållandena, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall.

Den tanke, som nu kommit till uttryck i bestämmelserna om regleringsavgifter allenast genom att de förklarats skola, i andra hand, användas till hela bygdens bästa i den mån de förslå därtill, synes böra träda i förgrunden. Det kan icke bestridas, att det för befolkningen i en bygd är i viss mån stötande att den naturtillgång, som ett inom bygden befintligt sjösystem utgör, kan utnyttjas för andras intressen utan att bygden tillgodoses i vidare mån än som nu är förhållandet. Betydelsefulla vattenregleringar ha genomförts i trakter, där befolkningens livsvillkor äro väsentligt anspråkslösare än på andra håll. För befolkningen är det naturligt att sammanställa önskemålen om en standardhöjning med det synliga bevis för elektrifieringens framåtskridande i landet, som genomförandet av ett större vattenregleringsföretag i orten utgör för dem. Ur allmän synpunkt är det angeläget att mera avlägset belägna bygder icke avfolkas. Därest en sådan naturtillgång i bygden som en större sjö genom ett regleringsföretag tillför bygden en varaktig förmån t. ex. i form av elektrifiering eller nya vägar, kan den skedda förändringen av naturförhållandena antagas fästa befolkningen närmare vid bygden, under det att eljest motsatsen kan befaras.

Härefter framhölls i promemorian bl. a., att regleringsavgifterna för närvarande vore ganska obetydliga i jämförelse med övriga årskostnader för kraftproducenterna samt att en höjning av avgifterna i regel kunde äga rum utan att detta skulle verka betungande. En mera väsentlig skärpning kunde dock icke undgå att medföra någon höjning av priset på den ström som producerades vid strömfallet i fråga. Kraftindustrien torde nämligen ej sällan i övrigt belastas med så stora utbyggnads- och överföringskostnader att vinstmarginalen vore ganska begränsad. Men det förefölle icke obilligt att låta kraftkonsumenterna möjligen få vidkännas ett något förhöjt pris för att på det sättet åstadkomma en viss utjämning av den skillnad i levnadsstandarden som förefunnes mellan de trakter, där strömmen huvudsakligen konsumeras, och de ofta avlägset belägna och glest befolkade bygder, där vattenregleringarna ägde rum. Ur nationalekonomisk synpunkt syntes det ej heller vara något att erinra mot att kraftindustrien belastades med något högre avgifter till bekostande av åtgärder som vore till verklig nytta.

På grund av det anförda föreslogs i promemorian, att vid bestämmande av regleringsavgifter först och främst skulle tagas hänsyn till bygdens behov. Enligt föreslaget skulle emellertid därjämte beaktas de omständigheter som enligt gällande lag vore avgörande vid avgifternas fastställande. I fråga om användningen av avgifterna borde vidtagas den ändringen att avgifterna icke skulle tagas i anspråk för avhjälpan av skador och olägenheter utan helt avses för bygdens behov, såsom för dess förseende med elektrisk kraft, för vägar eller till annan åtgärd som genom jordbrukets främjande eller eljest beredde bygden varaktig förmån. Med bygden borde förstås den trakt, som direkt eller indirekt berördes av företaget och låge inom nederbördsområdet i fråga.

Beträffande den latitud, inom vilken regleringsavgift skall bestämmas, framhölls i promemorian, att domstolarna vid utdömande av avgifter i allmänhet fastställt belopp som legat långt ned på skalan. För att i sin mån säkerställa, att högre belopp än nu komme att utdömas, när bygdens behov föranledde därtill, föreslogs i promemorian att den övre gränsen för latituden höjdes från nuvarande tre till fyra kronor för turbinhästkraft.

I fråga om underlaget för regleringsavgifterna anfördes i promemorian.

Regleringsavgift för ett strömfall bestämmes nu efter det antal turbinhästkrafter, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal blivit ökad. Den väsentliga nyttan av en vattenreglering består emellertid däri att den förut uttagbara vattenkraften kan uttagas under en lämpligare tid av året. Sekunda kraft kan härigenom förvandlas till prima. För denna förmån utgår icke någon regleringsavgift. Ifråvar har blivit en följd, att t. ex. vid Vänerens reglering endast jämförelsevis obetydliga avgifter utdömts, enär den väsentliga nyttan bestod i en lämpligare fördelning av vattenkraften på året. Utom att avgifterna sålunda ibland blivit mycket obetydliga i jämförelse med båtnaden av företaget har nämnda förhållande även medfört uppenbara orättvisor mellan olika strömfallsägare. Av den uppskattade båtnaden genom Bolmens reglering, 6,4 milj. kr., belöpte 2,94 milj. kr.

på fyra betydande strömfall, i vilka likväl den i medeltal uttagbara vattenkraften icke ansågs bliva ökad genom regleringen. Regleringsavgift utdömdes alltså icke för dem men väl för ett flertal andra strömfall.

Med anledning härav föreslås, att regleringsavgift skall utgå jämväl, där båtnaden består i *förhöjning av vattenkraftens värde*. Avgiften torde därvid böra beräknas efter det antal turbinhästkrafter som svarar mot förhöjningen. Om den vattenkraft, som genom regleringen kan uttagas med större fördel, uppgår till 1 200 turbinhästkrafter och kapitalvärdet per hästkraft genom regleringen i medeltal ökas från 250 till 750 kr., bör alltså avgift utgå för 800 turbinhästkrafter $\left(\frac{x}{1\,200} = \frac{750 - 250}{750} \right)$. Medför regleringen dels att den i

medeltal uttagbara vattenkraften i ett strömfall ökas dels ock att förut uttagbar vattenkraft ökar i värde, bör avgift beräknas på den sammanlagda båtnaden.

Vad nu sagts torde icke böra gälla korttidsreglering. Denna form av vattenreglering är emellertid en förmån som ofta erhålles vid profilreglering.

I promemorian avhandlades vidare frågan om möjlighet borde öppnas för det allmänna att föra särskild talan om skyldighet för ägare av strömfall att utgiva regleringsavgift, även om han ej är pliktig att i övrigt deltaga i kostnaden för regleringen. I detta hänseende anfördes i promemorian följande.

Redan vid vattenlagens tillkomst framhölls såsom en brist i bestämmelserna om regleringsavgifter, att sådana kunde åläggas allenast ägarna av de strömfall för vilkas räkning regleringen utföres. Om flera strömfallsägare förenat sig om att begära tillstånd till reglering, anses regleringen utföras för samtliga sökandes räkning. Påkallas tillämpning av bestämmelserna i 3 kap. vattenlagen om tvångsdelaktighet, anses regleringen bliva utförd jämväl för ägare av strömfall, som omedelbart eller framdeles blir pliktig att deltaga i kostnaden för företaget. Dessa bestämmelser förete den bristen, att om sökande underlåter att påkalla tillämpning av bestämmelserna om tvångsdelaktighet, regleringsavgift icke kan åläggas ägare av strömfall som icke själv anslutit sig till ansökningen om reglering. Att sökandena på det sättet kunna disponera över bygdens anspråk på regleringsavgift från strömfallet, är uppenbarligen icke tillfredsställande. Väl kan man tänka sig, att sökandena i stället inom den tillämpliga latituden förpliktas att utgiva högre avgiftsbelopp för att bygdens behov skall kunna tillgodoses, men att på det sättet belasta visst strömfall mer än som rätteligen bort belöpa därå synes principiellt förkastligt. Om bestämmelserna angående regleringsavgifter skärpas på sätt här föreslagits, blir den angivna luckan i lagen av större betydelse än förut.

För att avhjälpa denna brist föreslogs i promemorian, att i vattenlagen borde införas bestämmelse av innehåll, att — därest sökanden ej påfordrat tillämpning av vad i 3 kap. stadgas om skyldighet för ägare av strömfall att taga del i kostnaden för regleringsföretaget — vattendomstolen likväl ägde att på ansökan av myndighet som Konungen bestämde förklara ägaren av strömfallet pliktig att gälda regleringsavgift, om sådan förpliktelse eljest skolat föreligga.

I promemorian upptogs till behandling även frågan om en mot regleringsavgift svarande avgift borde åläggas den som erhållit tillstånd till en **kraftan-**

läggning som är förenad med profilreglering. Härom anfördes i promemorian bl. a. följande.

Profilregleringen innebär som förut nämnts, att en viss fallsträcka indämnes för att man skall vinna större fallhöjd. När bestämmelserna om regleringsavgifter infördes i vattenlagen, antogs att den dämning som kunde komma att äga rum för annat ändamål än reglering av vattnets avrinning endast i undantagsfall kunde komma att medföra någon mera avsevärd inverkan på vattenståndsförhållandena. Erfarenheten har visat, att profilregleringar kunna medföra ingripande verkningar, om ock det antal, då så blivit förhållandet, varit begränsat. Att antalet ej är så stort, förefaller emellertid icke böra utesluta, att avgift till bygden kan utgå. Det måste framstå såsom godtyckligt för bygdens befolkning, att en väsentlig förändring i vattenståndsförhållandena icke skall föranleda skyldighet att utgiva någon sådan avgift, därför att ingripandet sker i syfte att vinna ökad fallhöjd i stället för att reglera avrinningen.

Mot införande av skyldighet att utgiva regleringsavgift vid profilreglering kan möjligen anföras, att profilregleringen endast är ett av flera tänkbara sätt att nyttiggöra viss fallhöjd. Om profilregleringen skulle belastas med särskilda avgifter, som kapitaliserade uppginge till större belopp, kunde detta föranleda, att ett mindre rationellt alternativ för fallhöjdens nyttiggörande komme till användning. Denna synpunkt är otvivelaktigt av betydelse. Det förefaller dock icke sannolikt, att enbart skyldighet att erlägga regleringsavgift skulle föranleda en dylik mindre önskvärd följdverkan, därest latituden för regleringsavgiftens belopp ger tillräckligt utrymme för att taga hänsyn till omständigheterna. Vattendomstolen bör givetvis städe iakttaga, att kapitalvärdet av regleringsavgifterna icke överstiger en rimlig andel av den förmån som profilregleringen innebär.

Det kan eventuellt även sägas, att den kommun, som beröres av profilreglering, ofta njuter stor förmån av att kraftstationen förlagts därstädes, särskilt i form av skatter. Profilregleringen kan emellertid sträcka sina verkningar långt upp efter ett vattendrag inom andra kommuners område. Den omständigheten att den kommun, där kraftstationen är belägen, tillföres ett skatteobjekt torde därför icke kunna tillmätas någon avgörande betydelse.

På grund av det anförda föreslogs i promemorian, att avgift skulle utgå vid profilreglering, om väsentlig ändring i vattenståndsförhållandena vållades ovan byggnaden. I promemorian uttalades vidare, att liksom i fråga om egentliga vattenregleringar skyldigheten borde inskränkas till de större företagen. Gränsen syntes därvid kunna dragas i anslutning till vad som skett vid bestämmande av skyldighet att tillhandahålla bygdekraft. Avgiftens belopp syntes böra bestämmas efter det antal turbinhästkrafter, som till följd av ändringen i vattenståndsförhållandena kunde uttagas vid kraftanläggningen. Latituden, inom vilken avgiften skulle bestämmas, borde vara densamma som förut föreslagits i fråga om vattenregleringsföretag.

Beträffande den tidpunkt från vilken avgifterna skola utgå anfördes härefter i promemorian bl. a. följande.

I 4 kap. 14 § andra stycket stadgas, att regleringsavgift skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då enligt därom meddelad bestämmelse företaget skall hava fullbordats. Enligt 11 kap. 63 § äger vattendomstolen frihet att bestämma den tid, inom vilken ifrågasatt byggande i vatten eller vatten-

reglering skall ha fullbordats, efter vad som i varje särskilt mål finnes behöfligt, i regel dock ej till mer än tio år. Om en jämförelsevis lång tid medgives eller företaget genomföres snabbt, kommer strömfallsägare, som ålagts utgiva regleringsavgift, att under någon tid njuta förmån av regleringen utan att för samma tid behöva erlægga sådan avgift. Det synes vara av vikt, att den förmån, som regleringsavgiften skall utgöra för bygden, kommer denna till godo så snart företaget genomföres. Fördenskull torde vara lämpligt att jämka tiden, då avgiften först skall utgå, så att avgift kommer att erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då vattendomstolens tillstånd till företaget först tages i anspråk. Härigenom beredes bygden möjlighet att omedelbart vidtaga åtgärder som äro önskvärda och som, när det gäller elektrifiering, naturligtvis helst böra vara utförda, så snart kraft kan levereras. Skulle det någon gång verka obilligt, att regleringsavgift skall utgå från nämnda tidpunkt kan vattendomstolen bestämma lägre belopp t. ex. för beräknad byggnadstid. I synnerhet torde detta kunna ifrågakomma vid tillstånd till profilreglering.

Vidare framhölls i promemorian, att vad nu sagts om den tidpunkt då avgift skulle börja utgå icke gällde utan vidare, då i målet påkallats tillämpning av bestämmelserna i 3 kap. om tvångsdelaktighet. Därom stadgades nu i 4 kap. 14 § andra stycket, att då fråga vore om företag som avsåges i 3 kap. 1 § skulle avgift, såvitt anginge strömfall för vars ägare skyldigheten att taga del i kostnaden för företaget inträdde efter dess fullbordande, ej utgå förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde. I promemorian föreslogs i stället, att i nu avsett fall avgiften skulle utgå från och med det kalenderår då betalningsskyldigheten inträdde, varigenom avgift skulle börja utgå ett år tidigare. Då avgift ålagts ägare av strömfall, som ej vore pliktig att deltaga i kostnaden för företaget, skulle enligt promemorian avgiftsskyldigheten icke inträda vid tidigare tidpunkt än om bestämmelserna om tvångsdelaktighet tillämpats, varjämte avgiften ej borde utdömas för tid som redan förflutit när talan anhängiggjordes.

I promemorian behandlades i detta sammanhang även frågan om giltighetstiden för vattendomstolens beslut angående ifrågavarande avgifter. Härom uttalades, att beslutet liksom för närvarande borde gälla under tjugu år i sänder. Som följd av förslaget, att avgift skulle utgå från och med kalenderåret näst efter det, då vattendomstolens tillstånd först toges i anspråk, borde emellertid tiden första gången räknas från och med det kalenderår, under vilket avgiften först skolat utgå — i stället för att den nu räknades från det år, under vilket företaget skulle ha fullbordats. I promemorian föreslogs dessutom införande av ett nytt stadgande, enligt vilket vattendomstolen under löpande period ägde att ändra avgiftens belopp, om strömfall bebyggdes efter det avgift bestämts. Enligt promemorian borde det nya beslutet i så fall icke vara bindande för längre tid än till den ursprungliga tjuguarperiodens slut. Ändring i beloppet av nu angivna skäl borde kunna påkallas av myndighet som Konungen bestämde. Beträffande avgift, ålagd ägare av strömfall som ej vore pliktig att deltaga i kostnaden för företaget, föreslogs slutligen, att beslutet första gången ej skulle gälla längre än den tid, som gällde för annan avgift med anledning av företaget.

Beträffande användningen av regleringsavgifterna anfördes i promemorian följande.

Regleringsavgifterna ha hittills icke i något fall kommit till användning för att förebygga eller minska eller gottgöra oförutsedda skador eller olägenheter, fränsett de avgifter som utgått i Norrbottens län med anledning av regleringar i Lule älv. Vid dessa regleringar underlät emellertid vattendomstolen av särskilt skäl att utdöma ersättningar för skador och olägenheter som åsamkades lapparna, oaktat sådana skador kunde förutses, och hänvisade till att regleringsavgifterna borde användas för ändamålet. Detta förfarande står i själva verket mindre väl i överensstämmelse med vattenlagens föreskrifter.

Det är på grund av vad nu sagts icke förenat med nämnvärd risk att ändra bestämmelserna om regleringsavgifternas användning så att de städse skola användas för bygdens behov. Att försämra den skadelidandes rätt bör dock icke komma i fråga även om försämringen kan synas endast ha teoretisk innebörd. I stället synes man utan olägenhet kunna göra ett avsteg från vad eljest gäller om tid för anmälan av anspråk på ersättning med anledning av vederbörande företag. Här om gäller enligt 2 kap. 24 §, att sådant anspråk må anmälas inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som vattendomstolen i beslutet må ha föreskrivit. Tidsbegränsningen avser helt naturligt att bereda företaget full trygghet mot ersättningsanspråk efter viss tid. Nyssnämnda erfarenheter visa emellertid, att risken för företaget av att tidsbegränsningen upphäves kan anses praktiskt taget obefintlig. I allt fall har den icke någon betydelse för företag av den storleksordning att avgifter, som här äro i fråga, skola utgå. Med hänsyn härtill föreslås, att vad i 2 kap. 24 § stadgas om att ersättningsanspråk skall anmälas inom viss tid ej skall äga tillämpning, när tillstånd meddelas till byggnad eller anläggning som avses i 4 kap. 15 § i vid promemorian fogat lagförslag. Det må framhållas, att en sådan undantagsbestämmelse kan vara till fördel även ur andra synpunkter. Det är nämligen en lättnad, därest anspråk på ersättning icke behöver anmälas inom viss tid när man icke vet huruvida någon skada kommer att inträffa. För närvarande kan domstolen ha svårt att bedöma rättmätigheten av skadeståndsanspråk som anmälas inom föreskriven tid närmast av den anledningen att den som gör anmälan eljest skulle gå förlustig all rätt till ersättning mot företaget.

I överensstämmelse med det anförda hade upprättats ett promemorian bilagt *förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen*, som torde få fogas såsom bilaga till protokollet (*Bilaga F*).

Yttranden.

Över promemorian jämte därvid fogat lagförslag ha efter remiss yttranden avgivits av vattenöverdomstolen och samtliga vattenrättsdomare, kammarkollegiet, kommerskollegium, vattenfallsstyrelsen och lantbruksstyrelsen, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, svenska vattenkraftföreningen, Indalsälvens regleringsförening, Dalälvens vattenregleringsföretag och Motala ströms regleringsförening. Kommerskollegium har jämväl överlämnat yttrande från Sveriges industriförbund. Med länsstyrelsens i Skaraborgs län utlåtande har överlämnats ett yttrande från statens lantbruksingenjör i länet och med

länsstyrelsens i Värmlands län utlåtande ett yttrande från länets elektricitetsförening och ett yttrande från handelskammaren i Karlstad. Länsstyrelsen i Gävleborgs län har överlämnat ett utlåtande från handelskammaren i Gävle och länsstyrelsen i Västernorrlands län ett yttrande från länets elektriska förening.

Det vid promemorian fogade lagförslaget har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *vattenöverdomstolen, vattenrättsdomarna i Norrbygdens och Västerbygdens vattendomstolar, kammarkollegiet, lantbruksstyrelsen, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt handelskammaren i Karlstad.*

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i sitt utlåtande anfört:

Under en följd av år har det från myndigheter och enskilda i Norrbotten gjorts gällande att denna del av landet är mera givande än mottagande, att Norrbottens råvaror — dess malmer och trä — i huvudsak exporteras ur länet och dess vattenkraft också till stor del tillgodogöres på andra håll, allt utan att landsdelen tillföres det vederlag som skäligen svarar mot dessa värden. Man har härifrån sökt vinna gehör för insikten att det som av allmänna medel kostas på Norrbotten för sociala, kulturella och kommunikationsändamål icke är mer än en mindre del av vad Norrbotten ur sina naturtillgångar givit det gemensamma folkhushållet. Det är därför med tillfredsställelse länsstyrelsen ser skymta en tendens från den lagstiftande maktens sida till en ökad värdesättning för produktionsortens del av ett av dessa prestanda, nämligen vattenkraften. Länsstyrelsen vill för sin del livligt tillstyrka den ifrågasatta utredningen i ämnet.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har för sin del uttalat följande.

Genom de föreslagna ändringarna ha förutsättningar skapats för att bättre än hittills kunna tillgodose bygdens behov av ersättning eller kompenstation vid vattenreglering för olägenheter, som beröra mera allmänna intressen och olika befolkningsgruppers trevnad och levnadsförhållanden. Enligt hittillsvarande praxis ha vattendomstolarna i allmänhet fastställt regleringsavgifterna till belopp, som legat långt ned inom den i lagen fastställda latituden. Det är att hoppas att den föreslagna vidgningen av latituden verkligen skall, då de nya bestämmelserna av vattendomstolarna tillämpas, medföra höjning i tillräcklig grad av regleringsavgifterna så att ett tillgodoseende av bygdens behov på detta sätt kan komma till stånd.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har anfört:

Att den ofta kännbara förlust i form av spolerade värden av såväl ekonomisk som kulturell art, som drabbar ortens befolkning vid genomförandet av regleringsföretag, blir åtminstone i någon mån kompenserad kan icke vara annat än vad rättvisa och billighet kräver. Den föreslagna ändringen, innebärande, att regleringsavgifterna skola komma till användning för bygdens behov, synes därför böra hälsas med tillfredsställelse. Härigenom skulle ett regleringsföretag kunna tillföra bygden förmåner, till båtnad icke endast för ortsbefolkningen utan även för landet i dess helhet. Länsstyrelsen vill alltså för sin del förorda den sålunda föreslagna ändringen.

Vad därefter angår frågan om beredande av möjlighet att uttaga regleringsavgifter till högre belopp och i större utsträckning än hittills måste givetvis beaktas, att sålunda ifrågasatta ändringar icke komma att alltför menligt inverka på produktionskostnaderna för den elektriska energien och därmed

jämväl på konkurrenskraften hos våra industrier. Man synes härvid böra framgå med viss försiktighet.

Handelskammaren i Karlstad, till vars synpunkter *länsstyrelsen i Värmlands län* anslutit sig, har uttalat följande.

Även om sjöregleringarnas skadegörande verkningar i allmänhet betydligt överdrivas, kan man å andra sidan förstå den opinion, som önskar, att den landsdel, där de stora värdena skapas, också får komma i åtnjutande av den avkastning dessa lämna. Emellertid är den svenska kraftverksindustrien ingalunda så räntabel, att densamma kan tåla en alltför tung belastning. De bästa vattenfallen äro nu i allmänhet utbyggda, varför kostnaderna för utbyggd häskraft tenderar att avsevärt stiga. Många sjö- och profilregleringar äro jämväl synnerligen dyrbara sedda i förhållande till den båtnad de giva. varför man torde böra tänka sig väl för innan man belastar vår kraftverksindustri med nya eller förhöjda avgifter, vilka till sist måste komma att läggas på kraftpriset.

Därest man med beaktande av här ovan anförda synpunkter med försiktighet använder de möjligheter till påförande av regleringsavgifter, som de föreslagna lagändringarna medgiva, torde emellertid i stort sett intet vara att erinra mot desamma. Nuvarande bestämmelser måste otvivelaktigt anses vara mindre rimliga med hänsyn till att de icke träffa vare sig likformigt eller rättvist.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har uttalat, att de föreslagna ändringarna vore ägnade att möjliggöra såväl en rättvis avvägning av avgifterna med hänsyn till vunna fördelar som en behövlig och motiverad utökning av de medel som genom avgifterna ställdes till förfogande för kompensation till bygden.

I en särskild skrivelse den 30 mars 1943 har länsstyrelsen ytterligare framhållit följande.

Vattenfallsstyrelsens distriktsförvaltning i Umeå har till länsstyrelsen överlämnat en den 6 mars 1943 utarbetad promemoria, innefattande ett förslag till elektrifiering av Kalls socken i Jämtlands län.

Förslaget förutsätter en utbyggnad i olika etapper, varav den första, beräknad till 385 000 kronor, tänkts komma till utförande så snart erforderlig kraft blir tillgänglig från Järpströmmens kraftverk. Vidare förutsättes i fråga om företagens finansiering, att en väsentlig del av såväl anläggningskostnaderna som beräknat årligt underskott skulle täckas med regleringsmedel.

Skall denna plan kunna realiseras kräves emellertid sådan ändring av vattenlagens bestämmelser rörande regleringsavgifternas användning, att dessa avgifter ej behöva fonderas utan kunna direkt enligt Kungl. Maj:ts bestämmande disponeras såsom bidrag till den avsedda elektrifieringen. Då man kan utgå från, att regleringsavgifterna ej inflyta i sådan omfattning, att därav ett engångsbidrag av erforderlig storlek kan beviljas, måste saken ordnas så, att det kapitalbelopp, som skulle täckas med regleringsmedel, upplånas samt att lånets förräntning och amortering sker genom årligen för ändamålet anvisade regleringsmedel. Ett dylikt förfarande, som förutsätter att regleringsavgifterna till visst belopp bindas för visst ändamål under en följd av år, är ej överensstämmande med nuvarande lagstiftning men skulle möjliggöras om justitiedepartementets förslag i denna del förverkligas.

I flera yttranden har förordats att ändringarna i vattenlagen måtte begränsas till vissa av de frågor som behandlats i promemorian. Denna ståndpunkt har intagits av bl. a. *kommerskollegium* och *vattenfallsstyrelsen*.

Kommerskollegium har därvid uttalat följande.

Kollegiet delar den från flera håll uttalade uppfattningen, att de nu gällande bestämmelserna i vattenlagen om regleringsavgifter icke i skälig omfattning tillgodosett bygdens intressen. De härutinnan med nuvarande ordning förknippade olägenheterna äro dock enligt kollegii mening så gott som utslutande att söka i ovissheten om i vilken omfattning regleringsavgifterna, sedan de blivit fastställda, verkligen bliva disponibla för bygdens behov, vilket lett till att avgifterna hittills i stort sett blivit oanvända. Mot den nuvarande ordningen synes även kunna anmärkas, att bestämmelserna icke i alla fall möjliggöra en rättvis uttagning och fördelning av avgifterna, beroende på att avgifter icke utgå i fall, då regleringen endast medför förädling av kraften, och på att strömfallsägare under vissa förhållanden kan undgå avgiftsskyldighet. I princip anser sig kollegium därför kunna ansluta sig till förslaget, i vad det avser att regleringsavgifterna helt skola användas för bygdens behov, att avgifter jämväl skola utgå för båtnad i form av kvalitetshöjning på kraften samt att strömfallsägare, som draga nytta av regleringen, skola utan undantag kunna åläggas avgiftsskyldighet.

Beräffande skäligheten och behovet av höjda regleringsavgifter, »bygde»-begreppets tolkning och avgifternas obligatoriska karaktär kan kollegiet dock icke ansluta sig till de synpunkter, som kommit till uttryck i förslaget.

Vattenfallsstyrelsen har såsom sin ståndpunkt angivit, att styrelsen ansåge det vara rimligt att regleringsavgift utginge i enlighet med förslaget vid sådan reglering, som medförde förbättring av kraftens kvalitet, och likaledes att regleringsavgift började utgå så snart tillståndet till reglering toges i anspråk. Styrelsen har emellertid hemställt att regleringsavgifterna även i fortsättningen finge användas till botande av skada eller olägenhet, för vilken ersättning icke blivit bestämd av vattendomstolen. Styrelsen tillstyrkte dock att skälig del av regleringsavgifterna användes för kompenserande förmåner till bygden i den mån bygden lede skada eller olägenhet, som icke direkt ersattes. Vattendomstolen borde därvid bestämma regleringsavgifternas användning jämväl för bygdens del samt i förväg fastställa bygdens omfattning i detta hänseende. Styrelsen avstyrkte att regleringsavgifterna sedermera användes utanför den fastställda bygden. Styrelsen har vidare yrkat, att skyldigheten att anmäla skadeståndsanspråk inom viss tid, högst tolv år, fortfarande skulle gälla. Vidare ansåge styrelsen höjning av regleringsavgiften för strömfall, som bebyggdes under löpande tjugårsperiod, icke befogad. Styrelsen har slutligen bestämt avstyrkt dels att regleringsavgift för profilreglering infördes och dels att den övre gränsen för regleringsavgiften höjdes.

Till motivering av sin ståndpunkt har styrelsen bl. a. anfört följande.

Det bör i första hand uppmärksammas att vattenkraftindustrien i promemorian ställts i motsättning till de s. k. allmänna intressena. Ingen lär emellertid kunna förneka, att vattenkraftindustriens mål att tillhandahålla landet erforderlig elektrisk energi till billigt pris är ett allmänt intresse av allra största vikt och betydelse. — — — Redan vid behandlingen i statsrådet av förslaget till vattenlag den 15 februari 1918 betonade sålunda föredragande departementschefen den stora allmännyttan, som är förknippad med vattenkraftens tillgodogörande, samt att tillgodogörande av vattenkraften numera otvivelaktigt utgör ett av de mest betydelsefulla av de allmänna intressen, som äro förknippade med vattendragen.

Förslaget utsäger, att regleringsavgifterna icke äro direkt avsedda att åstadkomma en fördelning av vinsten, och betonar därjämte, att bestämmelserna avse att utgöra en utveckling av den tankegång, som kom till uttryck vid vattenlagens genomförande. Vid framläggande av förslaget att införa regleringsavgifter anförde föredragande departementschefen, att vattenkraftintresset förfogar över den fallhöjd, som tillgodogör regleringsvinsten, men rätten till själva regleringsbassängen är av icke mindre betydelse för företags genomförande; då lagstiftaren giver företagaren tvångsrätt i sistnämnda hänseenden, kan det icke anses obilligt, att samtidigt åt de intressen, som härigenom utsättas för intrång, tillförsäkras ett skäligt vederlag.

Enligt vattenfallsstyrelsens förmenande är den enda hållbara rättsgrunden för regleringsavgifterna, att dessa äro ett vederlag, därför att regleringen, utöver de skador för vilka ersättning tilldömes enskilda sakägare, även kan tänkas åsamka bygden i dess helhet intrång eller olägenhet, som jämväl bör beaktas. Det bör därför tydligt utsägas, att även regleringsavgifterna utgöra ett skadestånd. Därav följer ock, att avgifternas belopp bör utmätas med hänsyn till det intrång och de olägenheter, som bygden åsamkas. Som vederlag för dessa skola med regleringsavgifterna givas vissa kompen-serande förmåner åt bygden. Om man frångår denna synpunkt, kommer man över på en beskattning, som enligt vattenfallsstyrelsens mening är synligen olycklig och strider mot den ovan uttalade utgångspunkten i motiven.

Med anledning av de uttalanden, som gjorts om sjöregleringarnas skadeverknin-gar för bygden, har vattenfallsstyrelsen i avsikt att objektivt belysa dessa frågor införskaffat uppgifter rörande praktiskt taget samtliga större sjöregleringar, berörande inalles trettio sjöar. De arealer mark av olika slag, som vid dessa regleringar skulle komma att överdämmas om tillåten däm-ningshöjd utnyttjades eller som ansetts bliva i någon omfattning skadade utan att dock överdämmas, framgå av följande tabeller. På grund av den dominerande ställning, som regleringarna av Vätern och Suorva intaga, ha uppgifterna för dessa sjöar redovisats särskilt. De övriga tjuguåtta sjöarna, som undersökts, äro Hornavan, Storavan och Uddjaur i Skellefte älv, Storuman i Ume älv, Kvarnbergsvattnet i Faxälven, Anjan, Juveln, Kallsjön, Näckten, Storrensjön, Storsjön och Torrön i Indalsälven, Leringen och Holm-sjön i Gimån, Amungen, Ljugaren, Siljan, Skattungens, Oresjön, Vänjan och Öjesjön i Dalälven, Stora Gla i Glavsälven, Stora Lee i Upperrudsälven, Ska-gern i Gullspångsälven, Sommen och Vättern i Motalaström samt Flären och Furen i Lagan.

Areal, som skulle överdämmas om tillåten dämningshöjd utnyttjades, hektar:

	Vätern	Suorva	28 st. andra större sjöar	Summa
Åker och tomt	270	—	360	630
Äng och betesmark	6 080	—	1 090	7 170
Skog	130	—	3 010	3 140
Annan mark med någon vegetation (t. ex. fjällhed och myrmark).....	—	5 380	1 230	6 610

Areal över dämningssgränsen, som ansetts skola i någon omfattning komma att skadas om tillåten dämningshöjd utnyttjades, hektar:

	Vätern	Suorva	28 st. andra större sjöar	Summa
Åker och tomt	3 730	—	1 710	5 440
Äng och betesmark	1 730	—	1 940	3 670
Skog	1 830	—	1 270	3 100
Annan mark med någon vegetation (t. ex. fjällhed och myrmark)	—	850	700	1 550

Som synes är den nyttomark, som hittills berörts av regleringar, mycket måttlig. Detta belyses kanske bäst av det förhållandet, att för de undersökta sjöarna utöver Vänern, räknat i medeltal per sjö, blott omkring 15 hektar åkerjord överdämts respektive 60 hektar åkerjord ansetts skadad. Det normala högvattenståndet har endast i omkring en tredjedel av de undersökta fallen blivit höjt genom regleringen. För flertalet sjöar har i stället en sänkning av högvattenstånden skett, vilket innebär, att regleringen i detta avseende borde vara fördelaktig för vegetationen. Strandägarna erhålla utöver ett rikligt beräknat skadestånd ett tillägg av 50 %, vilket bl. a. motiveras av att säkerhetsmarginal ansetts erforderlig. I praktiken är det emellertid ofta så, att den dämmningsrätt som erhålles icke till fullo utnyttjas, varigenom strandägarna få en avsevärd extra vinst.

Det har genom undersökningen konstaterats, att skador på fisket uppstått i åtminstone någon omfattning vid flertalet av sjöregleringarna. Dessa skador ha dock ofta varit av lokalt begränsad natur. De ha som regel gjorts till föremål för ingående undersökningar av sakkunniga på fiskets område. Ersättningar ha lämnats till belopp, som säkerligen blivit tillräckliga i överskott. Därutöver erlægga kraftföretagen icke oväsentliga fiskeavgifter till främjande av fisket inom landet. Vidare ha omfattande åtgärder vidtagits av regleringsföretagen för att minska eller eliminera skador, som befarats uppstå. Sålunda ha ett flertal fiskodlingsanstalter inrättats och inplantering av fiskyngel har skett i stor skala. Det är sannolikt att verkningarna härav blivit så goda, att en förbättring av fisktillgången erhållits. Ännu ha icke några erfarenheter framkommit, som skulle giva stöd åt den uppfattningen, att fisket skadats i nämnvärd omfattning. De erfarenheter, som föreligga från Suorvaregleringen, som varit i drift sedan 20 år, ävensom av i Norge utförda undersökningar tyda snarare på det motsatta förhållandet. Att förebygga skada på sportfiske har emellertid icke alltid varit möjligt.

Flottningens intressen ha i stor utsträckning tillgodosetts redan vid utformandet av regleringsbestämmelserna. Sålunda ha regleringsföretagen ålagt att släppa fram vissa minsta vattenmängder för flottningens behov och att vidtaga särskilda åtgärder för flottningens underlättande. Fördelar ha beretts åt flottningen genom att de högsta värflödena i älvarna minskats. Som exempel härpå kan nämnas Indalsälven, där vårflodsmaximum reducerats högst avsevärt. Detta förhållande är till fördel även för strandägarna längs älven. Att vattenståndet i en reglerad sjö varje år stiger till ett bestämt maximumvärde, måste ävenledes vara till fördel för flottningen på sjön.

Skada för seglotionens del kunde tänkas hava inträffat genom regleringsåtgärder. I de fall, då seglotionen varit av större ekonomisk betydelse, ha dock regleringsbestämmelserna utformats så att försämring undvikits och snarast en förbättring av förhållandena blivit följden. Ett typiskt exempel härpå är Vänern. Under de senast förflutna tre seglotionssäsongerna, då vattenståndet varit så lågt, att svårigheter uppstått för sjöfarten, skulle vattenståndet varit icke mindre än i medeltal 21 cm lägre om regleringen icke varit genomförd. I de flesta fall ha skadorna på seglotionen kunnat avhjälpas genom flyttning av bryggor och dylikt på regleringsföretagets bekostnad.

I de fall, då reglering medfört skada på brunnar och vägar, ha olägenheterna avhjälpats genom åtgärder, som regleringsföretaget genomfört.

I vissa fall ha svårigheter uppstått genom försämrade vintervägar över älven nedom regleringssjöarna. Dessa olägenheter komma i allmänhet att helt försvinna vid en fullständig utbyggnad av älven, då denna uppdelats i ett antal lugnvattenytor. Det blir då också möjligt att hålla vintervägar på sådana ställen, där detta före regleringen icke varit möjligt. De skador, som uppstå under en mellantid, komma att ersättas i vederbörlig ordning. På vattendomstolens

uppdrag företages av statens meteorologiska anstalt för närvarande en opar-tisk utredning av frågan om vintervägarna vid bl. a. Indalsälven och Lule älv.

I det föregående har framhållits, att i flertalet sjöar de högsta vattenstånd-
den icke påverkas av regleringarna i höjande riktning. För vissa sjöar, t. ex. Vä-
nern och Vättern, gäller att samtidigt de lägsta vattenstånden icke påverkas
i sänkande riktning. I dessa fall kan någon skada i annat än rent materiellt
hänseende icke rimligtvis ha åstadkommit. I sådana fall kunna självfallet
icke heller skador av naturhistorisk, kulturhistorisk eller estetisk art före-
komma.

Skador av naturhistorisk art ha vid den nu företagna undersökningen in-
rapporterats i blott tvenne fall, nämligen vid regleringarna av Suorva och
Storsjön. I förra fallet ha ingående botaniska och zoologiska undersökningar
utförts. I senare fallet komma eventuellt ett par fridlysta tallar att taga skada
av regleringen.

Skador av kulturhistorisk art ha endast i undantagsfall inträffat. Vid regle-
ringen av Suorva har inventering gjorts av fackmän på regleringsföretagets
bekostnad och så torde numera allmänt bli förhållandet. Samarbete i denna
riktning har etablerats med riksantikvarieämbetet, vetenskapsakademien och
andra institutioner.

I intet fall har skadlig inverkan på turistväsendet påvisats. Det förtjänar
att omnämnas, att det från ett viktigt turistcentrum, nämligen Åre kommun,
framhållits att kraftverksbyggnader och regleringar inom kommunen icke
böra förhindras och dock äro de ur turistsynpunkt ömtåligaste sjöarna och
vattenfallen belägna just i denna kommun.

Regleringarna komma i många fall att inverka förmånligt ur estetisk syn-
punkt på grund av att ett högre och jämnare vattenstånd råder under som-
maren. Ett exempel härpå är Storsjön i Jämtland, där tidigare sterila och
steniga stränder med stor bredd varit blottade under sommaren. Samma gäller
för Siljan, där de tidigare under sommaren vid lågt vattenstånd blottade
flygsandsartade strandremlarna efter regleringen nu i allmänhet äro över-
dämda. Man jämföre därmed de statsunderstödda sjösänkningar, som företa-
gits för att vinna nya jordbruksområden och som i många fall spolierat
naturvärden. Det bör framhållas att den avsänkning, som i synnerhet för de
norrländska sjöarna sker under vintern, icke inverkar menligt ur estetisk
synpunkt tack vare snötäcket och isen.

I flera fall ha turistbefrämjande åtgärder vidtagits av regleringsföretaget.
Sålunda har turisttrafiken på sjöarna underlättats och inkvarteringsmöjlig-
heter skapats vid Stora Lule älvs källsjöar.

Gentemot talet om förluster för bygden på grund av minskad turisttra-
fik kunna de direkta ekonomiska fördelar framhållas, som bygden erhåller
genom ökade arbetstillfällen vid byggandet av kraftverk och regleringsan-
läggningar samt genom den kraftiga ökning i skatteunderlaget tillkomsten av
dessa anläggningar innebär. Vattenfallsstyrelsen vill hänvisa till de utred-
ningar, som gjorts i samband med andra lagutskottets utlåtande med anled-
ning av motion II: 74 till 1942 års riksdag. I detta sammanhang kan även
påpekas, att en ökad förmån för regleringsbygderna skulle kunna erhållas
genom att vid bestämmandet av taxeringsvärdet för regleringsdammen till
denna överföra en skälig del av regleringsvinsten, som nu helt kommer ve-
derbörande kraftstationer tillgodo. Detta förutsätter emellertid en ändring i
kommunalskattelagen, som tarvar särskild utredning.

Beträffande tillgången på regleringsmagasin har styrelsen uttalat, bl. a.:

Behovet av kraft för högvärdiga ändamål är större under vintern än under
sommaren. Man räknar sålunda för närvarande med att belastningen i medel-

tal under vinterhalvåret är 6 % högre och under sommarhalvåret 6 % lägre än årsgenomsnittet. Vattentillgången företer emellertid, med undantag för enbart några få av de sydligast belägna vattendragen, en motsatt variation. Det föreligger därför ett behov att medelst årsreglerade sjömagasin öka vattentillgången under vintern i sådan utsträckning, att dess normala, för landet sammanlagda storlek skulle bli omkring 6 % högre under vinterhalvåret än årsmedeltalet. Nämda resultat kan emellertid blott undantagsvis uppnås för de enskilda vattendragen, eftersom de magasin, som med rimliga kostnader kunna erhållas i allmänhet äro otillräckliga härför. För de viktigare vattendragen har beräknats storleken av de magasinsbehov, som erfordras, om ovan angivna önskemål skulle uppfyllas. Hänsyn har därvid tagits till den påverkan av magasinsbehovet, som uppstår därigenom att man måste räkna med en viss urtappning för flottningens skull under senare delen av sommaren. Vidare har hänsyn även tagits till den magasinering, som vid naturliga förhållanden sker samt till att magasinerna icke alla år bli helt fyllda och icke heller alla år helt tömda. I följande tabell har sålunda det erforderliga bruttomagasinet angivits, uttryckt dels i procent av den normalt under ett helt år framrinnande vattenkvantiteten, dels i milj. m³ för hela vattendraget. Således har för Ljungan även Gimån, för Ångermanälven även Faxälven och Fjällsjöälven samt för Ume älv även Vindelälven medräknats. Som jämförelse har även den nuvarande magasinstillgången redovisats.

	Behov av årsregleringsmagasin under normala vattenår		Nuvarande eller under byggnad varande magasin
	% av årsmedel-vattentillgången	Milj. m ³	Milj. m ³
Lagan	15	350	400
Göta älv	7	1 100	10 460 ¹
Motala ström	11	300	350
Dalälven	27	2 800	1 240
Ljungan	41	1 700	525
Indalsälven	45	5 800	3 850
Ångermanälven	46	6 700	250
Ume älv	47	5 900	130
Skellefte älv	47	2 100	430
Pite älv	48	2 300	40
Lule älv	51	7 800	3 080
Kalix älv	52	4 800	—

Sedan de utbyggnader färdigställts, som nu pågå, komma de tillgängliga vattenkraftresurserna inom Göta- och Svealand att vara utnyttjade till över 80 %. Återstoden utgöres huvudsakligen av mindre vattenfallsenheter, vilka äro relativt ogynnsamma att utbygga. De ökade kraftbehoven ha därför redan måst i stor utsträckning täckas med kraft från Norrland. Därvid ha utbyggnaderna hittills i främsta rummet förlagts till Indalsälven, som erbjuder goda regleringsmöjligheter och som är den sydligaste av de stora Norrlandsälvarna. Inom Svea- och Götaland jämte Norrland upp till och med Indalsälven komma emellertid om ett och ett halvt år ca 65 % av de totala tillgångarna att vara utnyttjade. Man måste därför räkna med att relativt snart företaga utbyggnader av större omfattning även i de mera nordligt belägna vattendragen.

Det framgår av föregående tabell, att behovet av årsregleringsmagasin

¹ Härav är dock större delen att betrakta som flerårsmagasin.

starkt ökar ju nordligare vattendraget är beläget. Hittills har behovet kunnat täckas ganska väl, främst tack vare det stora magasinet i Vänern. För de nordligare vattendragen äro dock förutsättningarna i allmänhet ogynnsamma, både med avseende på möjligheterna att överhuvud taget täcka magasinsbehovet och med avseende på kostnaderna vid en långt driven reglering, såsom visas av följande undersökning.

I följande tabell ha förutom tidigare angivna uppgifter på magasinsbehovet och de nuvarande magasinerna även införts den approximativt beräknade storleken av de magasin, som man i verkligheten inom rimliga kostnadsgränser torde kunna erhålla. Därvid ha praktiskt taget alla sjöar av någon större betydelse medtagits. Vidare ha magasinerna uttryckts i procent av behovet.

	Behov av årsregleringsmagasin under normala vattenår Milj. m ³	Tillgång på magasin			Magasinstillgång i förhållande till behovet		
		Nu Milj. m ³	Ytterligare Milj. m ³	Totalt Milj. m ³	Nu %	Ytterligare %	Totalt %
Indalsälven	5 800	3 850	1 550	5 400	66	27	93
Ångermanälven	6 700	250	4 000	4 250	4	59	63
Ume älv	5 900	130	3 870	4 000	2	66	68
Skellefte älv	2 100	430	1 870	2 300	20	89	109
Pite älv	2 300	40	910	950	2	39	41
Lule älv	7 800	3 080	2 320	5 400	40	30	70
Kalix älv.....	4 800	—	800	800	—	17	17
Summa	35 400	7 780	15 320	23 100	22	43	65

Det framgår av ovanstående tabell, att det med undantag för Indalsälven och Skellefte älv icke är möjligt, att ens något så när täcka regleringsbehovet för de norrländska älvarna. Som genomsnitt för samtliga älvarna kommer man icke högre än till 65 %. Borträknas Indalsälven och Skellefte älv blir resultatet blott 56 %.

Att magasinstillgången icke är tillräcklig för behovet innebär antingen att kraftverken icke kunna utbyggas för tillvaratagande av den normalt tillgängliga medelvattenmängden eller också att en del av kraftproduktionen icke kan utnyttjas för högvärdiga ändamål, utan måste avsättas som överskottskraft i den mån detta kan bli möjligt. Resultatet blir att landets för högvärdiga ändamål användbara vattenkrafttillgång minskar om regleringsmöjligheterna beskäras. Vattenfallsstyrelsen måste därför med skärpa varna för sådana åtgärder, som försvåra utnyttjandet av regleringsmöjligheterna.

De ökade sjöregleringarna ha möjliggjort en minskning av den erforderliga ångkraftkompletteringen till vattenkraften, vilket varit av utomordentligt värde under nuvarande kristid. Det är nödvändigt att landet även i fortsättningen är i största möjliga utsträckning självförsörjande med kraft. Här för erfordras att alla till buds stående möjligheter tillvaratagas för att genom sjöregleringar överföra vattenöverskott från vattenrikare perioder till torrperioder. Torrårsbalansen kommer nämligen alltid att vara kraftförsörjningens akilleshäla.

Tydligt är att möjligheterna måste utnyttjas så långt som möjligt för att begränsa magasinunderskottet. I ovanstående tabell ha därför medtagits t. o. m. vissa magasin, vilka i anläggning beräknas kosta icke mindre än

30 000 à 40 000 kr. per milj. m³, d. v. s. mångdubbelt mera än vad hittillsvarande magasin kostat. Förskjutningen mot högre anläggningskostnader framgår även av följande tabell. Det har antagits, att prisnivån i framtiden från nuvarande höga värde skulle nedgå till 125 % av prisnivån under år 1938.

	Tillgång på magasin			Beräknad anläggningskostnad för magasinen					
	Nu	Ytterligare	Totalt	Nu	Ytterligare	Totalt	Nu	Ytterligare	Totalt
	Milj. m ³	Milj. m ³	Milj. m ³	Milj. kr.	Milj. kr.	Milj. kr.	kr./milj. m ³	kr./milj. m ³	kr./milj. m ³
Indalsälven	3 850	1 550	5 400	12,3	17	29	3 200	11 000	5 400
Ångermanälven	250	4 000	4 250	0,1	55	55	—	13 000	13 000
Ume älv.....	130	3 870	4 000	0,1	55	55	—	14 000	14 000
Skellefte älv	430	1 870	2 300	3,1	15	18	7 200	8 000	7 800
Pite älv	40	910	950	—	23	23	—	25 000	25 000
Lule älv.....	3 080	2 320	5 400	20,7	29	50	6 700	12 000	9 000
Kalix älv	—	800	800	—	25	25	—	31 000	31 000
Summa	7 780	15 320	23 100	36,3	219	255	4 700	14 000	11 000

Som synes måste man räkna med en i genomsnitt omkring tre gånger så stor specifik kostnad för de tillkommande magasinen som för de redan befintliga. Det bör påpekas att knappast någon del av denna ökning kan tillskrivas den antagna höjningen av prisnivån gentemot förhållandena före kriget, eftersom en väsentlig del av kostnaderna för de nuvarande magasinen äro att hänföra till innevarande dyrtid.

Det är av intresse att observera storleksordningen hos det kapitalbelopp, som kommer att krävas för de fortsatta regleringarna. I slutstadiet skulle sålunda mer än 250 milj. kr., räknat vid den antagna prisnivån, vara investerade i de norrländska sjömagasinen. Investeringarna bli otvivelaktigt till värdefullt stöd för de berörda bygderna. Utgifterna bli emellertid mycket betydande för kraftförsörjningen.

Med avseende å verkningarna av det remitterade förslaget har styrelsen uttalat följande.

Enligt förslaget komma regleringsavgifterna att ökas

- i främsta rummet genom den ändrade motiveringen för dessa avgifter, som helt skulle få karaktären av förmånsavgifter för bygden, varvid avgifterna såväl genom bygdens obestämda omfattning som de många ändamål, till vilka avgifterna kunna användas, kunna komma att tillmätas i överkant på skalan, medan de tidigare kunnat tillmätas i underkant av skalan;
- genom att antalet avgiftsbelagda hästkrafter ökas, i det att hänsyn tages icke endast till ökningen av medeleffekten utan även till förbättringen av kraftkvaliteten;
- genom den nya avgiften på profilregleringar;
- genom att den övre gränsen för regleringsavgifterna höjes till 4 i stället för 3 kr. per hästkraft.

Dessutom komma företagen att belastas med ytterligare ersättningar för framtida av domstolen ej ersatta skador, som tidigare kunnat bestridas ur regleringsavgifterna.

Genom att promemorian antyder storleken av avgiftsökningen vid en fördubbling av regleringsavgifterna, ledes man lätt till den slutsatsen, att det närmast är fråga om en fördubbling. Ökningen blir med all sannolikhet avsevärt större.

Vattenfallsstyrelsen får i detta sammanhang hänvisa till en undersökning, som Indalsälvens regleringsförening gjort över regleringsavgifternas storlek inom Indalsälvens flodområde vid den nu aktuella utbyggnadsgraden. Enligt denna undersökning skulle avgifterna komma att ökas från ca 65 000 kr. per år vid nuvarande bestämmelser till ca 540 000 kr. per år, om maximiavgifter enligt förslaget skulle uttagas, något som icke är otänkbart med den utformning förslaget fått. Avgifterna skulle sålunda kunna bli mer än åtta gånger så stora som de, vilka sannolikt skulle komma att utgå vid de nuvarande bestämmelserna och detta oavsett att hänsyn icke tagits till de föreslagna profilregleringsavgifterna.

En beräkning har gjorts av de regleringsavgifter, som skulle kunna utdömas för de framtida regleringarna i de större norrländska älvarna från och med Indalsälven, om den föreslagna maximiavgiften 4 kr. per i medeltal vunnen turbinhästkraft tillämpades. Man får visserligen hoppas att detta icke skulle bli fallet även om det föreliggande lagförslaget skulle antagas. Om regleringsavgifterna skola fastställas efter bygdens behov, oavsett regleringens inverkan, så torde det emellertid i regel kunna påvisas möjligheter att använda avgiftsbelopp av vilken som helst tänkbar storlek. Även den föreslagna bestämmelsen har antagits tillämpad, att värdeökningen genom sådan reglering, som endast medför en annan fördelning under året av den uttagbara kraften, skall avgiftsbeläggas på liknande sätt, som gäller för nyvunnen kraft. Däremot har det icke varit möjligt att beräkna de regleringsavgifter, som enligt förslaget skulle utgå för profilregleringar. Dessa avgifter förefalla för övrigt så olämpliga och omotiverade att de väl näppeligen kunna komma i fråga.

Utbyggnadsgränsen har antagits ligga 30 à 40 % högre än den medelvattenmängd, som erhålles under vinterhalvåret efter regleringarnas genomförande, vilket torde ungefär motsvara de verkliga förhållandena vid utbyggnad i mest ekonomisk omfattning. Vid beräkning av den medeleffektökning, som kan anses vara ekvivalent med värdeökningen vid ändrad fördelning av den uttagbara kraften, har kraftvärdet under vinterhalvåret antagits vara i medeltal dubbelt så stort under vinterhalvåret som under sommarhalvåret. Hänsyn har därvid vidare tagits till den för de olika vattendragen varierande gräns, till vilken regleringen kan drivas. Slutligen har hänsyn tagits till den naturliga magasineringen m. m.

Beräkningen har genomförts för ett stadium, då den högvärdiga vattenkraften utbyggt, vilken därvid har antagits representera en produktion av 25 miljarder kWh. För jämförelse har emellertid även samma beräkning gjorts under antagande att all den fallhöjd utbygges, som vid elektrifieringskommitténs beräkningar av år 1923 ansågs utbyggnadsvärd. Resultatet framgår av följande tabeller.

Utbyggnad av den högvärdiga vattenkraften.

	Totalt magasin	Utnyttjad fallhöjd	Ekvivalent vunnen turbineffekt	Regleringsavgift
	Mm ³	m	Hk	kr/år
Indalsälven	5 400	290	300 000	1 200 000
Ångermanälven	4 250	125	130 000	520 000
Ume älv	4 000	175	175 000	700 000

	Totalt magasin Mm ³	Utnyttjad fallhöjd m	Ekvivalent vunnen turbineffekt Hk	Reglerings- avgift kr/år
Skellefte älv.....	2 300	160	55 000	220 000
Pite älv.....	950	150	40 000	160 000
Lule älv	5 400	225	300 000	1 200 000
Kalix älv	(800)	—	—	—
Summa	—	—	1 000 000	4 000 000

Utbyggnad av all utbyggnadsvärd fallhöjd.

	Totalt magasin Mm ³	Utnyttjad fallhöjd m	Ekvivalent vunnen turbineffekt Hk	Reglerings- avgift kr/år
Indalsälven	5 400	360	380 000	1 520 000
Ångermanälven	4 250	300	315 000	1 260 000
Ume älv	4 000	370	365 000	1 460 000
Skellefte älv	2 300	395	130 000	520 000
Pite älv	950	435	105 000	420 000
Lule älv	5 400	350	470 000	1 880 000
Kalix älv	800	510	105 000	420 000
Summa	—	—	1 870 000	7 480 000

Som synes skulle den sammanlagda regleringsavgiften för enbart dessa undersökta älvar i Norrland inom en icke alltför avlägsen framtid kunna komma att uppgå till omkring 4 milj. kr. per år, om maximigränsen för avgifterna tillämpades. I en mera avlägsen framtid vore en ökning till omkring 7,5 milj. kr. per år tänkbar. Härtil skulle komma avgifterna för regleringarna i Svea- och Götaland samt de icke undersökta vattendragen i Norrland.

Hade man medräknat även de föreslagna regleringsavgifterna för profilregleringar, hade de angivna talen blivit ännu större.

I och för sig bliva de framtida regleringskostnaderna mycket höga och det skulle ligga nära till hands att förutsätta extra stöd från statens sida för deras genomförande såsom förhållandet lär vara i Schweiz. Det verkar under sådana förhållandena avskräckande att det ifrågasättes regleringsavgifter, som skulle kunna uppgå till flera tiotal procent av dessa höga regleringskostnader.

Styrelsen har även framhållit, att staten erlägger den större delen av regleringsavgifterna.

Redan nu erläggas mer än 60 % av regleringsavgifterna av staten och statens procentuella andel kommer i framtiden att undan för undan stiga. Landets framtida kraftförsörjning kommer nämligen att i övervägande grad bero på möjligheten att utbygga den norrländska vattenkraften billigt, och denna vattenkraft ligger till största delen i statens hand. Enligt en undersökning, som gjorts av vattenfallsstyrelsen, får man räkna med att den andel staten får betala av regleringsavgifterna kommer att, redan då den högvärdiga kraften är utbyggd, stiga till omkring 70 %. Regleringsavgifterna bliva alltså i första hand en beskattning av den statliga kraftförsörjningen.

Det må i detta sammanhang framhållas att staten vid många norrländska sjöar är ägare till praktiskt taget all den mark, som skadas genom reglering och vid flertalet sjöar äger en mycket stor del av denna mark. Detta borde

verka begränsande på de regleringsavgifter, som staten skall betala såsom kraftproducent.

I fråga om regleringsavgifternas inverkan på kraftpriset har styrelsen an- fört följande.

För närvarande utvisar kraftförsörjningen en relativt god räntabilitet som helhet betraktad på grund av att all tillgänglig vattenkraft röner åtgång. När kriget slutar och en lågkonjunktur börjar, uppstå emellertid kritiska förhållanden, dels genom att stora kraftbelopp komma att sakna avsättning under denna lågkonjunktur, dels därför att de betydande under kriget åstad- komna kraftverksutbyggnaderna blivit mycket dyra, dels ock därför att underhåll, förnyelser och drift sedan 1939 fördyrats genom ökade material- pris, levnadskostnader och skatter.

Även sett på längre sikt kommer kraftkostnaden att öka. Kostnaden för nya kraftstationer blir högre till följd av att de gynnsammaste vattenfallen i första hand tagits i anspråk. Motsvarande gäller beträffande de nya sjöregle- ringar, som komma att genomföras. Emedan de nya kraftstationerna komma att ligga längre bort från konsumtionscentra blir kraften fördyrad även till följd av ökade överföringskostnader.

Om man antager, att prisnivån efter detta krig kommer att bli 25 % högre än under 1938, får man enligt en undersökning, som vattenfallsstyrel- sen gjort, räkna med att utbyggnadskostnaden per kWh producerad energi vid de under de närmast följande 20 åren tillkommande statliga anläggning- arna blir 35 à 40 % högre än den genomsnittliga kostnaden för de hittills utförda anläggningarna. Medtagas reglerings- och distributionskostnaderna, skulle stegringen kunna beräknas till omkring 30 %, vilket alltså är det vär- de, med vilket kostnaden för ny kraft framme hos konsumenterna kan be- räknas bli ökad gentemot förkrigsförhållandena.

Man får sålunda räkna med stora svårigheter att bibehålla de nuvarande kraftpriserna även vid oförändrade regleringsavgifter. Det kan icke vara lämpligt att skärpa svårigheterna genom att stadga de nu föreslagna, be- tydande regleringsavgifterna.

I den mån priset på den av staten distribuerade kraften blir bestämmande för priset på enskild kraft, komma dessa regleringsavgifter att ogynnsamt påverka även priset på sådan enskild kraft, som utvinnes ur mera sydliga vattenfall, oberoende av att dessa icke äro i behov av någon vittgående reglering.

En kraftprisförhöjning blir särskilt kännbar för sådan industri, vilken i likhet med järnverket i Luleå gör anspråk på speciellt lågt kraftpris. Medan man i Norrbotten begärt, att kraften skall vid länets kust icke kosta mer än vid kusten i Norge, är produktionskostnaden för kraften i Sverige, ökad med kostnaden för överföring ned till kusten, avsevärt mycket högre än i Norge. Det har ju rent av ifrågasatts, att kraftbehoven i mellersta Sverige skulle tillgodoses från norska i stället för norrländska vattenfall.

Styrelsen har ansett att regleringsavgifterna enligt förslaget utgjorde en olämplig form av subvention samt har härom anfört följande.

Därest regleringsavgifterna skola avvägas med hänsyn till bygdens behov och utan hänsyn till den skada, företaget vållar bygden, få avgifterna ka- raktär av subvention åt bygden. Man kan då fråga sig, om det är klokt att genom dylika subventioner giva förmåner åt de relativt få bygder, där regleringssjöar äro belägna. Framkallas ej från andra bygder krav på sam- ma förmåner, som då måste direkt tillgodoses av staten? Dessa senare sub-

ventioner skulle dock till sina belopp vara underkastade Kungl. Maj:ts och riksdagens kontroll. Regleringsavgifterna äro däremot till sina belopp fastställda av domstol. Riksdagen kan ej däröfver hava något inflytande och Kungl. Maj:t har blott att bestämma användningen av redan befintliga fonder. Skola avgifterna utgå under flera tjugårsperioder, kan man icke undertrycka den farhågan, att dessa subventioner näppeligen i längden låta förena sig med klok hushållning.

Eftersom regleringsavgifterna komma att i öfvervägande grad falla på staten, synes det enklast och bäst att sådant bidrag av subventionskaraktär, som erfordras åt nödställda bygder för exempelvis elektrifiering och vägar, liksom nu, lämnas medelst särskilda statsanslag, i vilket fall detta stöd bäst anpassas efter behovet.

Det har anförts, att befolkningen omkring regleringssjöar bör få en bättre levnadsstandard. Det kan väl dock icke finnas anledning till klagomål i det hänseendet för bygderna omkring Vänern, Vättern, Siljan, Storsjön m. fl. regleringssjöar. Det är icke rimligt, att alla sjöregleringar skola beskattas och därtill profilregleringar av vattendrag, därför att bygden vid vissa regleringssjöar eventuellt lider inverkan i något avseende eller levnadsstandard där eventuellt är låg.

Även *Värmlands elektricitetsförening* har framhållit förslagets inverkan på kraftpriset. *Handelskammaren i Gävle* har uttalat, att enligt dess mening frågan om användningen av redan fonderade medel borde utredas och nya bestämmelser tillämpas någon tid innan ändring gjordes i vattenlagens stadganden om regleringsavgifter. *Handelskammaren* ansåge sig ej kunna tillstyrka en höjning av regleringsavgifterna eller utvidgning av underlaget för deras uttagande.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län och *Västernorrlands läns elektriska förening* ha uttalat, att lagförslaget borde begränsas till att med ersättande av oförutsedda skador jämställdes användning av regleringsavgifter till fromma för bygden kring den reglerade sjön, att skyldighet stadgades att erlægga avgift för kvalitativ förbättring samt att regleringsavgift skulle kunna höjas i anledning av att strömfall bebyggdes under den nu stadgade tjugårsperioden för sådan avgifts fastställande.

Vattenrättsdomarna i Österbygdens och *Söderbygdens vattendomstolar* ha med hänsyn till den betydelse bygdebegreppet hade för såväl regleringsavgifternas användning som frågan om nya bestämmelser angående bygdekraft ifrågasatt, huruvida icke prövningen av frågan om regleringsavgifterna borde upptagas till behandling först i samband med en blivande översyn av bygdekraftsbestämmelserna. Jämväl *Sveriges industriförbund* och *svenska vattenkraftföreningen* ha ansett att dessa frågor borde lösas i ett sammanhang. Samma ståndpunkt har intagits av *Motala ströms regleringsförening*.

Svenska vattenkraftföreningen har uttalat följande.

De förpliktelser som enligt vattenlagen med hänsyn till allmänna intressen kunna åläggas strömfallsägaren skulle enligt promemorian ha blivit mindre effektiva än avsetts. Föreningen kan emellertid icke finna, att dessa allmänna intressen blivit eftersatta under den hittillsvarande utvecklingen. Ej heller kan föreningen finna några antagliga skäl varför så skulle bliva förhållandet framdeles. Bygderna kring de stora kraftverken ha blivit

elektrifierade utan att bygdekraftinstitutet därför behövt tillämpas. Stora sjöregleringar ha genomförts utan att man behövt befara, att de fonderade regleringsavgifterna, till vilka jämväl kunna läggas räntor under en följd av år, icke mer än väl skulle räcka till att ersätta oförutsedda skador av regleringen. Tvärtom synas dessa avgifter hittills uteslutande ha fonderats, eller i ett fall delvis utanordnats såsom gottgörelse för oförutsedda skador (Suorvaregleringen). Statsrevisorerna ha uppmärksammat denna fondering och förordat en utredning, huru de fonderade avgifterna lämpligen borde nyttiggöras. Revisorernas uppfattning synes tala för en sänkning och icke såsom nu föreslagits en höjning av regleringsavgifterna.

Det nu framlagda förslaget har tillkommit under intryck av sjöregleringar i vissa delar av Jämtlands län. Förslaget utgår ifrån, att de bygder, där sjöregleringar företagas, ofta äro »avlägsset belägna och glest befolkade bygder», som äro i behov av en viss höjning av levnadsstandarden. Denna utgångspunkt är emellertid icke riktig. Bygderna omkring Vätern, Vättern, Siljan, Storsjön, Bolmen, Marmen, Bergviken, Frykensäjöarna — för att endast taga några exempel — torde icke kunna betraktas som dylika avlägsna och glest befolkade bygder, som äro i behov av bidrag från det övriga landet för höjande av levnadsstandarden. Lagförslaget har utgått ifrån yrkanden och önskemål från vissa bygder i Jämtlands län och därav sökt skapa en allmän regel för sjöregleringar överhuvud taget inom Sverige.

Man torde icke heller med fog kunna påstå, att genomförda eller planerade svenska sjöregleringar medföra våldsamma ingrepp eller spolia ekonomiska, estetiska eller kulturella värden av större omfattning.

Föreningen kan redan av ovan nämnda skäl icke finna, att någon mera ingripande ändring av vattenlagens bestämmelser om regleringsavgifter skulle vara erforderlig. Däremot kunna vissa detaljbestämmelser vara i behov av översyn.

Därest frågan om regleringsavgifter nu upptoges till behandling, hemställde föreningen, att några andra förändringar icke genomfördes i hithörande bestämmelser än att det föreskrevs att viss andel av regleringsavgifterna, vilken bestämdes av vattendomstol, avsåges för bygdens behov och återstående del av regleringsavgifterna för oförutsedda skador. Föreningen hade dock icke något att erinra emot förslaget beträffande regleringsavgift vid fördelaktigare utnyttjande av vattenkraft, varvid dock reglerna härför borde förtydligas, regleringsavgift för kraftverk, som icke vore delägare i regleringsföretaget, samt tidpunkten för betalningsskyldighetens inträdande. Skärpningen av avgiftsskyldigheten borde dock icke gälla i fråga om regleringar, vartill tillstånd redan lämnats.

Industriförbundet har uttalat sig på följande sätt.

Såväl uttalanden i promemorian som vad förbundet i övrigt inhämtat ge vid handen, att ett genomförande av förslaget måste väntas medföra en sådan ökad ekonomisk belastning av kraftverken, att åtminstone vissa av dem sannolikt skulle nödgas höja nuvarande krafttaxor. I vilken grad detta komme att ske torde visserligen icke kunna med någon säkerhet bedömas. Även om höjningen måhända icke skulle bli mera betydande, måste likväl ihågkommas dels att den elektriska kraften till allra största delen förbrukas av industrien och att den för vissa viktiga industrier, särskilt de som äro beroende av ett lågt kraftpris, representerar en relativt betydelsefull omkostnads-post, dels också att dessa industriernas vinstmarginaler bl. a. under trycket av utländsk konkurrens ofta starkt sammanpressats och därför kunna vara känsl-

liga även för en mera måttlig kostnadsstegring. Även bör ihågkommas, att åtskilliga industriföretag äro ägare av eller delägare i kraftverk, varför de — även om kraftpriset icke skulle höjas — ändock ekonomiskt påverkas av en kostnadsstegring för kraftverken. Icke minst med tanke på framtiden och de konkurrensförhållanden, som vår industri då kan ha att räkna med, måste varje icke nödvändig försämring av dess konkurrenskraft i hela folkhushållets intresse undvikas.

Förbundet känner sig icke övertygat om att en sådan extra belastning av kraftverken resp. dessas avnämare som här föreslås är nödvändig för att nöjaktigt tillgodose förslaget syften. Av utredningen framgår, att såväl behållningen av hittills influtna regleringsavgifter som den årligen inflytande avgiftssumman representerar ganska ansevärd värden och att en mångdubbling av denna summa är att påräkna inom en nära framtid. Avgifter ha redan utgått under en lång följd av år utan att de — med ett enda undantag — behövt tagas i anspråk för oförutsedda skadeståndsanspråk. Man torde därför i varje fall icke behöva räkna med att avgifterna i mera betydande utsträckning skola få lov att användas för sådana ändamål. Fördenskull torde redan nuvarande avgifter förslå ganska långt för att tillgodose skäliga anspråk från bygdens sida. I synnerhet bör detta gälla de »bygder» som närmast synas vara åsyftade i förslaget, nämligen fjälltrakterna och överhuvudtaget glesbefolkade bygder. Redan influtna avgifter borde kunna till stor del omedelbart utbetalas för att tillgodose förefintliga bygdebehov. I fråga om avgifter, som hädanefter inflyta, borde ytterligare fondering för skadeståndsbetalningar kunna i många fall helt underlåtas och i andra fall åtminstone begränsas, varigenom motsvarande utbetalningar kunde verkställas för bygdens behov. Härför torde någon lagändring icke vara erforderlig. Men möjligen borde klargöras vilka organ som kunna anses behörigen representera bygdeintressena och dessa representanter på lämpligt sätt erinras om de möjligheter som föreligga att få medel utanordnade för bygdens tillgodoseende. Av utredningen synes nämligen framgå, att någon sådan aktivitet från bygdeintressenas sida hittills icke i nämnvärd utsträckning förekommit.

Det föreliggande förslaget kan sägas utgå från den uppfattningen, att vattenlagens bestämmelser om regleringsavgifter icke innebära en fullt rättvis avvägning mellan den nytta, som genom en vattenreglering tillföres ett kraftverksföretag, och den nytta, som avgifterna medföra för den bygd, som beröres av regleringen. I det föregående har förbundet ifrågasatt, huruvida icke dessa bestämmelser, därest de i större utsträckning än f. n. utnyttjades till förmån för regleringsbygden, skulle i skälig grad tillgodose denna. Ett annat medel för ernående av samma syfte skulle, enligt vad som framhållits för förbundet, vara en ändring av bestämmelserna om taxering av kraftverksföretag. Enligt gällande bestämmelser beräknas taxeringsvärdet för sådana företag under hänsynstagande till all den värdeökning för kraftverket, som uppkommit tack vare en genomförd vattenreglering. Vid bestämmandet av taxeringsvärde för den ofta i annan kommun belägna regleringsdammen tages däremot icke någon hänsyn till nyssnämnda värdeökning utan endast till värdet av regleringsdammen såsom sådan. Skulle nu anses, att den bygd, som beröres av en vattenreglering, icke blir nöjaktigt tillgodosedd genom bestämmelserna om regleringsavgifter, skulle möjligen ifrågavarande värdeökning kunna i taxeringshänseende fördelas efter skäliga grunder mellan nyssberörda fastigheter, d. v. s. kraftverket och regleringsdammen. Denna fråga synes lämpligen kunna tagas under övervägande vid den förestående revisionen av de kommunala beskattningsreglerna.

Den nu föreliggande utredningen har nära samband med en annan, jämväl av riksdagen begärd utredning, nämligen rörande vattenlagens bestämmelser

om bygdekraft. Även här gäller frågan hur vissa bygdeintressen skola på lämpligaste sätt tillgodoseas av kraftverksföretagen. Det har ifrågasatts att även i detta avseende lägga ökade skyldigheter på kraftverken. Med hänsyn härtill är givetvis ett samtidigt ställningstagande till bestämmelserna om såväl regleringsavgifter som bygdekraft önskvärt. Då sistberörda fråga ännu icke är utredd, synes det nu föreliggande förslaget i varje fall icke för närvarande böra föranleda någon lagstiftningsåtgärd.

Indalsälvens regleringsförening och *Dalälvens vattenregleringsföretag* ha i gemensamt yttrande anfört bl. a. följande.

I motiveringen till lagförslaget framhålles, att de förpliktelser, som vattenlagen med hänsyn till allmänna intressen ålagt strömfallsägarna rörande bl. a. regleringsavgifter blivit mindre effektiva än som avsetts. Det anges vidare att de årliga beloppen alltjämt äro ringa och att på budgetåret 1941—42 belöpan- de avgifter uppgingo till endast ca 65 000 kronor för hela landet. Vidare an- föres, att vattenkraftproduktionen 1920 (d. v. s. vid tiden för vattenlagens tillkomst) utgjorde ca 2,4 miljarder kWh mot ca 9,1 miljarder kWh för år 1942 samt att den i regleringsmagasinen tillgängliga volymen motsvarade år 1920 ca 0,25 miljarder kWh mot ca 3 miljarder kWh 1942.

Genom dessa uppgifter kan den, som icke närmare känner förhållandena, måhända bibringas den uppfattningen, att för de regleringar som genom- förts t. o. m. 1942 icke skall utgå mer än 65 000 kronor per år.

Det bör emellertid beaktas att den energikvantitet, som i motiveringen angivits motsvara den i magasinen år 1942 tillgängliga volymen, 3,0 miljar- der kWh per år, icke utgör nettovinsten genom regleringsföretagen. Denna är icke obetydligt mindre, beroende därpå att regleringsmagasinen icke ut- nyttjas fullständigt varje år och att vattenståndet i sjöarna även före regle- ring sjunkit under vattenbristperioderna. Nettovinsten torde kunna uppskat- tas till ca 1,8 miljarder kWh per år. Därav kommer ca 1,6 miljarder kWh på de regleringar, för vilka regleringsavgifter skola utgå, nämligen på dem som genomförts enligt vattenlagen och 1939 års lag.

Framför allt bör emellertid framhållas att under budgetåret 1941—42 reg- leringsavgifter ännu icke hunnit utgå för ett flertal av de regleringar, som voro genomförda 1942. Energivinsten av dessa regleringar, för vilka avgifter icke utgingo, motsvarar icke mindre än 75 à 80 % av den totala energivinsten vid de enligt vattenlagen och 1939 års lag genomförda regleringarna.

Enär de omfattande regleringsföretagen inom Indalsälven varit orsaken till att det nya lagförslaget framlagts, har det ansetts lämpligt att visa huru stora regleringsavgifter, som skulle utgå för de hittills i denna älv genom- förda regleringarna, om avgifterna skulle utdömas efter samma grunder som vattendomstolen tillämpat i målen om Torröns s. k. första och andra regleringar.

Hittills ha regleringsavgifter utdömts endast för dessa företag, varvid vat- tendomstolen räknat med

0,5 kr/hkr för kraftverk som kunde helt utnyttja regleringarna

0,15 kr/hkr för utbyggda vattenfall

och belopp däremellan för verk, som endast kunde partiellt utnyttja regle- ringarna, samt för vattenfall, som förväntades bliva utbyggda inom den när- maste tiden. Sammanlagt har för Torröns första och andra regleringar i reg- leringsavgifter utdömts 13 764 kronor per år. Beloppet utbetalades första gången i november 1942 och ingår sålunda icke i det belopp, som inlevererats under budgetåret 1941—42.

I efterföljande tabell visas de årliga belopp, som hittills genomförda och under utförande varande regleringar inom Indalsälven skulle betala i regle-

ringsavgifter för vinsten vid utbyggda kraftverk och sådana som äro under utbyggnad, om samma avgifter tillämpas som vid Torrön, nämligen 0,5 kronor vid verk, som helt utnyttja regleringarna. För Torröns första och andra regleringar redovisas det av vattendomstolen utdömda beloppet.

S j ö	Årlig regleringsavgift
Torröns första och andra regleringar	13 764
Torröns tredje reglering	800
Juveln	6 200
Storrensjön	1 500
Anjan	4 700
Kallsjön	11 200
Näckten	2 300
Storsjön	19 600
Burvattnet	ca 38 200
Mjökvattnet	
Korsvattnet	
Övre Oldsjön	
	Summa 63 800

Det bör beaktas, att det för Torröns reglering redovisade beloppet icke motsvarar 0,5 kr. per HK om hänsyn tages till nu utbyggda och under utbyggnad varande vattenfall utan endast ca 0,35 kronor. På grund av kriget har nämligen fallutbyggnaden ökat väsentligt. Skulle regleringsavgifterna i stället beräknas för nuvarande fallutbyggnad och efter 0,5 kr. per HK för utbyggda fall, skulle beloppet i stället bliva ca 23 000 kronor samt för Kallsjögruppen sammanlagt ca 47 500 kronor och för samtliga regleringar ca 73 000 kronor.

Aktionen från Jämtland torde huvudsakligen hava tagit sikte på de inom Kalls socken genomförda regleringarna i Torrön, Juveln, Storrensjön, Anjan och Kallsjön, av vilka Torröns, Juvelns och Anjans regleringar hava för svenska förhållanden stora regleringshöjder, 12,45, 8,55 och 9,20 m. För dessa regleringar inom Kalls socken skulle, såsom framgår av tabellen, under angivna förutsättningar i regleringsavgifter utgå högst betydande belopp. Därtill kommer fiskeavgifter samt inkomster för socknen i form av skatter och arbetsförtjänster under byggnadstiden.

Den sammanlagda kommunala fastighetsskatten för dammbyggnaderna inom Kalls socken kan beräknas till ca 7 000 kronor. (Dammen för Kallsjön är belägen i Undersåkers socken). Sammanlagt skulle sålunda inom Kalls socken i regleringsavgifter och kommunal fastighetsskatt årligen utgå ca 45 000 kronor. Detta är ett mycket betydande belopp för en socken med endast 1 650 invånare, i all synnerhet om det jämföres med den sammanlagda intäkten av den kommunala inkomst- och fastighetsskatten inom socknen, vilken, innan arbetena med regleringsföretagen började, utgjorde ca 40 000 à 50 000 kronor (1942 var motsvarande intäkt ca 80 000 kronor).

Genom regleringsarbetena ha dessutom såväl befolkningen som socknen erhållit betydande inkomster. Kalls kommun har under dessa år kunnat väsentligen förbättra sin ekonomiska ställning till varaktigt nytta för befolk-

ningen inom socknen. En väsentlig del av den ökade skatteinkomsten under senare år härrör från inkomster av regleringsarbetena.

Av regleringsavgifterna komma vid ifrågavarande regleringar säkerligen endast en obetydlig del att behöva anlitas för att ersätta sådana skador, som icke skola betalas direkt av regleringsintressenterna. Enligt bestämmelserna i domen angående Torröns ökade dämning skall nämligen frågan angående denna reglerings inverkan på fisket slutgiltigt avgöras av domstolen först sedan erfarenhet vunnits angående regleringens verkningar och det är att vänta att samma förfaringssätt kommer att tillämpas även vid de övriga regleringarna. Frågan angående regleringarnas inverkan på flottning, vältläggning och utvältning behandlas på samma sätt.

Ovan angivna siffror visa uppenbarligen att det icke finnes skäl att öka regleringsavgifterna vid de regleringar, som givit upphov till den s. k. Jämtlandsaktionen.

Av tabellen framgår vidare, att för samtliga de regleringar inom Indalsälven, som hittills utförts och äro under utförande, skulle i regleringsavgifter utgå sammanlagt ca 64 000 kronor eller ungefär samma belopp, som i motiveringen till lagförslaget angivits utgå för hela landet under budgetåret 1941—42. Härtill komma inkomster för vederbörande kommuner av skatter och arbete under byggnadstiden.

Som jämförelse meddelas här nedan de belopp, som skulle årligen utgå för utbyggda och under utbyggnad varande fall, om avgifter utdömdes efter maximiavgiften i nya lagförslaget.

Torrön.....	kr. 180 000	per år	
Juveln.....	> 47 000	> >	
Storrensjön	> 11 500	> >	
Anjan	> 35 500	> >	
Kallsjön	> 84 500	> >	358 500 per år
Näckten	> 8 500	> >	
Storsjön	> 147 500	> >	
Burvattnet.....	}	> 27 000	> >
Mjölkvattnet			
Korsvattnet			
Övre Oldsjön.....			
			183 000 > >
	Kronor 541 500		per år

För regleringar enbart inom Kalls socken skulle sålunda utgå mer än 350 000 kronor och för samtliga genomförda regleringar inom Indalsälven ca 550 000 kronor per år.

Sammanfattningsvis anföres i yttrandet:

Enär det icke finnes större skäl nu än då vattenlagen skrevs att till allmännyttiga ändamål inom orten avsätta större belopp än som avses i nu gällande vattenlag och då dessutom en ökning av avgifterna kommer att inverka på kraftpriserna och detta måste vara till skada för vår ekonomiska utveckling, motsätta vi oss varje ökning av regleringsavgifterna.

Däremot finna vi det riktigt, att de delar av regleringsavgifterna, som avses för allmännyttiga ändamål inom orten, må disponeras omedelbart. Detta bör kunna ernås därigenom att viss del av avgifterna från början användes för dylika ändamål och viss del för oförutsedda skador. Huru avgifterna vid sådant förhållande närmare skola bestämmas bör emellertid göras till föremål för ytterligare utredning.

Vi kunna icke heller tillstyrka, att regleringsföretaget för all framtid skall svara för oförutsedda skador.

Eftersom de skador, som uppstå sedan den tid utgått, inom vilken anspråk på ersättning för oförutsedda skador får väckas, skola täckas av avgifter, som betalas av regleringsföretaget, bör detta lämpligen beredas tillfälle att om det så önskar yttra sig med anledning av framställda krav.

Vi hava ingenting att erinra mot att enligt förslaget avgifter skola utgå fr. o. m. kalenderåret näst efter det, då vattendomstolens tillstånd till regleringen först tages i anspråk.

Vi finna det även riktigt att avgifterna skola utgå icke blott för det antal turbinhkr, varmed den utbyggbara vattenkraften ökat utan även i förhållande till ökningen av vattenkraftens värde.

Att såsom föreslagits i första hand lägga behovet inom bygden till grund för regleringsavgifterna anse vi däremot uppenbart olämpligt. Detta kan exempelvis leda till att vid en reglering, som icke medför någon som helst olägenhet för bygden utan som i stället medför fördelar, större avgifter skola utgå än vid en annan sjöreglering, där skadan blir proportionsvis större. Vi anse i stället att regleringsavgifter böra utdömas i huvudsak efter samma grunder som för närvarande.

Vi anse att vattendomstolen skall äga utdöma regleringsavgifter även för strömfall, vilka icke äro anslutna till regleringsföretaget. Utbygges sådant fall och blir detta avgiftsbelagt, böra de på regleringsföretaget belöpande avgifterna minskas. Om vattenfall, som är anslutet till regleringsföretaget, utbygges, böra avgifterna för övriga delägare i regleringsföretaget minskas.

Beträffande den ståndpunkt som i yttrandena intagits till de särskilda bestämmelserna i det genom promemorian framlagda förslaget må här, utöver vad förut angivits, anmärkas följande.

Förslaget att vid bestämmandet av regleringsavgifter hänsyn först och främst skall tagas till bygdens behov har avstyrkts av *vattenfallsstyrelsen*, *svenska vattenkraftföreningen*, *Dalälvens vattenregleringsföretag* samt *Indalsälvens* och *Motala ströms regleringsföreningar*. Beträffande skälen härför kan jag i huvudsak hänvisa till den förut lämnade redogörelsen.

Svenska vattenkraftföreningen har i denna del särskilt anfört följande.

Regleringsavgiften är en tunga för kraftverksägaren (och indirekt även för kraftkonsumenten), och det finnes icke någon anledning, varför ett företag i en bygd med större behov skall belastas avsevärt hårdare än ett företag i en bygd med mindre behov. Det avgörande bör i stället vara den förändring i vattenförhållandena och den skada eller nytta, som därigenom uppkommer för bygden. Föreningen anser därför att, även om regleringsavgifterna i större utsträckning än tidigare böra användas för bygdens behov, någon anledning likväl icke föreligger att ändra den nuvarande formuleringen av stadgandet om bestämmande av avgiftens storlek.

Även *kammarkollegiet* har erinrat, att det knappast funnes fog för att låta bygdens behov vara bestämmande. Ordet »behov» vore i sig synnerligen obestämt. Men därtill komme, att avgifterna skulle gå till förbättring av bygdens standard, alltså måhända även till vad som låge utanför behovet. Det torde snarast vara den kringliggande bygdens skäligena intressen, som skulle vara den faktor man borde räkna med.

I detta sammanhang har även frågan om bygdebegreppets innebörd berörts i flera yttranden.

Vattenöverdomstolen anför härom:

I 4 kap. 1 § vattenlagen stadgas skyldighet i vissa fall för ägare av strömfäll att tillhandahålla kraft för kringliggande bygds behov (s. k. bygdekraft). I fråga om avgifter för vattenreglering talas i 14 § av samma kapitel om kringliggande bygd och i 15 § om den bygd, som beröres av företaget. I 16 och 17 §§ av ifrågasvarande kapitel i förslaget, vilka motsvara sistnämnda paragrafer i nu gällande lag, användes ordet bygden i bestämd form, varigenom paragraferna hänvisa till det begrepp bygd eller kringliggande bygd, varom förmåles i 1 § av kapitlet. Med hänsyn till vad i motiven anföres förefaller det som om den bygd, som skall erhålla bygdekraft från ett strömfäll, knappast är identisk med den bygd, till vars förmån regleringsavgifter skola användas.

På grund härav har vattenöverdomstolen ifrågasatt, huruvida icke den bygd, vilken avgifterna skulle komma till godo, borde i lagtexten närmare bestämmas.

Vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar ha i gemensamt utlåtande yttrat:

I motiveringen har åt bygdebegreppet givits den bestämningen, att med bygden skall förstås den trakt, som ligger inom nederbördsområdet i fråga och direkt eller indirekt beröres av företaget. Denna bestämning innebär en väsentlig inskränkning av det hittillsvarande bygdebegreppet. Med ett dylikt innehåll torde också begreppet i en hel del fall komma att visa sig vara alltför snävt. Således skulle en ort, som ligger alldeles intill och ur olika synpunkter varit i stort beroende av ett visst vattendrag eller en viss sjö men som likväl är beläget utanför nederbördsområdet, icke komma att räknas till bygden. Den föreslagna bestämningen sammanfaller icke med bygdebegreppet enligt nu gällande bestämmelserna om bygdekraft och kommer med all sannolikhet ej heller att sammanfalla med det bygdebegrepp, som kan bli bestämt vid en översyn av bestämmelserna rörande bygdekraftinstitutet. I ett och samma kapitel av vattenlagen skulle således förekomma tvenne bygdebegrepp av helt olika innehåll.

Kammarkollegiet har beträffande bygdebegreppet anfört följande.

Tänker man sig exempelvis nu gällande »kringliggande bygd» såsom en cirkelyta runt företaget, så skulle genom hänförandet till nederbördsområdet bortskäras den del, som ligger nedströms regleringsföretaget. Även nedströms belägen fastighet eller samhälle kan dock röna skadeverkningar av företaget. Uppströms sker en begränsning till enbart den trakt, som direkt eller indirekt beröres av företaget. Denna begränsning får sin största betydelse vid avgifternas utmätande, enär detta skall ske med hänsyn till bland annat »bygdens behov». Vid en begränsning till trakt, som »beröres av företaget», skulle synnerligen betydande regleringsföretag med stora regleringsvinster, såsom t. ex. i Indalsälvens vattensystem, bli ålagda obetydliga regleringsavgifter, därest de äro belägna i område med ringa bebyggelse.

De framställningar och utlåtanden, som ligga till grund för förslaget, ha alls icke åsyftat en sådan minskning och begränsning som förslaget i denna del innebär och som ej heller den däri angivna allmänna motiveringen giver skäl för.

Kollegiet, som finner svårighet möta mot en tillfredsställande fixering i lagtexten av bygdebegreppet, vill för sin del förorda, att ingen ändring för när-

varande sker i avgifternas hänförande alltså till »den kringliggande bygden».

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har framhållit, att bygdebegreppet icke borde tolkas alltför snävt. Till bygden torde sålunda få räknas icke blott ett flodområdes mera centrala och rikare trakt utan även närbelägna områden, där behovet av tillgång till elektrisk kraft eller andra åtgärder vore särskilt trängande.

Sveriges industriförbund har uttalat följande.

Av stor vikt för bestämmandet av regleringsavgifternas storlek torde vara den innebörd, som begreppet »bygden» i detta sammanhang anses äga. Enligt gällande rättsuppfattning synes därmed endast förstås området närmast omkring den sjö, som beröres av regleringsföretaget. Förslaget förefaller på denna punkt något oklart men synes innebära en viss utvidgning i jämförelse med gällande rätt. En sådan utvidgning vore såväl ur principiell synpunkt som med hänsyn till den ökade börda den skulle åsamka industrien betänklig. Det torde nämligen icke kunna påvisas något giltigt skäl varför just kraftföretagen skulle åläggas att sörja för tillgodoseende av bygdens behov i en mera vidsträckt mening än nyss angivits. Avgifter av sådant slag skulle sakna varje reellt samband med den vattenreglering som genomförts och därigenom få en rent fiskalisk karaktär, som icke torde kunna försvaras.

Även *Motala ströms regleringsförening* har ifrågasatt, huruvida icke förslagens bygdebegrepp understundom kunde medföra, att till bygden hänföredes större område än som vore rimligt.

Kommerskollegium har anfört följande.

Om avgifterna till en del skola uppfattas som uttryck för »bygdens» delaktighet i där förekommande naturtillgångar, torde det emellertid ställa sig mycket svårt att skilja de trakter, som »direkt eller indirekt beröras» av regleringen, från övriga delar av nederbördsområdet. Att låta bygden sammanfalla med nederbördsområdet leder å andra sidan givetvis till orimligheter. Härvidlag torde endast behöva erinras om den utsträckning bygden i så fall skulle få i fråga om Väneren och andra stora sjöar. Att hänföra bygden till viss administrativ enhet synes ävenledes betänkligt. Dessa förhållanden utgöra enligt kollegiets mening ytterligare ett skäl för att avgifterna endast böra få till ändamål att lämna kompensation för av regleringsåtgärderna förorsakade allmänna skador och olägenheter. I så fall bortfaller tydligen behovet av att närmare angiva bygdebegreppets innebörd.

Svenska vattenkraftföreningen har framhållit, att definitionen på den bygd, för vilken avgifterna skulle utgå, borde förtydligas till »den bygd omkring den reglerade sjön, som direkt eller indirekt påtagligt beröres av regleringen».

Vattenfallsstyrelsen har ansett, att vattendomstolen borde bestämma omfattningen av bygdebegreppet, och uttalar härom:

Bygden bör givetvis omfatta det område närmast kring den reglerade sjön, som direkt eller indirekt beröres av företaget. Det kan emellertid oavsett lagens formulering alltid uppstå tvekan om bygdens omfattning, helst regleringsavgifternas användning i ena eller andra syftet kan förskjuta bygdens gränser. Vattenfallsstyrelsen vill erinra om, att i målet om utbekommande av bygdekraft från Trollhätte kraftverk tvekan om bygdens storlek vållade långvariga förhandlingar och mycken kostnad. Det är därför att förorda en

bestämmelse, som föreskriver, att vattendomstolen redan i samband med avgifternas bestämmande fastslår åtminstone ungefär bygdens geografiska utsträckning. Om vattendomstolen har att utreda lämpliga kompenserande förmåner för bygden, måste ju domstolen börja med att för sig klarlägga, vilken bygd det är fråga om i målet. Det vore i hög grad önskvärt att det redan före ett eventuellt beslut om den ifrågasatta ändringen av lagen genom exempel klargjordes vad som skall avses med begreppet bygd i förevarande fall.

En höjning av latituden för regleringsavgifterna har avstyrkts av *kommerskollegium*, *Sveriges industriförbund*, *vattenfallsstyrelsen*, *länsstyrelsen i Gävleborgs län*, *handelskammaren i Gävle*, *svenska vattenkraftföreningen*, *Dalälvens vattenregleringsföretag* samt *Indalsälvens och Motala ströms regleringsföreningar*.

Handelskammaren i Gävle anför därvid följande.

Handelskammaren vill erinra om att den nu gällande latituden på intet sätt har kommit till fullt utnyttjande. Maximibeloppet för regleringsavgift är nu 3 kronor per nyutvunnen hästkraft. Den i promemorian förebragta utredningen på denna punkt ger vid handen, att vattendomstolarna hittills endast i få fall fastställt en avgift, överstigande en krona 50 öre per hästkraft. Det förefaller sålunda, som om redan nu möjlighet skulle föreligga till en icke obetydlig ökning av avgiftssummorna, därest behov därav skulle anses föreligga. Enligt handelskammarens mening kan genom gällande bestämmelser uppnås samma resultat, som med ändringsförslaget avses, utan att man genom en höjning av maximiavgiften direkt inbjuder till uttaxering av kraftföretagen betungande avgifter.

Svenska vattenkraftföreningen har framhållit följande.

I promemorian föreslås avgiftens maximum höjt från tre till fyra kronor. I promemorian har dock framhållits att en mera väsentlig höjning av regleringsavgifterna icke kan undgå att medföra någon höjning av priset på den producerade kraften. Förhållandet måste väcka betänkligheter, icke minst i nuvarande läge, då prisläget för den elektriska kraften är labilt. Varje höjning av självkostnaden blir i ett dylikt läge särskilt farlig för prisutvecklingen. Otvivelaktigt befinna sig många kraftföretag, i synnerhet sådana som ha ett större inslag av dyrbara kristidsnybyggnader bland sina anläggningar, nu i sådant läge, att man allvarligt måste överväga om det ej blir nödvändigt att höja grundpriset för den levererade primakraften. Svårigheterna torde bli särskilt aktuella sedan mera normala förhållanden inträtt. Fallande kolpris komma nämligen att icke blott betyda minskade utgifter för kraftföretagen för reservkraftbehållning utan även kvantitativt minskad avsättning av kraft för el-värmeändamål och minskade inkomster genom reduktion av kolpristilläggen. Dessa omständigheter göra prisfrågan särskilt vanskelig i nuvarande ovissa läge. En medveten höjning av självkostnadsnivån borde därför undvikas, åtminstone till dess förhållandena bättre kunna överblickas. Statsmakternas i andra sammanhang visade omtanke om de elektriska krafttaxorna synes under nuvarande omständigheter böra fullföljas även i här ifrågavarande avseenden. En höjning av maximum för regleringsavgifterna bör därför undvikas.

Kommerskollegium har uttalat, att en minskning av latituden vore motiverad, och anför därom:

Utsträckningen av bestämmelsernas räckvidd till att gälla även regleringar, som medföra förädling av kraften m. m., torde medföra en sådan ökning av de sammanlagda avgiftsbeloppen, att en minskning av latituden vore motiverad. Så skulle t. ex. vid nyprövning av regleringsavgifterna för Vänern dessa säkerligen anses böra utgå med avsevärt större totalbelopp, om hänsyn skulle tagas även till vad som genom regleringen vunnits i »kraftförädling». Frågan om latituden sammanhänger för övrigt även med spörsmålet om regleringsavgifternas användning.

Å andra sidan ha *länsstyrelserna i Kronobergs och Jämtlands län* uttalat sig för en höjning av latitudens minimum, därvid sistnämnda länsstyrelse föreslagit, att den nedre gränsen höjdes till åtminstone 50 öre.

I de yttranden som avgivits av *kommerskollegium, vattenfallsstyrelsen och länsstyrelsen i Västerbottens län* har ifrågasatts, huruvida icke befrielse från regleringsavgift emellanåt borde äga rum.

Vattenfallsstyrelsen har sålunda uttalat, att det ovedersägligen vore riktigast, att regleringsavgifterna ej vore obligatoriska för alla regleringar, utan att det lades i domstolens hand att — i likhet med vad som gällde för fiskeavgift enligt 2 kap. 10 § vattenlagen — medgiva befrielse från skyldigheten att gälda regleringsavgift, i den mån en reglering icke medförde nämnvärda olägenheter för bygden.

Kommerskollegium har anført:

Med begränsning av regleringsavgifternas ändamål, så att de till sin natur endast skola uppfattas som ett skadestånd, följer även, att deras karaktär av obligatoriska avgifter bör borttagas. Visserligen torde det förhålla sig så, att flertalet i förslaget åsyftade regleringar medföra vissa allmänna olägenheter för bygden, även om dessa olägenheter från ortsintressets sida ofta i hög grad överdrivits. Undantagsfall finnas dock, då några allmänna olägenheter icke torde uppkomma. Det kan t. ex. ifrågasättas, huruvida de av regleringarna orsakade förändringarna i vattenståndet i Vänern och andra större sjöar äro av den beskaffenhet, att de medföra någon olägenhet för andra än de berörda strandägarna.

Ett annat skäl för borttagande av avgifternas obligatoriska karaktär synes vara, att — oaktat hänsyn skall tagas till bygdens behov — avgifter enligt förslaget skola utgå, oberoende av om det är fråga om en rik eller en fattig bygd. Förslagsställaren synes här ha utgått från den uppfattningen, att regleringsavgifterna alltid skulle komma ödebygder tillgodo. Förhållandet torde, åtminstone vad gäller södra och mellersta Sverige, i många fall bli det motsatta. Och även vad norra Sverige beträffar, så skulle givetvis endast en mycket ringa del av dess ödemarker kunna få del i avgifterna. Eftersom avgifterna i sista hand få betalas av den elektricitetsförbrukande allmänheten, skulle den föreslagna anordningen kunna leda till sådana egendomliga konsekvenser, som att befolkningen i fattiga men elektrifierade trakter, belägna vid oreglerade sjöar eller vattendrag — exempelvis vissa ödebygder i Norrland — skulle genom erläggande av förhöjda kraftpriser bidra till bekostandet av kulturbefrämjande åtgärder i rikare bygder, belägna i närheten av reglerade sjöar, t. ex. Vänern. En dylik ordning lär icke kunna anses rimlig.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har ifrågasatt, huruvida icke sådana mindre vattenkraftanläggningar, som till största delen tillgodosåge bygde-

kraftbehov, borde helt befrias från regleringsavgifter. I vart fall förefölle det länsstyrelsen icke motiverat med en skärpning av avgifterna för dessa anläggningar, som ju tillkommit för att tillgodose bygdens behov och oftast hade en svag ekonomisk ställning.

Förslaget att regleringsavgift skall utgå jämväl där båtnaden består i förhöjning av vattenkraftens värde har i allmänhet vunnit anslutning i yttrandena. Vissa erinringar mot de föreslagna bestämmelserna ha dock framställts.

Vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol har sålunda föreslagit en förenkling av bestämmelserna och anför härom:

De föreslagna bestämmelserna synas kunna medföra mindre svårigheter vid tillämpningen, därest det föreskrevs, att avgiften alltid skulle beräknas med direkt ledning av den värdeökning, uttryckt i penningar, som en anläggning erhåller genom regleringen. Denna värdeökning bör då i förekommande fall innefatta såväl värdet av medeleffektens stegring som förhöjningen av kraftvärdet. En dylik vinstberäkning torde ändock alltid behöva göras dels för undersökning rörande företagets tillåtlighet, dels ock för uträkning av proportionen mellan vinst och avgift. Sättes avgiftens storlek i förhållande till värdeökningen, uttryckt i penningar, bör avgiften kunna bestämmas till lägst 10 öre och högst 3 kronor — eventuellt 4 kronor — för 1 000 kronor av värdeökningen. Skyldigheten att erlægga regleringsavgift torde då kunna inträda exempelvis vid en värdeökning av minst 500 000 kronor.

Svenska vattenkraftföreningen har framhållit, att förslaget till beräkning av antalet avgiftsbelagda hästkrafter syntes kräva förtydligande. Vidare har föreningen hemställt, att bestämmelsen om att regleringsavgift skulle utgå även när vinsten bestode i förhöjning av vattenkraftens värde icke måtte få tillämpas beträffande regleringar, vartill tillstånd redan lämnats enligt vattenlagens nuvarande lydelse.

Vattenfallsstyrelsen har uttalat, att med den allmänna formulering, som den föreslagna bestämmelsen fått, kunde det föreligga tveksamhet om tillämpningen på grund av svårigheten att i det enskilda fallet fastställa skillnaden i kraftens värde under olika tider. Styrelsen har ansett en närmare utredning härom erforderlig.

Handelskammaren i Karlstad, till vars synpunkter *länsstyrelsen i Värmlands län* anslutit sig, har ifrågasatt, huruvida icke regleringsavgifterna borde beräknas med ledning av det genom regleringen ökade antalet utvunna kilowattimmar.

Handelskammaren i Gävle har avstyrkt den föreslagna bestämmelsen om regleringsavgift även vid ökning av vattenkraftens värde samt framhållit, att varje slag av utvidgning av kraftindustriens belastning i nu förevarande avseende borde undvikas. Hur stora de lokala intressena än i något enstaka fall kunde vara av en avgiftsökning, borde dock det allra största avseende fästas vid industriens ovillkorliga behov av kraftförsörjning till rimligt pris för att möjliggöra dess produktionsförmåga och konkurrenskraft.

I avstyrkande riktning har även *Motala ströms regleringsförening* uttalat sig. Föreningen anför följande.

Förslaget avser att avgiftsplikt skall införas även vid vattenreglering, som medför sådan ändring av vattenföringen under året, att vattenkraft kan uttagas med större fördel än tidigare även om medeltalet av den uttagbara vattenkraften därvid icke ökas. Principiellt kan någon erinring häremot icke göras. Den praktiska tillämpningen torde emellertid stöta på stora svårigheter på grund av den oklara och svävande formulering motsvarande bestämmelser i förslaget erhållit. Redan begreppet »vattenföringen under året» giver anledning till olika tolkningar. I förslaget avsedd omräkning av värdeförhöjt effektbelopp till ekvivalens med i medeltal tillgänglig effekt blir i verkligheten ingalunda så enkel att utföra som det i motiveringen till förslaget anförda exemplet synes giva vid handen. I själva verket erfordras för en sådan omräkning en mycket omfattande teknisk-ekonomisk utredning för varje särskilt fall under beaktande av kraftens användning, tillgången och priset på reservkraft m. m. Då dessa faktorer ofta äro underkastade förändringar av sådana orsaker som exempelvis växlingar i kolpriset, inses utan vidare vanskligheten och faran av subjektivt bedömande i en dylik omräkning. Problemet är mycket mera omfattande än vad förslagsställaren synes ha föreställt sig. Dess lösning efter förnuftiga och rättvisa grunder torde kräva närmare utredning genom sakkunniga personer.

I detta sammanhang har *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* uttalat sig för att avgift borde bestämmas allenast för bebyggda strömfall. Han anför härom:

Det synes böra övervägas huruvida icke i samband med sjöregleringar avgift bör bestämmas allenast för redan utbyggda strömfall, för vars räkning reglering utföres, och beräknas med hänsyn till dåvarande maskininstallation, med rätt för myndighet att föra särskild talan angående avgift för andra bebyggda strömfall. För icke utbyggda strömfall synes avgiftens bestämmande kunna anstå tills tillstånd lämnas till utbyggnad och i mål om utvidgning av befintlig anläggning bör förut bestämd avgift kunna höjas. Därest avgift skall utgå allenast för bebyggda strömfall, bör avgiftens minimibelopp höjas.

Den föreslagna bestämmelsen om skyldighet att utgiva regleringsavgift vid vattenkraftanläggning som är förenad med profilreglering har avstyrkts av *vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol*, *vattenfallsstyrelsen*, *Värmlands elektricitetsförening*, *svenska vattenkraftföreningen* och *Motala ströms regleringsförening*. Nämnade vattenrättsdomare anför härom:

Då fråga är om profilreglering av ett vattendrag framträder icke med tillnärmelsevis samma styrka, som då det gäller reglering av en sjö, den tvångsrätt gentemot annan, som kraftintresset tillerkänts. Kraftintressenten måste för att kunna tvångsvis genomföra en profilreglering äga minst hälften av den fallhöjd varom här kan vara fråga, låt vara att mellanliggande lugnvattensträckor kunna finnas, där företagaren icke har någon vatten- eller strandrätt. Såsom angivits i den remitterade promemorian avses ju med profilreglering att möjliggöra utnyttjandet av större fallhöjd. Härtill torde väl — vilket också i promemorian på annat ställe antytts — ofta komma avsikten att erhålla ett bättre dygnsregleringsmagasin, och häri torde den särskilda vinsten av en profilreglering i allmänhet ligga. Ty samma vinst i fallhöjd kan ju, såsom ock i promemorian antytts, ernås på annat sätt. Man kan exempelvis taga ut samma fallhöjd genom att uppföra dammen längre uppströms samt i stället förlänga vattnets till- och avloppsledningar. Jämför man sist antaget fall med en profilreglering, torde man nog kunna säga, att den torrläggning av

långa sträckor utav vattendraget, som blir en följd av de längre till- och avloppsledningarna, ofta är till minst lika stort men, sett ur de allmänna intressenas synpunkt, som vattenståndets höjning ovanför dammen vid en profilreglering. Däremot torde det, särskilt i skönhets- och trevnadshänseende, vara just variationerna i vattenstånden på grund av dygnsreglering som medföra de för orten tråkigaste följderna. Det synes därför som om en avgift i förevarande hänseende borde hänföra sig till dygnsregleringen och icke till fallhöjdsökningen. Emellertid har ju icke ifrågasatts att nu pålägga korttidsreglering någon avgift. På grund av vad sålunda anförts synes en avgift av förevarande slag åtminstone ej för närvarande böra ifrågakomma.

Vattenfallsstyrelsen har yttrat följande.

Vad beträffar profilregleringarna måste det starkt framhållas att det är varken klokt eller rimligt att belasta dem med regleringsavgifter. Vid utbyggnad av strömfall med en väsentlig uppdämning ovanför kraftstationen kan det komma att utmätas regleringsavgifter, som kapitaliserade bli av samma storleksordning som inköpskostnaden för vattenfallet. Detta redan i och för sig orimliga förhållande framträder så mycket skarpare om fallägaren själv äger det område, som skall indämmas eller om den indämda forssträckan blir kort. Man kan icke säga, att de värden, som här tagas i anspråk, ligga utom gränserna för strömfallsägarens vattenrätt, vilket av föredragande departementschefen 1918 anfördes som en huvudgrund för påläggande av regleringsavgifter, då det gällde reglering av en sjö på långt avstånd från strömfallet.

Svårigheten att på förhand beräkna den ekonomiska bärkraften av och det lämpliga utföringssättet vid ett kraftverksbygge ökas, om profilregleringsavgift skall utgå, och kan föranleda en företagare att i avbidan på fastställande av eventuella regleringsavgifter dröja med igångsättande av en nödvändig och brådskande anläggning.

Det är möjligt att den som utbygger ett kraftverk för att vinna befrielse från profilregleringsavgiften väljer ett byggnadssätt, som eljest ur ekonomisk, teknisk och estetisk synpunkt är mindre lämpligt. Det kan sålunda tänkas att ett vattenfall, som borde utbyggas i en anläggning, i stället uppdelas på flera eller att man för att undgå en dämning bygger längre tillöpps- och avloppskanaler.

Förutsättning för utdömmande av regleringsavgifter enligt förslaget är, att företaget medför väsentlig ändring i vattenståndsförhållandena ovan byggnaden. Det kan dock råda delade meningar om vad som menas med en väsentlig ändring i detta avseende. Vid profilregleringar kunna alla tänkbara dämningshöjder bliva företrädda och det torde bliva svårt att utan godtycklighet draga en viss gräns.

Även mot det föreslagna sättet för avgiftens beräkning vid profilreglering har anmärkning framställts i vissa yttranden.

Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol och *länsstyrelsen i Jämtlands län* ha uttalat, att regleringsavgifter borde utgå även vid s. k. korttidsregleringar. Vattenrättsdomaren anför i denna fråga:

Allmänna intressen såsom virkesavläggning vid flottlederna, flottning, vintervägar och fiske beröras ofta i hög grad av snabba växlingar i vattenstånd och vattenframrinning. För närvarande pågå omfattande korttidsregleringar bl. a. i Indalsälvens och Stora Lule älvs vattensystem. Utredningen om dessa reglerings verkningar befinner sig ännu på ett förberedande stadium. Hit-

intills kunna erfarenheter ge vid handen att det icke är möjligt vid korttidsregleringarna — lika litet som vid årsregleringar — att bereda bygden full kompensation för olägenheter enbart genom ersättningar till sakägare.

Samme vattenrättsdomare har även uttalat, att reglerna om nyprövning borde gälla icke endast regleringar som medförde viss ökning i uttagbar vattenkraft utan även sådana regleringar där en härmed jämförlig ökning av vattenkraftens värde vunnos. Vattenrättsdomaren anför härom:

Vid större sjöregleringar genomföres ofta mycket stora förändringar av de naturliga avrinningsförhållandena under året. Det förekommer icke sällan att så mycket vatten innehålles under sommaren, då avrinningen vid naturliga förhållanden skulle vara riklig, att framrinningen i regleringsmagasinets avlopp under denna tid understiger avtappningen från magasinet under vintern. En sådan reglering kan ske utan att därigenom den uttagbara vattenkraften nämnvärt ökas i det strömfall, för vars räkning regleringen utföres. Nyttan av en dylik reglering ligger huvudsakligen däri att den tillgängliga vattenmängden utnyttjas under tid då kraften har störst värde. Därest reglerna om nyprövning endast skola gälla i fråga om regleringar som medföra ökning i uttagbar vattenkraft, kunna regleringar, som innefatta stora rubbningar av naturförhållandena, gå fria från nyprövning. Korttidsregleringarna medföra i regel ej heller ökning av uttagbar vattenkraft utan möjlighet att utnyttja förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt. Omfattande korttidsregleringar kunna beröra allmänna intressen lika mycket som årsregleringar.

Mot förslaget om rätt för det allmänna att föra särskild talan om skyldighet för ägare av strömfall att utgiva regleringsavgift har invändning ej framställts i yttrandena. *Svenska vattenkraftförbundet* har emellertid uttalat, att denna bestämmelse icke borde gälla i fråga om regleringar, vartill tillstånd redan lämnats vid lagens ikraftträdande. *Dalälvens vattenregleringsföretag* och *Indalsälvens regleringsförening* ha framhållit, att, därest strömfall efteråt utbyggdes och bleve avgiftsbelagt, de på regleringsföretaget förut belöpande avgifterna borde minskas.

Vattenfallsstyrelsen har ifrågasatt, huruvida icke formuleringen av den föreslagna bestämmelsen möjligen kunde giva anledning till någon tvekan. Styrelsen yttrar härom:

Orden 'Har sökanden ej påfordrat tillämpning av vad i 3 kap. stadgas om skyldighet för ägare av strömfall att taga del i kostnaden för företaget' kunna tolkas så att stadgandets tillämpning förutsätter, att endast frivillig reglering enligt 3 kap. 26 § begärts. Det torde väl dock avses att stadgandet skall gälla även vid tvångsreglering enligt 3 kap. 1 §. Det kan nämligen vid en tvångsreglering hända, att sökandena icke framställa yrkande om anslutning mot ägare av mindre fallstråk, som först senare befinnas kunna med fördel sammanföras till ett byggnadsvärdigt fallkomplex. Även mot en ägare av dylik fallhöjd bör talan om regleringsavgift kunna föras.

Beträffande den tidpunkt, från vilken regleringsavgifterna skola utgå, har *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* uttalat, att avgifterna icke borde utgå från året efter det då vattendomstolens tillstånd först tagits i anspråk utan från året efter det arbetena i verkligheten påbörjats. Vattenrättsdomaren yttrar härom:

Det är icke ovanligt att kraftanläggningar och regleringsföretag påbörjas redan innan ansökan om tillstånd till företaget inges till vattendomstolen eller innan ansökningshandlingarna äro i sådant skick att kungörelse om ansökningen kan utfärdas. Ej heller saknas exempel å att sökanden till ett företag ägnar alltför litet intresse åt företagets inverkan å motsstående intressen medan man inriktar all kraft på att snarast fullborda företaget. Då så är fallet kan det hända att anläggningen till stor del är färdig innan något tillstånd till företaget kunnat lämnas.

Vidkommande giltighetstiden för vattendomstolens beslut om regleringsavgifter har *samme vattenrättsdomare* uttalat, att bestämmelser borde meddelas som möjliggjorde att såväl redan medgivna som nya företag, vilka rättsligt vore åtskilda men reellt utgjorde en enhet, finge avgifterna bestämda för samma tjugårsperiod.

Angående förslaget att vattendomstolen skall äga rätt att under löpande period ändra avgiftens belopp, då strömfall bebygges efter det avgift bestämts, har *vattenfallsstyrelsen* anfört följande.

Det kan sättas i fråga om detta förslag är befogat. En strömfallsägare, som under en längre tid erlagt regleringsavgifter utan att ha dragit någon nytta av regleringen, borde kunna under den återstående tiden av tjugårsperioden få åtnjuta förmånen av den lägre avgiften.

Skulle under en löpande tjugårsperiod ett nyutbyggt strömfall påföras höjda regleringsavgifter borde rätteligen avgifterna för övriga strömfall reduceras i motsvarande mån, eftersom domstolen vid tjugårsperiodens början fastställt den totala avgift, som skall erläggas för samtliga strömfall. Någon tillkommande inverkan på bygden kring regleringssjön uppstår ju icke genom utbyggnaden av ett nytt strömfall i älven.

Uttalanden av liknande innebörd ha gjorts av *svenska vattenkraftföreningen*.

Även *handelskammaren i Gävle* har motsatt sig förslaget i denna del, därvid handelskammaren framhållit, att det knappast vore riktigt, att avgiftsändring skulle kunna vidtagas under en i förhållande till kraftverksföretagets livslängd så kort tidrymd som tjugu år.

Frågan om regleringsavgifternas användning har föranlett uttalanden i flera yttranden.

Handelskammaren i Gävle, som icke motsatt sig förslaget i denna del, har dock framhållit, att det i stor utsträckning icke bleve avlägsna och befolkningfattiga bygder, som komme att få gagn av regleringsavgifterna. Endast sådana bygder inom respektive nederbördsområden, som vore direkt eller indirekt berörda av företaget, kunde få nytta av avgifterna. De bygder som gränsade till åtminstone flertalet av de större för vattenreglering lämpliga sjöarna och kunde bli berörda av regleringen, torde inom handelskamarområdet i regel tillhöra de mera centralt belägna och folkrikare delarna av vårt land. Sådana områden återigen, vilka kunde karakteriseras som avlägsna och glest bebyggda och som komme att få del av avgifterna, skulle i varje fall bli få i förhållande till de större delar av landet, som också måste betecknas som avlägsna och glest befolkade, men som med hänsyn till sin belägenhet icke skulle kunna inbegripas i den bygd som skulle erhålla de föreslagna förmånerna. Följden

bleve uppenbarligen den, att befolkningen i avlägset belägna och glest befolkade trakter skulle få betala högre pris för den elektriska strömmen för att därmed tillgodose befolkningen i trakter, som hade mera gynnsamt läge.

Kommerskollegium har uppehållit sig vid frågan om avgifternas användning för elektrifieringsändamål och härom anfört bl. a.:

Av motiven för den föreslagna lagstiftningen framgår, att regleringsavgifterna i första hand ansetts böra användas för elektrifieringsändamål. Det må i samband härmed erinras om, att omfattningen av ett elektrifieringsföretag betingas av lokala förhållanden och att det är långt ifrån säkert, att det naturliga distributionsområdet sammanfaller med det av en vattenreglering berörda området. Inom ett visst av ortsförhållandena befigat distributionsområde skulle det sålunda kunna ifrågakomma, att en del abonnenter få sin elektrifiering bekostad med regleringsavgifter, medan övriga antingen helt få bekosta sin elektrifiering själva eller eventuellt till en del få stöd av statsmedel — därest medel till befrämjande av landsbygdens elektrifiering finnas tillgängliga. Det lär i sådant fall knappast kunna undvikas, att stödåtgärderna för respektive delar av området komme att fastställas efter helt skilda grunder, vilket i sin tur kan leda till missnöje olika grupper emellan och försvåra en rationell elektrifiering.

I vissa fall torde vidare områdena kring de sjöar, som bli reglerade, vara så glest bebyggda, att elektrifieringsföretaget icke skulle bli självbärande, ens om det helt avlastas från kapitalkostnaderna. Det är därför viktigt, att ett sådant prövningsförfarande skapas att regleringsavgifterna icke bli använda för utbyggnad av anläggningar, som sakna sunda ekonomiska förutsättningar.

Större delen av den svenska landsbygden (ca 87 %) är för närvarande elektrifierad, och elektrifieringen pågår alltjämt i ganska rask takt. På grund härav och vad ovan framhållits kan det antagas, att elektrifieringsåtgärder bli behövliga eller möjliga endast vid ett ganska litet fåtal av de sjöar och vattendrag, som bli reglerade. Sedan inom en icke alltför avlägsen framtid alla elektrifieringsbara områden blivit elektrifierade, är det möjligt, att svårigheter kunna möta att finna lämplig användning för regleringsavgifterna. Detta synes vara en ytterligare anledning till att framgå med stor försiktighet vid bestämmandet av regleringsavgifternas storlek.

Om emellertid regleringsavgifterna anses böra användas för elektrifieringsåtgärder, vilket kollegiet trots här påtalade vanskligheter icke anser sig böra avstyrka, bör beaktas, att finansieringen av ett elektrifieringsföretag skulle underlättas, om avgifterna för sådant företag kunde utgå med en engångsavgift i stället för med årliga belopp. Visserligen torde lån för sådant företag kunna erhållas med regleringsavgifterna som säkerhet, men sannolikt måste då också räknas med ökade räntekostnader.

Även *länsstyrelsen i Jämtlands län* har uttalat sig i denna fråga och därvid yttrat följande.

Det är tydligt att de enligt nu gällande bestämmelser utgående regleringsavgifterna bli otillräckliga för att täcka någon mera avsevärd del av de kostnader, som krävas för att tillgodose bygdernas behov i förevarande avseende. Befolkningens ekonomi är också i allmänhet i de orter i länet, varom här är fråga, svag och medger ej större insatser. Det är utan tvivel riktigt, att regleringsavgifterna för närvarande ofta äro ganska obetydliga i jämförelse med företagets övriga omkostnader. Länsstyrelsen vill också understryka kraftindustriens ansvar för att eljest mera vanlottade delar av landet bliva

delaktiga i det uppsving som elektrifieringen medför. Det är en väsentlig skillnad mellan att eventuellt erhålla bidrag i form av subvention till elektrifieringen och att tillerkännas rätt till vissa avgifter för bygdens gemensamma behov.

Vattenfallsstyrelsen har i detta sammanhang framhållit, att hela elektrifieringskostnaden för en bygd ej rimligen borde täckas med regleringsavgifter utan endast vad som överstege normal kostnad för detta ändamål.

Vattenrättsdomarna i Norrbygdens, Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar, kammarkollegiet, vattenfallsstyrelsen, Västernorrlands läns elektriska förening, vars utlåtande återopats av länsstyrelsen i länet, svenska vattenkraftföreningen, Dalälvens vattenregleringsföretag samt Indalsälvens och Motala ströms regleringsföreningar ha uttalat, att regleringsavgifterna borde få komma till användning jämväl för förebyggande, minskande eller gottgörande av oförutsedda skador.

Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol har i detta hänseende anfört bl. a.:

Inom Norrbygdens vattendomstols domsområde ha hitintills icke förrän hösten 1942 inkommit ansökningar om gottgörelse av fonderade regleringsavgifter för skada, för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd. Dessa ansökningar avse ersättningsanspråk å omkring 40 000 kronor för skada alltsedan 1922 å fiske i fjällsjöar som beröras av vattenfallsstyrelsens regleringar vid Suorva.

Att anspråk från skadelidande på bidrag av dessa avgifter icke framställts i större omfattning torde ingalunda bero därpå att denna möjlighet att få skador ersatta i och för sig skulle vara onödig, ehuru den nog endast undantagsvis kommer att vara behöfelig. Möjligheten att erhålla ersättning i denna ordning är åtminstone i Norrland säkerligen i allmänhet okänd. Denna brist kan lätt avhjälpas genom en föreskrift att vattenrättsdomaren har att då han finner lämpligt utfärda kungörelse i ortstidningar med uppgift om hur skadelidande sakägare bör förfara om han önskar ersättning av fonderade regleringsavgifter.

Lagförslaget synes utgå från att genom bestämmelserna i 18 § behovet av regleringsavgifternas reserverande för icke tillgodosedda ersättningsanspråk helt bortfallit. I viss mån kvarstår dock, om förslaget genomföres, ett sådant behov. De nuvarande bestämmelserna erbjuda en möjlighet att tillgodose i och för sig skäligen anspråk, som dock icke med framgång kunnat göras gällande i det mål där villkoren för ett företag bestämts.

Enligt nuvarande bestämmelser torde det icke vara meningen att fonderade regleringsavgifter skola användas för gottgörande av skador av företag vartill häradsrätt lämnat tillstånd. Det är dock icke ovanligt att sådana äldre kraftanläggningar och sjöregleringar föranleda betydande skador som aldrig blivit gottgjorda. Detta gäller särskilt skador å fisket. Åtminstone då dylika företag numera bli föremål för utvidgning, synes det ligga nära till hands att avgifter som utgå på grund av utvidgningen få användas för avhjälpande eller gottgörande av skador orsakade av den gamla anläggningen.

I 17 § bör alltså på något sätt angivas att avgifterna må användas även till förebyggande, minskande eller gottgörande av olägenheter, för vilka ersättning icke blivit bestämd, och att användningen för detta ändamål bör gå före användning för bygdens allmänna behov. Däremot bör icke — såsom för närvarande — fonderade avgifter innehållas i avbidan på att behov yppas av medlens användning för ersättningsändamål. Det är tillräckligt att

för detta ändamål tagas i anspråk avgifter som utgå efter det beslut om ersättning meddelats. Så länge sådant beslut icke föreligger bör det icke vara något hinder att använda medlen för bygdens behov. I fråga om avgifternas användning för ersättningsändamål synes det vara lämpligast att beslut meddelas antingen i den ordning som nu är gällande eller ock av vattendomstolen.

Vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar ha i gemensamt utlåtande yttrat:

Väl torde det vara riktigt att regleringsavgifter hittills icke kommit till användning för något sådant ändamål, vartill de främst äro avsedda, nämligen för att förebygga eller minska eller gottgöra oförutsedda skador eller olägenheter. Förklaringen härtill kan emellertid vara att söka i bristande kännedom om de ifrågavarande bestämmelsernas innehåll. Även om behovet av en sådan användning av avgifterna hittills icke gjort sig kännbart, synes i allt fall möjligheten därtill böra bibehållas. Vi hava oss bekant, att för närvarande förberedes en ansökan enligt kungörelsen den 11 juni 1920 angående indrivningen och användningen av vissa enligt vattenlagen utgående avgifter om utfående av gottgörelse till betydande belopp för oförutsedda skador av en sjöreglering i Södra Sverige. I detta sammanhang må ock framhållas, att många av de stora regleringsföretag, till vilkas utförande tillstånd meddelats under senare år, ännu icke blivit helt genomförda och att det därför beträffande dem alltjämt är ovisst, huruvida några oförutsedda skador komma att uppstå eller ej.

På grund härav och då det icke ur vare sig den skadelidandes eller företagets synpunkt kan anses annat än såsom skäligt att regleringsavgifterna till någon del reserveras för de ändamål, vartill de hittills främst varit avsedda, tillåta vi oss förorda, att åtminstone en del av de ifrågavarande medlen, förslagsvis en tredjedel av de under första 20-årsperioden influtna avgifterna, innehållas för åtgärder till förebyggande eller minskande av oförutsedda skador eller olägenheter samt till gottgörelse därför. Härigenom skulle också den skadelidande kunna bevaras vid möjligheten att bliva gottgjord för skador eller olägenheter av nämnt slag enligt det enklare förfarings sätt, som anvisas i den ovan anmärkta kungörelsen än det som föranledes av bestämmelserna i 2 kap. 24 § vattenlagen.

Vattenfallsstyrelsen har anfört:

Om, såsom vattenfallsstyrelsen hemställer, regleringsavgifterna fortfarande användas till botande av icke ersatta skador, bör dock en skälig del av regleringsavgifterna utgå för kompenserande förmåner till bygden i den mån bygden lider skada, som icke direkt kan ersättas. Har domstolen prövat, att intrånget i bygden skall kompenseras t. ex. med bidrag till dess elektrifiering, böra regleringsavgifterna kunna omedelbart tagas i anspråk för detta ändamål. Sakägares oförutsedda skador skola till en början under den enligt 2 kap. 24 § av domstolen bestämda tid av högst 12 år gäldas direkt av sökanden. Man kan dock ej förbise, att efter utgången av denna tid en konkurrens möjligen kan uppkomma mellan bygdens krav på ytterligare bidrag och sakägares berättigade krav på en tillräckligt stor fond för bestridande av skadestånd för av domstolen icke ersatta skador. Då även bygdens anspråk böra betraktas som vederlagsanspråk, bör användningen av regleringsavgifterna helt läggas i domstolens hand. Med den kännedom om företagets verkningar, som domstolen äger eller kan förskaffa sig, bör det ej möta några större svårigheter att finna en lämplig avvägning mellan de olika intressena.

Det är emellertid uppenbart, att hur noggrant än regleringsavgifterna av-

vägas, överskott kunna uppstå, även om en viss del reserveras för täckande av senare framträdande skador. Dessa medel böra, om de ej skola återredovisas till företagarna, av Kungl. Maj:t kunna disponeras för ändamål, som ha samband med kraftföretagen. Ett lämpligt sådant kunde vara avhjälpande av översvämningsskador vid naturkatastrofer, som tid efter annan uppkomma, och där det kan vara vanskligt att avgöra, i vad mån de av kraftföretagen verkställda förändringarna i älvarnas lopp kunna hava i någon mån bidragit till skadornas omfattning. Före utgången av den tjuguarperiod, för vilken avgifterna utdömts, bör lämpligen vederbörande länsstyrelse till Kungl. Maj:t avgiva redovisning för influtna regleringsavgifter och deras användning.

Ett spörsmål, som jämväl bör beaktas, är huru man bör förfara med fonderade avgifter från redan genomförda regleringar. Det vore, om en ändring av vattenlagen göres, näppeligen påkallat att beträffande regleringsavgifternas användning tillämpa den nuvarande vattenlagen, utan det bör tagas i övervägande, om man ej även beträffande dem kunde åtminstone till någon del tillämpa de blivande bestämmelserna.

Svenska vattenkraftföreningen har i denna fråga uttalat bl. a.:

Föreningen vill föreslå, att åt vattendomstolen överlåtes att, samtidigt som avgiften bestämmes, även bestämma hur stor del, som skall gå till bygden. Omprövning av denna fråga skulle då kunna få ske vart tjugonde år samtidigt som frågan om avgifternas storlek prövades.

Om frågan ordnas på dylikt sätt, kommer det ena av de ändamål, för vilka regleringsavgiften skall användas, icke att stå i vägen för avgiftens användande för det andra ändamålet.

Det kan möjligen ifrågasättas, om det icke vore lämpligt att i vattenlagen införa en bestämmelse om rätt för vattendomstol eller annan myndighet att överflytta medel från fonden för oförutsedda skador till fonden för bygdens behov, därest det skulle kunna antagas, att fonden för oförutsedda skador vuxit större än som behöves för dess ändamål.

Dalälvens vattenregleringsföretag och *Indalsälvens regleringsförening* ha uttalat, att viss del av avgifterna från början borde användas för bygdens behov och viss del för oförutsedda skador samt att frågan huru avgifterna vid sådant förhållande närmare skulle bestämmas borde göras till föremål för ytterligare utredning. Regleringsföretaget borde lämpligen beredas tillfälle att yttra sig med anledning av framställda krav på ersättning för oförutsedda skador.

Statens lantbruksingenjör i Skaraborgs län har ansett, att regleringsavgifterna borde gå till en riksfond och användas där de bäst behöves.

Förslaget att regleringsavgifterna, därest de ej kunna erhålla lämplig användning inom den bygd, som beröres av företaget, efter Konungens medgivande skola få användas inom närbelägen bygd har avstyrkts av *vattenfallsstyrelsen*, *Sveriges industriförbund* och *Motala ströms regleringsförening*.

Frågan om borttagande av tidsfristen för anhängiggörande av talan avseende oförutsedda skador har berörts i flera yttranden.

Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol som anslutit sig till förslaget i denna del har anfört bl. a.:

Åtskilliga skäl tala för slopandet av en begränsad tidsfrist för anhängiggörande av talan avseende oförutsedda skador. Regleringstillstånden lämna i regel kraftföretagen möjlighet att inom vissa gränser efter gottfinnande utnyttja vattenavrinningen. Det är ingalunda uteslutet att ett regleringstillstånd under den tid talan enligt 2 kap. 24 § vattenlagen kan anställas tillämpas på ett sätt som icke vållar olägenhet för vissa intressen men att efter denna tids utgång den medgivna regleringsrätten utövas på ett sätt som skadar samma intressen.

Efter utgången av den enligt 2 kap. 24 § vattenlagen bestämda tidsfristen lärer vederbörande företagare vara fri från allt ansvar för skada av en vattenbyggnad utom i vad skadan beror av försummelse i underhållet av byggnaden. Om skada efter tidsfristens utgång uppkommer på grund av att byggnadens konstruktion varit felaktig, torde tredje man icke kunna få ersättning. Härigenom undgår företagaren att stå en risk som bör åvila honom.

Regleringar av vattenavrinningen, särskilt korttidsregleringar, ge lätt upphov till skadegörande isdämningar. Stora skador kunna uppstå, där tillfälligt rådande naturförhållanden äro särskilt ägnade att framkalla en sådan verkan av regleringarna. Det kan väl tänkas att dylika naturförhållanden inträffa först efter utgången av tidsfristen för anmälan av oförutsedda skador.

Att skada av ett vattenbyggnadsföretag lämnats utan ersättning kan stundom bero därpå att sökanden åsidosatt sin i 11 kap. 27 § vattenlagen stadgade skyldighet att förebringa utredning om företagets verkningar. Det är ingalunda ovanligt att denna skyldighet icke fullgöres på tillfredsställande sätt. Särskilt i sådana fall, där sökanden känner till skadan eller bör ha uppmärksammat den men likväl icke åtgjort vad på sökanden bort ankomma för kompensation av skadan, synes det vara föga tilltalande att sökanden äger åberopa att ersättningsanspråk blivit framställt för sent.

I och för sig är det dock icke önskvärt att ersättningsfrågor komma under behandling långt efter det skadan uppstått. Det kan i sådant fall bli svårt att utreda skadans uppkomst och omfattning. Nya företag och andra förändringar kunna inverka å skadan. Det måste anses önskvärt att skadelidande parter anmäla sina anspråk inom rimlig tid, om de ha möjlighet härtill.

Vattenrättsdomaren har vidare uttalat, att, därest tidsfristen för anspråk avseende oförutsedda skador slopades, föreskrifter borde givas som vore ägnade att förekomma onödigt dröjsmål med anspråks framställande.

Förslaget om borttagande av tidsfristen för anhängiggörande av krav på oförutsedda skador har avstyrkts av *vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar*, *vattenfallsstyrelsen*, *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, *handelskammaren i Gävle*, *svenska vattenkraftföreningen*, *Dalälvens vattenregleringsföretag* samt *Indalsälvens* och *Motala ströms regleringsföreningar*.

Vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar ha i gemensamt yttrande sålunda framhållit följande.

Såsom en följd av de föreslagna ändrade bestämmelserna om regleringsavgifternas användning och för att rättsläget för den, som lider oförutsedd skada, icke genom de ändrade bestämmelserna må bliva försämrat, föreslås i promemorian att den hittillsvarande tidsbegränsningen upphäves. Det till-

stånd av ovisshet under all framtid i avseende å ersättningsfrågan, som härigenom skulle bliva en följd för en del av företagen, kan icke anses tillfredsställande och torde näppeligen stå i överensstämmelse med svensk rättsuppfattning. Ej heller synes anledning föreligga att låta de särskilda företagens storleksordning föranleda till olika bestämmelser i förevarande hänseende. Ett bibehållande av anmälningsrätten utan tidsbegränsning skulle medföra att vattendomstolarna bleve nödsakade att som regel pröva de olika ersättningsanspråken vart för sig, allteftersom de anmäldes. Härigenom skulle avbräck vållas i domstolarnas arbetsförhållanden, varjämte kostnaderna för efterprovningarna skulle komma att väsentligen ökas. På grund härav och då några bestämda slutsatser icke torde kunna dragas av det förhållandet, att regleringsavgifter hittills icke kommit till användning för kompensations av oförutsedda skador, finna vi oss böra avstyrka förslaget i denna del.

Svenska vattenkraftföreningen har anfört bl. a.:

Föreningen kan icke dela den i promemorian uttalade uppfattningen, att oförutsedda skador icke alls skulle ha inträffat. Sådana ha nämligen förekommit på många håll, låt vara av icke alltför stor omfattning. I många fall ha de blivit ersatta genom direkta uppgörelser mellan parterna. Talan om dylika frågor har även behandlats inför vattendomstolarna. Man torde kunna antaga, att mål angående ersättning för oförutsedd skada framdeles icke komma att bliva någon sällsynt företeelse. Den i promemorian uttalade uppfattningen, »att risken för företag av att tidsbegränsningen upphäves kan anses praktiskt taget obefintlig» är sålunda icke riktig.

En viss tidsbegränsning av rätten att föra talan om ersättning för oförutsedda skador är ur flera synpunkter önskvärd. För företagaren kan det vara svårt eller omöjligt att efter en lång tid — t. ex. efter femtio år — föra bevisning om hur förhållandena varit före regleringen. Det synes även vara ett mycket rimligt krav, att ett företag någon gång kan påräkna att få villkoren för tillståndet slutgiltigt avgjorda. I promemorian har man vidare bortsett ifrån, att en talan på grund av oförutsedda skador icke endast kan gälla frågan om ersättning utan även frågan om ändring i vattenhushållningsföreskrifter eller i vattenbyggnader. Särskilt i dessa frågor är det av vikt för företagaren, att han till slut får ett tillstånd, som icke kan rubbas. En grundläggande princip i vattenlagen har varit — såväl inom den lukrativa som den defensiva vattenrätten — att en företagare efter viss tid skall vara befriad från vidare krav. Att göra ett undantag från denna allmänna princip för vissa företag, torde icke vara befogat.

Vattenfallsstyrelsen har i detta sammanhang fäst uppmärksamheten vid en konsekvens av den föreslagna 18 § i 4 kap., som enligt styrelsens mening måhända icke varit avsedd. Styrelsen yttrar härom:

När talan enligt 2 kap. 24 § föres om ersättning för oförutsedd skada, anses detta vara en fortsättning av ansökningsmålet, och föreskriften i 11 kap. 65 § är alltså tillämplig, varav följer, att sakägares alla nödiga kostnader i målet skola av sökanden ersättas. Detta gäller även, om sakägarens anspråk bliva högst väsentligt reducerade eller helt ogillas; blott om hans anspråk uppenbarligen varit helt obefogade, torde han riskera att själv få stå för sina kostnader. Dessa kostnader äro på grund av de vidlyftiga utredningar, som genom sakkunniga erfordras, ofta ganska betydande. Skall samma rättsgrundsats tillämpas, om 18 § i förslaget upphöjes till lag, är det fara värt, att många rättegångar på ganska lösa grunder kunna väckas mot regleringsföretagen under tidernas lopp.

Departementschefen.

I vattenlagen har vattenkraftintresset tillgodosetts genom betydande tvångsrättigheter. En av dessa avser möjligheten att genomföra vattenregleringar. Det är givet, att dessa befogenheter meddelats med hänsyn till den stora betydelse kraftindustrien har för hela landet. Samtidigt som vattenlagen tillerkänt vattenkraftintresset nu nämnda förmåner har lagstiftaren eftersträvat att tillvarataga intressen, som äro knutna till bygden, och i sådant syfte i vattenlagen infört bl. a. särskilda bestämmelser angående större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar. Bland dessa bestämmelser märkas stadgandena om skyldighet för ägare av kraftanläggning att tillhandahålla kraft åt kringliggande bygd samt om skyldighet för strömfallsägare att vid vattenreglering erlægga regleringsavgift.

Det har under senare tid ifrågasatts, huruvida bestämmelserna om bygdekraft och regleringsavgifter äro tillfyllest för det med dem avsedda syftet. Såsom förut nämnts har sålunda länsstyrelsen i Jämtlands län i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 januari 1942 uttalat den uppfattningen, att en utredning vore påkallad för utrönande om de nuvarande bestämmelserna kunde anses på ett tillfredsställande sätt tillgodose berättigade anspråk på kompensation för skador och olägenheter av mera allmän natur. I anledning av en inom riksdagen väckt motion har 1942 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 juni samma år hemställt om översyn av bestämmelserna i fråga samt om framläggande för riksdagen av det förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Vad angår bygdekraftinstitutet må erinras om att — sedan riksdagen i skrivelse den 12 maj 1942 begärt utredning rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft — den 23 januari 1943 av chefen för handelsdepartementet tillkallats sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning i sistnämnda hänseende. I direktiven för de sakkunnigas arbete har framhållits bl. a., att det måhända kunde komma att visa sig att kraftförsörjningen inom vissa delar av landet skulle kunna avsevärt förbättras genom en skärpning eller utvidgad tillämpning av bestämmelserna om skyldighet för kraftverksägare att tillhandahålla bygdekraft. Frågan om bygdekraftinstitutets blivande utformning kommer sålunda att behandlas vid nu nämnda utredning.

Beträffande regleringsavgifter har, såsom den förut lämnade redogörelsen visar, med anledning av förstnämnda skrivelse från 1942 års riksdag verkställts särskild utredning inom justitiedepartementet. I den härom upprättade promemorian har i görlig mån belysts den ekonomiska betydelsen av genomförda vattenregleringar, därmed förenade kostnader och storleken av de regleringsavgifter som med anledning av vattenregleringarna utdömts. Med beaktande av de önskemål som framkommo under riksdagens behandling av motionen i ämnet har i promemorian framställts förslag om ändring i flera hänseenden av vattenlagens bestämmelser om regleringsavgifter. Enligt förslaget skall sålunda regleringsavgifternas belopp bestämmas i första hand

med hänsyn till bygdens behov, ehuru med beaktande jämväl av den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden som förorsakas genom företaget, den olägenhet eller fördel vilken uppkommer för den kringliggande bygden, den större eller mindre kostnad som är för- enad med företaget samt företagens ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall. Beträffande latituden för regleringsavgifterna, som nu sträcker sig från minst 10 öre till högst 3 kronor för varje vunnen turbinhästkraft, har föreslagits, att den övre gränsen skulle höjas till 4 kronor. I syfte särskilt att åstadkomma större rättvisa olika strömfallsägare emellan skall vidare enligt förslaget regleringsavgift utgå ej blott för ökning av den uttagbara vattenkraften i strömfall utan även med anledning av förhöjning av den uttagbara vattenkraftens värde genom förändringar i vattenföringen under året, d. v. s. för förvandling av sekunda kraft till prima. Förslaget avser vidare att avskaffa den oegentligheten i gällande lag att regleringsavgift kan åläggas endast strömfall för vars räkning regleringen utföres. Enligt förslaget skall fördenskull särskild talan om utgivande av regleringsavgift kunna föras mot ägare av strömfall vilken eljest har sådan båtnad som förutsättes för att regleringsavgift skall utgå. Tillika föreslås, att regleringsavgift skall utgå jämväl vid s. k. profilreglering. I fråga om användningen av regleringsavgifterna föreslås slutligen den betydelsefulla ändringen att avgifterna helt skola användas till bygdens behov, medan de för närvarande skola i första hand användas för avhjälpan av skador o. d. Jämväl i övrigt föreslås vissa ändringar i nu gällande bestämmelser.

I flertalet över promemorian avgivna yttranden ha de föreslagna ändringarna mottagits med tillfredsställelse eller lämnats utan erinran. Det har sålunda av kammarkollegiet och flera länsstyrelser särskilt framhållits, att de nuvarande bestämmelserna vore otillfredsställande och att bygdens intressen för närvarande icke vore i tillbörlig grad tillgodosedda. Å andra sidan ha vägande erinringar framställts mot förslaget, därvid betonats att detta kunde leda till en alltför stark belastning av regleringsföretagens och kraftindustriens ekonomi till men för konsumenterna och det allmänna. En väsentlig begränsning av förslaget har därför förordats. Slutligen har i vissa yttranden uttalats, att förslaget hade sådant samband med frågan om en revision av bestämmelserna om bygdekraft att dessa frågor borde lösas i ett sammanhang.

Det torde icke kunna bestridas, att de nuvarande bestämmelserna om regleringsavgifter äro otillfredsställande. De belopp som hittills utgått kunna betecknas som ganska ringa, jämförda med de vinster regleringarna skapat. Bestämmelserna medföra vidare en betydande orättvisa olika strömfallsägare emellan, och de nuvarande föreskrifterna om ändamålet med avgifterna ha föranlett, att dessa, fränsett ett speciellt undantagsfall, ännu icke kommit till praktisk användning. Jag finner det därför önskvärt, att en översyn av vattenlagens bestämmelser i detta hänseende äger rum, därvid emellertid de invändningar som framställts bl. a. av vattenfallsstyrelsen kräva beaktande. De allt större kostnaderna för erforderliga vattenregleringars

genomförande påkalla försiktighet vid utformningen av nya bestämmelser, så att icke därav föranledes högre kraftpris än som är nödvändigt. De beräkningar som vattenfallsstyrelsen låtit utföra angående verkan av det remitterade förslaget genomförande utgå visserligen från en förutsättning, som får anses praktiskt utesluten, nämligen att domstolarna skulle ensidigt utnyttja de föreslagna bestämmelserna till bygdeintressets förmån och utdöma högsta tänkbara avgifter. Av styrelsen anförda siffror sakna förden skull sannolikhetsvärde. Oavsett detta förhållande utgöra likväl de ekonomiska synpunkter som framförts av styrelsen liksom av svenska vattenkraftföreningen en beaktansvärd realitet. Det är från allmän synpunkt angeläget att åtgärder icke vidtagas som försvåra ett tillvaratagande av vattenkraften. Jag kan därför icke ansluta mig till en sådan principiell omläggning av bestämmelserna om regleringsavgifter som i promemorian föreslagits. En begränsning av förslaget i huvudsaklig överensstämmelse med vad vattenfallsstyrelsen ansett lämpligt torde vara nödvändig. Om så sker, torde å andra sidan hinder icke möta att nu upptaga frågan till övervägande utan avvaktan på resultatet av den pågående omfattande utredningen av frågan om kraftförsörjningen överhuvud och en revision av bestämmelserna angående bygdekraft.

På grund av vad nu anförts har jag icke upptagit förslaget bestämmelse, att vid bestämmande av regleringsavgifternas belopp hänsyn i första hand skall tagas till bygdens behov. Det synes mig riktigare att avgifterna såsom för närvarande fastställas med hänsyn till de objektiva förhållanden som äro förknippade med företaget, nämligen dettas verkningar i olika hänseenden samt kostnaderna för och båtnaden av dess genomförande.

Av den nu angivna ståndpunkten följer, att någon närmare precisering av vad som skall förstås med bygden icke torde erfordras i detta sammanhang. Detta begrepp kan uppenbarligen i tillämpningen erhålla en mer eller mindre vidsträckt innebörd, men frågan har enligt nuvarande lydelsen av 4 kap. 14 § ej för avgifternas bestämmande den vikt att ett förtydligande nu synes nödvändigt. För övrigt äro svårigheterna att giva begreppet en för alla förhållanden lämplig avgränsning uppenbara. Uttalandet i promemorian, att med bygden bör förstås den trakt som direkt eller indirekt beröres av företaget och ligger inom nederbördsområdet, visar på två viktiga synpunkter som böra beaktas. Man får emellertid uppmärksamma, bl. a., att vattendelaren ej alltid lärer vara den lämpligaste gränsen för vad som bör anses vara den kringliggande bygden.

Förslaget om en höjning av regleringsavgifternas maximum torde icke heller böra genomföras. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen och jämväl understrukits i yttrandena har den nuvarande latituden icke ens tillnärmelsevis blivit utnyttjad. Någon höjning av maximum enbart i syfte att påverka domstolarnas tillämpning i höjande riktning synes mig icke påkallad, helst som jag kommer att föreslå att regleringsavgift skall utgå ej blott för ökning av uttagbar vattenkraft utan även med anledning av ökat värde hos vattenkraften. Å andra sidan synes tillräcklig anledning icke föreligga att medgiva befrielse från regleringsavgift i särskilda fall.

Vad härefter angår frågan om regleringsavgifter med anledning av s. k. profilreglering, d. v. s. en reglering som avser att vinna fallhöjd, framgår av promemorian, att vid vattenlagens tillkomst ansågs, att regleringsavgift endast i undantagsfall kunde vara berättigad annat än vid de egentliga regleringsföretagen. I promemorian uttalas, att erfarenheten visat att profilregleringar kunde medföra ingripande verkningar, om ock det antal, där så blivit förhållandet, varit begränsat, samt att det kunde förefalla godtyckligt att i så fall regleringsavgift ej skulle utgå. Att vissa skäl tala för det i promemorian upptagna förslaget, att regleringsavgifter skola kunna utgå även vid profilregleringar, synes obestriddligt. Man torde emellertid icke kunna bortse från de invändningar som framförts i yttrandena. Det skulle icke vara lyckligt, därest införandet av bestämmelser om regleringsavgift vid profilreglering skulle, såsom vattenfallsstyrelsen befarat, leda till att mindre lämpliga alternativ för kraftstationers utförande komme till användning. Att finna en lämplig grund för avgiftens beräkning i fall som nu avses är också förenat med särskilda svårigheter. Jag har därför icke ansett mig böra förorda, att regleringsavgift skall utgå även med anledning av profilreglering.

I ett par yttranden har förordats, att regleringsavgift skulle utgå jämväl vid korttidsreglering. Detta yrkande har jag icke heller ansett mig böra upptaga.

Vad härefter angår det i promemorian framförda förslaget, att regleringsavgift skall utgå ej blott för ökning av den uttagbara vattenkraften i ett strömfall utan även med anledning av förhöjning av den uttagbara vattenkraftens värde genom förändringar i vattenföringen under året, har detta i sak vunnit anslutning i yttrandena, med undantag av dem som avgivits av handelskammaren i Gävle och Motala ströms regleringsförening. Det synes också uppenbart, att på denna punkt föreligger en verklig orättvisa olika strömfallsägare emellan. Orättvisan har varit mycket framträdande i mål, där båtnaden för betydelsefulla strömfall bestått uteslutande i förhöjning av den uttagbara vattenkraftens värde. Jag vill vidare erinra, att denna form av båtnad ej sällan utgör den väsentliga vinsten av regleringsföretaget. Att regleringsavgift ej skall beräknas därå innebär fördenskull ej blott orättvisa olika strömfallsägare emellan utan även att det underlag, på vilket regleringsavgift skall beräknas, blir alltför begränsat. Vattenregleringsföretagens skadeverkningar äro själfallet under i övrigt lika förhållanden desamma, vare sig båtnaden består i ökning av den uttagbara vattenkraften eller i förhöjning av kraftens värde. Jag vill på grund av vad nu anförts förorda att en ändring vidtages på denna punkt.

Enligt vad i promemorian föreslås skall regleringsavgift, såvitt angår båtnad som nu nämnts, beräknas efter det antal turbinhästkrafter som svarar mot förhöjningen i kraftens värde. Härmed avses, att regleringsavgift skall beräknas å ett tänkt antal turbinhästkrafter, vilket tal förhåller sig till totala antalet turbinhästkrafter, som öka i värde, på samma sätt som värdeökningen förhåller sig till sistnämnda antal turbinhästkrafters värde efter regleringen. I promemorian har även givits exempel på denna beräkning.

Beträffande utformningen av den föreslagna bestämmelsen har som förut nämnts vattenfallsstyrelsen ansett, att det kunde föreligga tveksamhet om tillämpningen på grund av svårigheten att i det enskilda fallet fastställa skillnaden i kraftens värde under olika tider. Även svenska vattenkraftföreningen har funnit ett förtydligande önskvärt. Vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol har förordat, att regleringsavgifterna alltid borde beräknas med direkt ledning av den värdeökning, uttryckt i penningar, som en anläggning erhöle genom reglering. Avgiften borde i så fall utgå med lägst 10 öre och högst 3 kronor — eventuellt 4 kronor — för 1 000 kronor av värdeökningen. Handelskammaren i Karlstad har återigen ansett, att regleringsavgifterna borde beräknas med ledning av det genom regleringen ökade antalet utvunna kilowattimmar.

Det är uppenbarligen förenat med vissa svårigheter att finna en regel i nu förevarande hänseende som icke kan föranleda viss ojämnhet i tillämpningen. Olägenheterna härav böra dock icke överdrivas. Alla beräkningar av båtnaden av en större vattenreglering måste bliva mer eller mindre summariska. Det är också att märka, hurusom latituden för avgifterna är mycket vid. Därest en restriktiv uppskattning av båtnaden göres, kan avgiftens belopp per turbinhästkraft sättas något högre än om en mindre försiktig uppskattning av båtnaden äger rum.

Den metod som vattenrättsdomaren i Västerbygdens vattendomstol förordat kan synas innebära en beaktansvärd förenkling. Hans förslag medför emellertid en omläggning av grundvalen för regleringsavgifts bestämmande även när fråga är om regleringsavgift för ökning av den uttagbara vattenkraften. Jag är icke beredd att förorda en så principiellt betydelsefull ändring av grunderna för bestämmande av regleringsavgift. Handelskammarens i Karlstad förslag, enligt vilket antalet genom regleringen vunna kilowattimmar skulle vara avgörande, har jag icke heller ansett mig kunna upptaga i detta sammanhang. En sådan grund kan icke ensam leda till rättvisa i tillämpningen.

Vid övervägande av de olika alternativ som kunna komma i fråga har jag icke funnit skäl att frångå den i promemorian föreslagna regeln. Jag vill framhålla, att vattenrättsdomarna och vederbörande vattenrättsingenjörer torde komma att för tillämpningen av den i lagförslaget upptagna principen utarbeta ett schema som med hänsyn till ändamålet tillgodoser skäligen krav på noggrannhet.

I det remitterade förslaget har angivits, att regleringsavgift skall utgå allenast med anledning av sådan förhöjning av vattenkraftens värde som föranledes av ändring i vattenföringen under året. Härmed avses att utesluta korttidsreglering, vilken icke ansetts böra föranleda skyldighet att gälda regleringsavgift. I detta hänseende överensstämmer förslaget med den ståndpunkt som gällande lag intager i fråga om regleringsavgift med anledning av ökning av den uttagbara vattenkraften. I det yttrande som avgivits av Motala ströms regleringsförening har anmärkts, att nämnda uttryck kunde föranleda olika tolkningar. Det synes dock tjäna sitt ändamål att utesluta korttidsreglering-

arna. Någon anledning att i tillämpningen befara missförstånd på denna punkt synes mig icke föreligga.

Enligt 4 kap. 16 § kan i fråga om vattenreglering, som avses i 14 §, ny prövning efter viss tid påkallas angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen företaget må äga bestånd. Dessa allmänna intressen synas emellertid icke kräva, att jämväl företag, som bliva avgiftsskyldiga till följd av förslaget att förhöjning av vattenkraftens värde skall jämställas med ökning av uttagbar vattenkraft, underkastas reglerna om nyprövning. På grund härav har ändring vidtagits i 16 § i syfte att undantaga företag som nu nämnts.

I promemorian har påpekats, att om sökanden eller sökandena till ett regleringsföretag underlåta att påkalla tillämpning av bestämmelserna om tvångsdelaktighet, regleringsavgift för närvarande icke kan åläggas alla strömfall som ha båtnad av företaget. Enligt 4 kap. 14 § vattenlagen skall hänsyn tagas endast till det eller de strömfall för vilkas räkning regleringen utföres, och allenast ägare av sådant strömfall kan förpliktas att erlägga regleringsavgift. Detta innebär, att om regleringen kommit till stånd med stöd av bestämmelserna i 3 kap. om tvångsdelaktighet, samtliga ägare av de till regleringssamfälligheten hörande strömfällen kunna bliva avgiftsskyldiga, medan vid företag utan tvångsdelaktighet endast sådana strömfallsägare, vilka varit sökande till eller eljest frivilligt anslutit sig till företaget, komma i fråga. Sökandena kunna på det sättet disponera över möjligheterna att ålägga ett strömfall regleringsavgift. Detta är uppenbarligen icke tillfredsställande. För att avhjälpa denna brist har i promemorian föreslagits, att vattendomstolen skall äga att på ansökan av myndighet som Konungen bestämmer förklara ägaren av strömfall pliktig att gälda regleringsavgift.

Den föreslagna bestämmelsen har ej föranlett erinran i yttrandena. För egen del finner jag en sådan bestämmelse påkallad. Det synes lämpligen böra anförtros åt kammarkollegiet att föra talan om skyldighet att utgiva regleringsavgift. Med anledning av vad vattenfallsstyrelsen uttalat torde bestämmelsen i redaktionellt hänseende böra jämkas. Någon föreskrift som ger möjlighet att före utgången av den eljest stadgade giltighetstiden för beslut om regleringsavgift nedsätta beloppet av sådana avgifter, för den händelse ytterligare ett strömfall ålägges avgift, torde icke vara av behovet påkallad. Ur skälighetssynpunkt vill jag framhålla, att vid fastställande av övriga strömfallsägares bidragsplikt hänsyn ej tagits till den båtnad som ägaren av det nytillkomna strömfallet njutit. Vad angår företag, för vilka tillstånd lämnats redan vid tiden för lagens ikraftträdande, torde det vara lämpligt att meddela en särskild övergångsbestämmelse. Jag återkommer till denna fråga i det följande.

Såsom förut nämnts gäller för närvarande beträffande den tidpunkt, från vilken regleringsavgift skall utgå, att sådan avgift skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då enligt därom meddelad bestämmelse företaget skall ha fullbordats. Enligt 11 kap. 63 § vattenlagen har vattendomstolen att i sammanhang med meddelande av tillstånd till vattenreglering giva

föreskrift om den tid inom vilken företaget skall vara utfört. Jämförelsevis lång tid härför kan utmätas, dock i regel ej över tio år. På grund härav kan företaget komma att under flera år efter dess faktiska fullbordande åtnjuta frihet från skyldigheten att erlägga regleringsavgift. Då det syntes vara av vikt att den förmån som regleringsavgiften avser att utgöra för bygden kommer denna till godo så snart företaget genomförts, har i promemorian föreslagits, att avgiften skall utgå från och med kalenderåret näst efter det, då vattendomstolens tillstånd först tages i anspråk. Med anledning av detta förslag har vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol uttalat, att regleringsavgift syntes böra utgå från året efter det arbetena i fråga i verkligheten påbörjats. I övrigt har förslaget ej föranlett något uttalande i de avgivna yttrandena. Jag finner den i promemorian föreslagna bestämmelsen lämplig och anser mig således icke böra biträda den mening som nyssnämnde vattenrättsdomare uttalat.

I 14 § andra stycket stadgas nu, att då fråga är om företag med tvångsdelaktighet, avgift för strömfall, vars ägare är skyldig att taga del i kostnaden för företaget först efter dess fullbordande, ej utgår förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde. Enligt förslag i promemorian skulle avgiften börja utgå ett år tidigare. För denna ändring ha emellertid enligt min mening icke anförts tillräckliga skäl. Vad angår tidpunkten för avgiftsskyldighetens inträde då ägare av strömfall, för vars räkning regleringen icke utföres, på talan från det allmännas sida åläggas att utgiva avgift torde böra stadgas, att avgift skall utgå för tid efter det sådan talan anhängiggjorts, dock ej tidigare än från och med det kalenderår, då skyldighet att erlägga avgift skolat inträda om tvångsdelaktighet tillämpats.

Vad härefter angår frågan om giltighetstiden för vattendomstolens beslut har i promemorian föreslagits — utom en mindre följdändring — att vattendomstolen under eljest gällande tjuguarperiod skall äga att ändra avgiftens belopp om ett strömfall bebygges efter det avgift bestämts. Vattenfallsstyrelsen har som förut nämnts ifrågasatt, huruvida denna bestämmelse vore befogad, och framhållit, att enligt styrelsens mening en strömfallsägare, som under en längre tid erlagt regleringsavgifter utan att ha dragit någon nytta av regleringen, borde kunna under återstående del av tjuguarperioden få åtnjuta förmånen av den lägre avgiften. Styrelsen har även förklarat sig anse, att om avgiften skulle höjas med anledning av att strömfallet bebyggs, beloppet av de avgifter som kunde ha ålagts andra strömfall borde minskas. Även i ett par andra yttranden ha erinringar framställts mot den i promemorian föreslagna bestämmelsen.

I princip synes det riktigt, att en möjlighet bör finnas att, om ett strömfall bebygges under ifrågavarande tjuguarperiod, höja beloppet av en avgift som bestämts med hänsyn till att strömfallet vid beslutets meddelande var obebyggt, särskilt om strömfallet bebygges kort efter det avgiften fastställts. Skulle ägaren av ett strömfall under längre tid ha erlagt avgifter för detsamma, oaktat det varit obebyggt, bör hänsyn därtill tagas, när fråga upp-

kommer att med anledning av bebyggelsen höja avgiftens belopp. Jag finner på grund härav den föreslagna bestämmelsen böra godtagas. Då höjningen av avgiften föranletts av den ökade båtnad som vinnes genom utbyggnaden, torde anledning icke föreligga att, såsom ifrågasatts, i samband därmed minska för andra strömfall utgående avgifter. Det torde böra tillkomma kammarkollegiet att väcka talan om att höjd regleringsavgift skall utgå.

I detta sammanhang har vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol uttalat, att bestämmelse borde meddelas som möjliggjorde att såväl redan medgivna som nya företag, vilka reellt utgjorde en enhet, finge avgifterna bestämda för samma tjuguarperiod. Detta önskemål torde dock icke vara av den vikt, att bestämmelserna i ämnet böra kompliceras med särskilda föreskrifter i angivna syfte. Svårigheter möta givetvis att bestämma vad som är en reell enhet.

Jag övergår härefter till frågan om regleringsavgifternas användning. Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att under tiden från vattenlagens ikraftträdande till och med den 30 juni 1943 i regleringsavgifter influit, förutom räntor, omkring 660 000 kronor. Såsom förut nämnts ha dessa medel — frånsett ett av särskilda förhållanden föranlett undantagsfall — icke kommit till praktisk nytta. Detta synes vara att tillskriva väsentligen den omständigheten att avgifterna enligt lagens nuvarande lydelse skola i första hand användas till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas av företaget och för vilken ersättning ej blivit av vattendomstolen bestämd, samt till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet. Bristande kännedom om avgifterna torde måhända även ha bidragit till att de ej blivit utnyttjade.

I promemorian har föreslagits, att regleringsavgifterna städse skola användas för bygdens behov, varigenom varje betänklighet mot att omedelbart taga dem i användning skulle undanröjas. För att icke till följd härav skadelidandes rätt skulle försämrats har tillika föreslagits ett avsteg från vad eljest gäller om tid för anmälan av anspråk på ersättning med anledning av vederbörande företag. Någon tidsbegränsning för anmälan av ersättningsanspråk skulle sålunda enligt förslaget icke gälla i fråga om större vattenregleringsföretag eller kraftstationer.

Dessa bestämmelser ha föranlett delade meningar i yttranden. Sålunda har i ett flertal yttranden uttalats, att regleringsavgifterna alltjämt borde få komma till användning till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet samt till gottgörelse därför. Likaledes har i flera yttranden framställts invändning mot förslaget om upphävande vid större företag av den tidsbegränsning som nu gäller för anmälan av ersättningsanspråk mot företaget.

De invändningar som sålunda framställts torde böra beaktas. Jag har sålunda icke ansett mig kunna biträda förslaget, att regleringsavgifterna skola helt användas till bygdens behov, eller förslaget om upphävande av nämnda tidsbegränsning. I fråga om användningen av regleringsavgifterna torde lämp-

ligen böra stadgas, att de enligt de närmare bestämmelser som meddelas av Konungen skola användas *dels* till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, samt till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet *dels ock* för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov. Genom att de olika ändamålen på detta sätt jämföras kan tvekan ej råda om tillåtligheten av att omedelbart utanordna en del, vilken i regel torde kunna bestämmas till minst hälften av regleringsavgifternas belopp, för tillgodoseende av bygdens allmänna behov. Det närmare bestämmandet av den del som i det särskilda fallet bör reserveras för avhjälpan av oförutsedda skador o. d. får ske med hjälp av erfarenhetens vittnesbörd och med hänsyn till omständigheterna. Att såsom i ett yttrande föreslås överlåta åt vattendomstolen att i samband med avgiftens fastställande bestämma, hur stor del därav som skall gå till bygdens allmänna behov, synes mig icke lämpligt. Det torde vara mera ändamålsenligt att låta Kungl. Maj:t träffa avgörande i detta hänseende. Hittills gjorda erfarenheter tyda på att sannolikheten för att anspråk skola framställas med anledning av oförutsedda skador är mycket liten. Sannolikt är, att sedan en del av utdömda avgifter för ett företag under några år avsatts för avhjälpan av oförutsedda skador, avsättande av ytterligare belopp för sådant ändamål kan anstå till dess det visar sig om något behov yppas.

I promemorian har slutligen även föreslagits, att regleringsavgifter, därest de ej kunna erhålla lämplig användning inom den bygd som beröres av företaget, skola få användas inom närbelägen bygd. Denna bestämmelse, mot vilken invändningar framställts av bl. a. vattenfallsstyrelsen, torde äga nära samband med det förut berörda spörsmålet om bygdebegreppets omfattning. Då frågan härom ej upptagits till lösning i detta sammanhang, torde det icke böra komma i fråga att nu meddela någon bestämmelse om avgifternas användning inom närbelägen bygd.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1944.

Enligt det vid promemorian fogade förslaget skulle de nya bestämmelserna, fränsett ett undantagsstadgande beträffande användningen av regleringsavgifterna, äga tillämpning även när tillstånd meddelats före lagens ikraftträdande. I avgivna yttranden har yrkats, att undantag i viss utsträckning skulle göras beträffande företag som redan erhållit vederbörligt tillstånd.

Det är uppenbart, att om avgift bestämts genom lagakraftäggande beslut, det ej bör påkallas att i anledning av förslaget om vidgat underlag för avgiften en omprövning äger rum under den vid lagens ikraftträdande gällande tjuguarperioden. Detta skulle bl. a. medföra alltför stor omgång. Bestämmelsen om möjlighet att föra särskild talan mot ägaren av visst strömfall om skyldighet att utgiva regleringsavgift torde i och för sig kunna göras tillämplig även under löpande giltighetsperiod. Det är emellertid att märka, huru-

som det i sådant fall icke kan komma i fråga att tillämpa den nya regeln om skyldighet att utgiva regleringsavgift på grund av förhöjning av vattenkraftens värde, enär därigenom olika regler skulle gälla för olika strömfall, som erhållit båtnad av regleringen. Med hänsyn härtill torde övervägande skäl tala för att bestämmelsen ej må tillämpas under ifrågavarande period. Vad härefter angår regeln om att avgift må höjas med anledning av att ett strömfall bebygges, synes det icke heller föreligga tillräckliga skäl att låta denna regel tillämpas under den för regleringsföretaget i övrigt vid lagens ikraftträdande gällande tjuguarsperioden.

Där tillstånd till vattenreglering givits enligt äldre lag och avgift enligt då gällande bestämmelser överhuvud ej skolat utgå med anledning av företaget, torde avgift ej heller böra ifrågakomma enligt nya lagen.

Beträffande övriga jämkningar i 4 kap. 14 § torde vara självfallet, att de böra tillämpas endast med avseende å företag, till vilka tillstånd meddelas efter nya lagens ikraftträdande.

Avgörande, huruvida äldre eller ny lag skall tillämpas i angivna hänseenden, torde av praktiska skäl böra vara den dag, då vattendomstolens beslut om tillstånd till regleringen gavs och alltså icke den dag då tillståndet vann laga kraft. Skulle tillstånd undantagsvis givas först i högre instans, bör vad nu sagts tillämpas på den högre instansens beslut.

De nya bestämmelserna i 4 kap. 15 § torde kunna omedelbart tillämpas även beträffande avgifter som influtit före lagens ikraftträdande. Något särskilt stadgande härom synes ej erforderligt.

Den vidtagna omarbetningen av 4 kap. 15 § vattenlagen föranleder en följdändring i 7 § lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

I enlighet med vad sålunda anförts ha inom justitiedepartementet upp-rättats förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

¹ Det under 2) upptagna lagförslaget, som är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget i ämnet, har här uteslutits.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen.**

Härigenom förordnas, att 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523) skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

4 kap.

14 §.

Varder genom vattenreglering, som verkställes jämlikt denna lag, den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökad med i medeltal femhundra turbinhästkrafter, vare ägare av sådant strömfall pliktig att för nedan angivna ändamål erlægga en årlig avgift av minst tio öre och högst tre kronor för varje turbinhästkraft, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal blivit ökad. Medför vattenreglering sådan ändring av vattenföringen under året att vattenkraft kan uttagas med större fördel än tidigare, skall, med avseende å skyldighet att erlægga dylik avgift, så stor del av samma vattenkraft, som svarar mot förhöjningen av dennas värde, anses såsom ökning av den uttagbara vattenkraften.

Medför vattenregleringen sådan båtnad, som i första stycket sägs, för annat strömfall än där avses, äge vattendomstolen, på ansökan av myndighet, som Konungen bestämmer, förklara ägaren av strömfallet pliktig att gälda avgift, som nu nämnts.

Beloppet av avgiften skall av vattendomstolen bestämmas särskilt för varje strömfall; och bör härvid hänsyn tagas dels till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för den kringliggande bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall.

Avgift skall erläggas från och med kalenderåret näst efter det, då vattendomstolens tillstånd till vattenregleringen först tages i anspråk. Är fråga om företag, som avses i 3 kap. 1 §, skall dock, såvitt angår strömfall, för vars ägare enligt bestämmelserna i nämnda kap. skyldigheten att taga del i kostnaden för företaget inträder senare, avgift ej utgå förrän från och med kalenderåret näst efter betalningsskyldighetens inträde. Har ägare av strömfall enligt andra stycket förklarats pliktig att gälda avgift, skall den utgå för tid

efter det talan därom anhängiggjorts, dock ej för tid innan skyldighet att erlægga avgift skolat inträda, därest ägaren av strömfallet jämlikt 3 kap. 3 § förklarats pliktig att taga del i kostnaden för företaget.

Vattendomstolens avgörande gälla för en tidrymd av tjugu år i sänder, första gången räknat från det kalenderår, då tillståndet till vattenregleringen först tagits i anspråk. Varder ej genom ansökan hos vattendomstolen under nittonde året av sådan tidsperiod ny prövning påkallad av strömfallets ägare eller av myndighet, som Konungen bestämmer, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period. Älägges ägare av strömfall enligt andra stycket att gälda avgift, skall avgörandet första gången ej gälla längre än den tid, som gäller för annan avgift enligt denna §, vilken förklarats skola utgå med anledning av företaget. Varder strömfall bebyggt efter det avgift bestämts, äge vattendomstolen, ändå att tid, som nyss nämnts, ej gått till ända, för återstående tiden meddela ändrad föreskrift, när det påkallas av myndighet, som Konungen bestämmer.

Huru avgifter, som nu nämnts, skola indrivnas, därom förordnar Konungen.

15 §.

Influtna avgifter skola efter de närmare bestämmelser, som härutinnan meddelas av Konungen, användas dels till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, samt till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet, dels ock för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd, som beröres av företaget, såsom jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, eller beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri eller eljest för befolkningens behov.

16 §.

I fråga om om vattenreglering, varigenom den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökas med i medeltal femhundra turbinhästkrafter, skall beträffande rätt att göra frågan angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen företaget må äga bestånd, till föremål för nyprövning gälla vad i 5 § är för där avsett fall stadgat.

Där till — — — blivit ökad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Har tillstånd till vattenreglering meddelats genom beslut, som givits före nya lagens ikraftträdande, skall den nya lagen tillämpas å företaget, såframt regleringen medfört sådan ökning av den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utförts, att enligt äldre lag avgift skolat utgå; dock att 4 kap. 14 § nya lagen ej skall tillämpas med avseende å den tidrymd av tjugu år, för vilken vattendomstolens avgörande i fråga om avgift med anledning av företaget skall gälla.

(I denna och följande sammanställningar lämnade uppgifter avse förhållandena hösten 1942.)

Den skyldighet att utgiva regleringsavgifter, som från och med hösten 1942 åvilar vattenfallsstyrelsen, framgår av följande därifrån lämnade uppställning, i vilken med * betecknade strömfall äro utbyggda eller under utbyggnad:

Lule älv.

Reglering av Suorvajaure m. fl. sjöar.

Luspenforsarna	1 370:—
* Porjusfallen	17 020:—
Lillselsforsen	1 090:—
Långselsforsen	2 570:—
Sel mellan Långselsforsen och Harsprånget	1 420:—
Harsprånget	17 550:—
Edeforsen	3 200:—

S:a kr. 44 220:—.

Indalsälven.

1) Reglering av Oxsjön, Skälsjön och Storvallssjön.	
* Sillre vattenfall	741:—
2) Reglering av Torrön.	
* Skärhällsforsen	205:—
* Midskogsforsen	231:50
* Näveredeforsen ¹	312:—
Stuguforsen	121:—
* Stadsforsen	1 864:—
Österåsforsarna (Hälleforsen)	607:—

S:a kr. 4 081:50.

Dalälven.

Reglering av Snesensjöarna, Flatensjöarna, Siljan, Skattungen, Oresjön, Öjesjön, Idfjärden och Tyngen.

* Näsfallet	345:60
Tyttboforsen	63:75
* Älvkarlebyfallet	1 677:50

S:a kr. 2 086:85.

Göta älv.

Reglering av Vänern.

* Vargöfallen	1 021:—
* Trollhättefallen	7 244:—
* Lilla Edets vattenfall	1 544:—

S:a kr 9 809:—.

¹ Endast till mindre del under utbyggnad.

Bilaga B.

En sammanställning rörande fastställda regleringsavgifter vid de viktigaste regleringsföretagen enligt vattenlagen visar följande.

Vattendrag och regleringssjö	Vatten- domstolens utslag gavs år	Regleringsavgift per vunnen turbinhästkraft ca kronor	Summa fast- ställda årliga av- gifter för såväl utbyggda som outbyggda strömfall kronor
<i>Lule älv.</i>			
Suorvajaure m. fl. av Stora Lule älvs fjällsjöar	1927	0: 50 Porjusfallen 0: 35 Harsprånget 0: 25 övriga fall	33 460: — (varav 20 860: — å kronans fall)
Samma sjöar	1939	Lika med föregående	23 360: — (avser kronans fall)
<i>Skellefte älv.</i>			
Storavan och Uddjaur	1935	0: 60—0: 40	1 330: —
Hornavan	1938	0: 30	225: —
<i>Indalsälven.</i>			
Torröns första reglering.....	1935	0: 50—0: 15	7 128: —
Torröns andra reglering.....	1940	0: 50—0: 15	6 636: —
<i>Sillträdn.</i>			
Oxsjön m. fl.....	1932	1: —	741: —
<i>Dalälven.</i>			
Siljan	1924	0: 75—0: 10	7 345: —
Snesensjöarna	1922	0: 50—0: 10	193: 40
Flatensjöarna m. fl.	1923	0: 50—0: 10	427: 15
<i>Motala ström.</i>			
Sommen	1922	1: 50	3 875: —
<i>Göta älv.</i>			
Vänern	1937	1: 25	9 809: —
<i>Lagan.</i>			
Furen och Flåren	1923	2: 23—1: 15	5 100: —
Bolmen	1941	1: —	1 130: —

Det är att märka, att de i tabellen angivna årliga regleringsavgifterna icke alltid börjat utgå.

Bilaga C.

Från centrala driftledningen har erhållits följande uppställning över volym och energiinnehåll i de regleringsmagasin som intagits i föregående som Bilaga B betecknade tabell.

Vattendrag och regleringssjö	Magasins- volym milj. m ³	Total fallhöjd m	Utbyggd fallhöjd m	Energiinnehåll i milj. kWh vid utnyttning på	
				total fallhöjd	utbyggd fallhöjd
<i>Lule älv.</i>					
Suorvajaure m. fl. (1 regleringen) ..	970	420	60	815	115
Suorvajaure m. fl. (2 regleringen) ..	1 160	420	60	975	140
<i>Skellefte älv.</i>					
Storavan, Uddjaur m. m.	370	419	44	310	35
Hornavan	60	425	44	50	5
<i>Indalsälven.</i>					
Torrön (1 regleringen)	715	405	80	580	115
Torrön (2 regleringen)	465	405	143	380	135
<i>Sillredn.</i>					
Oxsjön m. fl.	40	211	196	15	15
<i>Dalälven.</i>					
Siljan	658	161	130	210	170
Snesensjöarna	15	299	160	10	5
Flatensjöarna m. fl.	34	300	160	20	10
<i>Motala ström.</i>					
Sommen	190	146	ca 120	55	45
<i>Göta älv.</i>					
Vänern	9 400	42	42	790	790
<i>Lagan.</i>					
Furen och Flåren	123	151	110	35	25
Bolmen	275	142	95	80	50

Bilaga D.

För att i görlig mån belysa båtnaden av de större regleringsföretagen ha i nedanstående tabell sammanförts vissa, i huvudsak ur vattendomstolarnas utslag hämtade uppgifter.

Då beräknad båtnad och anläggningskostnad icke alltid angivits i utslagen, äro uppgifterna icke fullständiga. Siffrorna äro icke heller jämförbara mellan företagen inbördes, enär beräkningsgrunderna varierat. Det bör vidare erinras, att vid bedömande av ett regleringsföretags betydelse hänsyn måste tagas till de särskilda kraftverkens anläggningskostnad.

Vattendrag och regleringssjö	I medeltal vunna turbinhästkrifter		Bruttobåtnad milj. kronor	Anläggningskostnad (skadeers. i allmänhet medräknad) milj. kronor
	i hela vattendraget	i utbyggda fall		
<i>Lule älv.</i>				
Suorvajaure m. fl. av Stora Lule älvs fjällsjöar	108 700	16 300	—	12·62
Samma sjöar	—	17 740	—	—
<i>Skellefte älv.</i>				
Storavan och Uddjaur	2 430	1 840	3·4	2·65
Hornavan	750	750	0·6	0·45
<i>Indalsälven.</i>				
Torröns första reglering	20 510	—	—	} 2·2
Torröns andra reglering	17 920	—	—	
<i>Dalälven.</i>				
Siljan	13 000	10 830	—	1·5
<i>Motala ström.</i>				
Sommen	2 310	—	5·2	—
<i>Göta älv.</i>				
Vänern	7 847	7 847	27	15·2
<i>Lagan.</i>				
Furen och Flären	2 496	—	7·25	1·86
Bolmen	—	—	6·4	2·2

I denna tabell upptagas vissa från centrala driftledningen lämnade uppgifter om anläggningskostnader och approximativt beräknade årskostnader för i tabellen upptagna regleringsföretag.

Det för årskostnaden angivna talet 6,5 % har antagits motsvara 4 % ränta, 1 % avskrivning samt 1,5 % drift och underhåll. Vid beräkning av den inverkan en eventuell fördubbling av de utdömda regleringsavgifterna skulle medföra på kraftpriset, har hänsyn tagits dels till den omständigheten att hela det förefintliga magasinet icke städse kan utnyttjas på grund av att fyllningen eller tömningen icke alltid blir fullständig dels ock därtill att icke hela det i den som Bilaga C betecknade tabellen för vederbörande företag angivna magasinet är nyvunnet. De angivna procenttalen avse endast att utmärka storleksordningen.

Vattendrag och regleringssjö	Vatten-	Summa	Inverkan på pri-	An-	Årskostnad
	domstolens	fastställda	set för den genom		
	utslag	årliga regle-	regleringen vunna	kostnad	efter 6,5 %
	gavs	reglerings-	kraften om regle-		av
	år	avgifter	ringsavgiften	milj. kronor	anläggnings-
		kronor	fördubblas		kostnaden
			%		kronor
<i>Lule älv.</i>					
Suorvajaure m. fl. av Stora Lule älvs fjällsjöar	1927	33 460	9	12·950	840 000
Samma sjöar	1939	23 360	5	4·200	270 000
<i>Skellefte älv.</i>					
Storavan och Uddjaur ..	1935	1 330	1	2·385	155 000
Hornavan	1938	225	2	0·292	20 000
<i>Indalsälven.</i>					
Torröns första reglering	1935	7 126	2	1·300	85 000
Torröns andra reglering	1940	6 636	1	0·650	40 000
<i>Sillträån.</i>					
Oxsjön m. fl.	1932	741	1	0·800	20 000
<i>Dalälven.</i>					
Siljan	1924	7 345	2	2·175	140 000
Snesensjöarna	1922	193: 40	1	0·115	7 500
Flatensjöarna m. fl.	1923	427: 15	1	0·130	8 500
<i>Motala ström.</i>					
Sommen	1922	3 875	1	1·300	85 000
<i>Göta älv.</i>					
Vänern	1937	9 809	1	14·260	1 800 000
<i>Lagan.</i>					
Furen och Flåren	1923	5 100	4	1·800	120 000
Bolmen	1941	1 130	1	—	—

¹ Kan ej direkt jämföras med övriga regleringar.

² Av anläggningskostnaden utgör 6 875 000 kr. ersättning för skador, på vilket belopp endast ränta beräknats.

³ Kan ej fastställas förrän regleringsmålet fullföljts.

Bilaga F.

Vid den remitterade promemorian fogat förslag

till

Lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 4 kap. vattenlagen skall från och med 14 § erhålla den lydelse som nedan angives ävensom att 6 § 1 mom. i nämnda kap. och 11 kap. 17 § 12 samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande sägs.

4 kap.**6 §.**

1 mom. Lämnas vid — — — må skattas.

Vid beräkning av värdet å vattenkraften skall avdrag göras dels för den del därav, för vilken byggnadens ägare jämlikt vattendomstolens beslut har att tillhandahålla ersättning medelst kraftöverföring, och dels för kraft, varmed till följd av sådan vattenreglering, som enligt bestämmelserna i 14 § är underkastad nyprövning, den vid byggnaden eljest uttagbara kraften blivit ökad. Ej må vattenkraftens sammanlagda värde beräknas högre än till anläggningens saluvärde.

Vill ägare — — — byggnadens ägare.

Om nyprövning.**14 §.**

Var der genom vattenreglering, som verkställes jämlikt denna lag, den uttagbara vattenkraften i det eller de strömfall, för vilkas räkning regleringen utföres, ökad med i medeltal femhundra turbinhästkrafter, skall beträffande rätt att göra frågan angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen företaget må äga bestånd, till föremål för nyprövning gälla vad i 5 § är för där avsett fall stadgat.

Där till följd av föreskrift, som meddelas vid nyprövningen, värdeminskning eller kostnad tillskyndas strömfallsägare, som vid befintlig byggnad tillgodogör sig den genom regleringen vunna kraftökningen, skola i fråga om strömfallsägarens rätt till ersättning bestämmelserna i 6 § äga motsvarande tillämpning; dock skall vid bestämmande av det värde å vattenkraften, som avses i nämnda §, hänsyn tagas allenast till den vattenkraft, varmed till följd av regleringen den vid byggnaden eljest uttagbara kraften blivit ökad.

Gemensamma bestämmelser.**Särskilda avgifter.****15 §.**

Var der strömfall bebyggt så som i 1 § sägs och medför byggnaden väsentlig ändring i vattenståndsförhållandena ovan byggnaden, vare byggnads-

dens ägare pliktig att för nedan angivna ändamål erlægga en årlig avgift av minst tio öre och högst fyra kronor för varje turbinhästkraft, som till följd av ändringen i vattenståndsförhållandena kan vid oreglerat lågvatten uttagas vid byggnaden. Verkställs i strömfall byggnad, som avses i 2 §, och medför en sådan ändring i vattenståndsförhållandena, som nyss sagts, skall ägaren erlægga enahanda avgift för varje turbinhästkraft, varmed den vid lågvatten uttagbara vattenkraften ökas genom ändringen i vattenståndsförhållandena.

Verkställes vattenreglering, som avses i 14 §, vare ägaren av varje särskilt strömfall, varom där förmåles, pliktig att för varje turbinhästkraft, varmed genom regleringen den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal ökas, erlægga sådan avgift som i första stycket sägs. Medför vattenreglering sådan ändring av vattenföringen under året att vattenkraft kan uttagas med större fördel än tidigare, skall, vid bestämmande av skyldighet för strömfallets ägare att erlægga avgift, så stor del av samma kraft, som svarar mot förhöjningen av dennas värde, anses såsom ökning av den uttagbara vattenkraften i strömfallet.

Har sökanden ej påfordrat tillämpning av vad i 3 kap. stadgas om skyldighet för ägare av strömfall att taga del i kostnaden för företaget, äge vattendomstolen likväl på ansökan av myndighet, som Konungen bestämmer, förklara ägaren av strömfallet pliktig att gälda avgift, som ovan sägs, om sådan förpliktelse eljest skolat föreligga.

16 §.

Avgift, som i 15 § nämnts, skall av vattendomstolen bestämmas med hänsyn tagen dels till bygdens behov dels till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållanden, som genom företaget förorsakas, och den olägenhet eller fördel, vilken härigenom uppkommer för bygden, dels ock till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för byggnadens ägare eller, i fråga om vattenreglering, varje särskilt strömfall.

Avgiften skall utgå från och med kalenderåret näst efter det, då vattendomstolens tillstånd till byggnaden eller vattenregleringen först togs i anspråk. Är fråga om företag, som avses i 3 kap. 1 §, skall dock, såvitt angår strömfall för vars ägare enligt bestämmelserna i nämnda kap. skyldigheten att taga del i kostnaden för företaget inträder senare, avgift ej utgå förrän från och med det kalenderår, då betalningsskyldigheten inträder. Har ägare av strömfall enligt 15 § sista stycket förklarats pliktig att gälda avgift, skall den utgå för tid efter det talan därom anhängiggjorts, dock ej tidigare än från och med det kalenderår, då betalningsskyldighet skolat inträda, därest ägaren av strömfallet förklarats pliktig att taga del i kostnaden för företaget.

Vattendomstolens beslut gälla för en tidrymd av tjuvu år i sänder, första gången räknat från och med det kalenderår, under vilket avgiften först skolat utgå. Varder ej genom ansökan hos vattendomstolen under nittonde året av sådan tidsperiod ny prövning påkallad av strömfallets ägare eller av myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att föra talan i förevarande hänseende, skall den förut meddelade bestämmelsen lända till efterrättelse jämväl för nästa period. Varder strömfall bebyggt efter det avgift bestämts, äge vattendomstolen, utan hinder av att tid, som nyss nämnts, ej gått till ända, för återstående tiden meddela ändrad föreskrift, när det påkallas av myndighet, som Konungen bestämt. Älägges ägare av strömfall enligt 15 § sista stycket att gälda avgift, skall beslutet första gången ej gälla längre än den tid, som gäller för annan avgift enligt nämnda §, vilken förklarats

skola utgå med anledning av företaget. Beloppet av avgift, som i 15 § sägs, må ock ändras i samband med nyprövning, varom i 5 och 14 §§ förmåles. Huru avgifterna skola indrivnas, därom förordnar Konungen.

17 §.

Influtna avgifter skola efter de närmare bestämmelser, som härutinnan meddelas av Konungen, användas för bygdens behov, såsom för beredande av tillgång till elektrisk kraft eller för vägar eller till annan åtgärd, som genom jordbrukets främjande eller eljest bereder bygden varaktig förmån. Om avgifterna ej kunna erhålla lämplig användning inom den bygd, som beröres av företaget, må Konungen medgiva, att de användas inom annan, närbelägen bygd.

Om tid för anmälan av ersättningsanspråk m. m.

18 §.

När tillstånd meddelas till byggnad eller vattenreglering, som i 15 § sägs, skall vad i 2 kap. 24 § stadgas om att ersättningsanspråk skall anmälas eller talan om ändrade föreskrifter skall föras inom viss tid ej äga tillämpning. Besked härom skall intagas i vattendomstolens utslag.

11 kap.

17 §.

Till vattenmål hänföres följande mål:

12. ansökan om nyprövning enligt 4 kap. 5 eller 14 § så ock om bestämmande av avgift enligt 15 § i nämnda kap.;

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1943.

Har tillstånd till vattenreglering meddelats före lagens ikraftträdande, må avgifter, som utgått eller skola utgå med anledning av regleringen, enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Konungen, användas jämväl till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och för vilken ersättning icke blivit av vattendomstolen bestämd, så ock till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 28 februari 1944.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 21 februari 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 11 februari 1944, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen samt till lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av hovrättsassessorn S. Å. Edling.

Lagrådet fann förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen icke föranleda annan erinran än att, i ändamål att vinna överensstämmelse beträffande betalningsterminer, sådan ändring i 14 § fjärde stycket syntes böra vidtagas, att i det fall, då ägare av strömfall enligt andra stycket förklarats pliktig att gälda avgift, denna skulle utgå tidigast från och med kalenderåret näst efter det, då talan därom anhängiggjorts.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering lämnades utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1944.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och handelsdepartementen samt t. f. chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Domö, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 28 februari 1944 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 11 februari 1944 remitterade förslagen till

- 1) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Föredraganden anför följande.

Lagrådet har lämnat förstnämnda lagförslag utan annan erinran än att lagrådet hemställt om sådan ändring i 14 § fjärde stycket, att i det fall, då ägare av strömfall enligt andra stycket förklarats pliktig att gälda avgift, denna skulle utgå tidigast från och med kalenderåret näst efter det, då talan därom anhängiggjorts. Vad lagrådet sålunda hemställt synes böra iakttagas. Därjämte torde vissa redaktionella jämkningar böra vidtagas i förslaget. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 oktober 1939 med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering har av lagrådet lämnats utan erinran.

Föredraganden hemställer, att lagförslagen, sedan förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen ändrats i enlighet med vad sålunda anförts, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar:

Ur protokollet:

Thore Wisén.